

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการการศึกษาแนวทางสร้างการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองแบบมีส่วนร่วมของสมาชิก
ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม ต.หนองไม้แก่น อ.แปลงยาว จ.ฉะเชิงเทรา

โดย

วินัย สุวรรณไตร และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

RDG49M0016

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการการศึกษาแนวทางสร้างการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองแบบมีส่วนร่วมของสมาชิก
ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม ต.หนองไม้แก่น อ.แปลงยาว จ.ฉะเชิงเทรา

โดย

วินัย สุวรรณไตร และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ 1	
บทนำ	1
บทที่ 2	
วิธีการดำเนินงาน	7
บทที่ 3	
ผลการดำเนินงาน	9
บทที่ 4	
สรุปผลการดำเนินงาน	67
บทที่ 5	
ภาคผนวก	73
ประมวลภาพกิจกรรม	

คำนำ

จากการที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ร่วมสนับสนุนงบประมาณในการศึกษาวิจัยของชุมชนเรื่องแนวทางการสร้างการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกชนบทบ้านหลุมมะขาม โดยมีนายวินัย สุวรรณไตรเป็นหัวหน้าคณะวิจัย

ซึ่งจากการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2549 – กันยายน 2550 คณะทำงานวิจัยได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้กับกลุ่มเป้าหมาย คือสมาชิกชนบทบ้านหลุมมะขาม และกลุ่มผู้สนใจที่อยู่ในพื้นที่โดยรอบชนบทชุมชน

การดำเนินกิจกรรมการสร้างกระบวนการเรียนรู้ มีผู้ให้ความสนใจเป็นจำนวนมากและประเด็นที่ศึกษาก็เป็นประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จากการสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานเป็นการช่วยเหลือการเคลื่อนกิจกรรมที่ตั้งใจทำเป็นรูปธรรมมากขึ้น ภาพที่ปรากฏออกมา คือ การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ได้จัดขึ้นในพื้นที่ชุมชน

ในรายงานผลการดำเนินงานระยะที่ 1 นี้เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้ได้เห็นภาพรวมของกิจกรรมที่จัดขึ้น หากมีข้อบกพร่องประการใด ทางคณะวิจัยก็พร้อมรับฟังข้อเสนอแนะหรือข้อคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องทุกท่านเพื่อนำมาเป็นแนวทางการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นต่อไป

คณะวิจัย

บทที่ 1

บทนำ

จุดเริ่มต้นของธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม

ความเป็นมาของโครงการ

ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2542 จากการสนับสนุนของกองทุนทางสังคม (SIF) โดยกลุ่มครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน : โรงเรียนรอบพื้นที่ป่าตะวันออก เป็นองค์กรประสานงานให้เข้าร่วมโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยกองทุนชุมชน ซึ่งมี นายพงษ์ศักดิ์ อัครปรีชากุล อาจารย์โรงเรียนหนองไม้แก่นวิทยาลาขณะนั้นเป็นผู้ประสานงานและสร้างความเข้าใจ และร่วมกันศึกษาเงื่อนไขการรับรู้เรียนรู้ และแนวการดำเนินงานเพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชน โดยอาศัยกระบวนการและหลักการของกองทุนชุมชนไม่เรียง อำเภอ ฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

นายวินัย สุวรรณไตร เป็นผู้นำทางธรรมชาติของชุมชนบ้านหลุมมะขาม เป็นตัวแทนของชุมชนที่ได้เข้าร่วมศึกษาและนำหลักการต่างๆ มาเผยแพร่แก่ชุมชน และร่วมกันก่อตั้งธนาคารชุมชน ซึ่งเดิม นายวินัย เป็นประธานกลุ่ม อสม. ต.หนองไม้แก่น และได้ทำกิจกรรม อสม. จนได้รับรางวัล อสม. ดีเด่นระดับประเทศ ความสำเร็จในการทำกิจกรรมสาธารณะของนายวินัย ครั้งนั้นเป็นความสำเร็จท่ามกลางความขัดแย้งในครอบครัว ตั้งแต่การนำครอบครัวไปสู่การเป็นหนี้จำนวนมาก เนื่องจากต้องออกสังคมในชุมชนมาก เป็นคนดื่มเหล้าตามสังคมมาก ปัญหาที่รุมเร้าครอบครัว นายวินัย ครั้งนี้ ยากแก่การแก้ปัญหาและยากแก่การสร้างที่น่าเชื่อถือของคนในชุมชน อีกทั้งภรรยา นายวินัยเป็นคนที่มีความสุขไม่แข็งแรง ทำงานหนักไม่ค่อยได้ และนายวินัยก็ไม่มีอาชีพที่เป็นรายได้เข้าสู่ครอบครัวเพียงพอต่อค่าใช้จ่าย ทั้งการกินการอยู่ การส่งเสียให้ลูกเรียน การเข้าไปประสานงานเพื่อการเริ่มต้นของการก่อตั้งธนาคารชุมชน จึงเป็นเรื่องที่มีระดับความยุ่งยากไม่น้อย ซึ่งต้องผ่านความเห็นด้วยของผู้นำที่จะเป็นแกนหลักในการดำเนินการ และความรู้สึกสบายใจของสมาชิกในครอบครัวของผู้นำคนนั้นด้วย ซึ่งกรณีนายวินัย เป็นปัญหาที่สร้างความไม่น่าเชื่อถือ ทั้งในครอบครัว ในชุมชน และภาพลักษณ์ทางสังคม แต่ด้วยความตั้งใจจริงของนายวินัย และการพร้อมที่จะกลับตัวในการทำงานสาธารณะกับชุมชนของนายวินัย จึงเป็นปัจจัยเบื้องต้นในการได้รับโอกาสการเริ่มงานกองทุนชุมชนจนถึงปัจจุบัน และปัจจุบันสภาพครอบครัวของนายวินัย มีความสุข มีเศรษฐกิจในครอบครัวดีขึ้น หมดหนี้ และได้รับความเชื่อจากชุมชนมากยิ่งขึ้น

สภาพชุมชนก่อนการก่อตั้งธนาคารชุมชน

สภาพทางสังคมของชุมชนหลุมมะขามก่อนการก่อตั้งธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม มีปัญหาของความระแวงกันก่อนข้างมาก มีความแตกแยกในความร่วมมือการดำเนินกิจกรรมชุมชนเนื่องจากผู้นำชุมชนที่เป็นทางการขาดความน่าเชื่อถือจากชุมชนมาก ไม่ให้ความสนใจและความสำคัญในการพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง อีกทั้งเป็นผู้คอยขัดขวางการทำกิจกรรมชุมชนจากผู้ที่อยากทำประโยชน์ให้กับชุมชน ด้วยวิธีการทาง

ราชการที่คอยสอดส่องดูแลเกี่ยวกับความมั่นคงของชุมชน จนกลายเป็นหুমหมิมยุ่งยากสำหรับคนในชุมชน ที่อยากทำกิจกรรมพัฒนา จากการเลือกตั้งเพื่อคัดเลือบุคคลทำหน้าที่เป็นตัวแทนชุมชนในองค์การบริหาร ส่วนท้องถิ่น (อบต.) เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชุมชนแตกแยกกันเป็นพวกๆ ซึ่งมีแกนนำที่เป็นหัวคะแนนให้กับ ผู้ลงสมัคร เป็นผู้นำความแตกแยกเข้ามาในชุมชน โดยนำความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการทางการเมืองจาก นอกชุมชนเข้ามาเพื่อจับกลุ่มคะแนนเสียงให้อยู่ในกลุ่มของตนเองด้วยวิธีที่ไม่สร้างสรรค์ ความรู้สึกที่ไม่ เป็นพวกกันชุมชนจึงเกิดขึ้น การทำกิจกรรมในชุมชนร่วมกันก็น้อยลง ความเหินห่างจากกันก็มากขึ้น การนิทา การกล่าวหาซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างความอ่อนแอทางการเมืองในระดับชุมชนก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากชุมชนที่เคยเป็นพี่เป็นน้องกัน ก็พลอยห่างเหินและแตกแยกกันสูงขึ้นเรื่อยๆ เด็กๆ วัยรุ่นที่เคยได้รับการ ดูแลเลี้ยงดูตามวัฒนธรรมชุมชนก็เริ่มมีปัญหาทะเลาะเบาะแว้ง ก้าวร้าว ใช้ชีวิตเสี่ยงและมีปัญหาเกี่ยวข้องกับ ยาเสพติด ซึ่งถ้าหากปล่อยให้ชุมชนปรับตัวเองโดยธรรมชาติ หรือการดำเนินการพัฒนาตามรูปแบบของรัฐ อย่างเดิมคงเป็นไปได้ยากในการที่จะฟื้นความสัมพันธ์ทางสังคมกลับคืนมา

สภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านหลุมมะขามก่อนการก่อตั้งธนาคาร อาชีพโดยส่วนใหญ่คือ เกษตรกรรม ซึ่งต้องอาศัยน้ำในการประกอบอาชีพเป็นหลัก เดิมชุมชนหลุมมะขามทำการเกษตรเพื่อ อุตสาหกรรม เป็นส่วนใหญ่ เช่น ปลูกอ้อย ปลูกมันสำปะหลัง หลังจากสภาพดินเสื่อมโทรม แรงงานทาง การเกษตรหายากขึ้น ราคาปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืชและวัชพืชราคาสูงขึ้น แต่ราคาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรไม่ได้ เพิ่มขึ้นเลย ทำให้ภาคการเกษตรมีปัญหาขาดทุน แต่ด้วยความเคยชินและปรับตัวช้าของชาวบ้าน ทำให้ ชาวบ้านขาดการวิเคราะห์ จึงประกอบอาชีพเกษตรเพื่ออุตสาหกรรมต่อไป โดยหวังเพียงว่า ปีต่อไปอาจจะ ทำให้มีชีวิตที่ดีขึ้น แต่สภาวะทางการเกษตรก็ยังคงเป็นสภาพเดิม จึงทำให้เกิดการขาดทุนซ้ำแล้วซ้ำอีก ทุนที่ เคยเก็บหอมรอมริบมาก็หมด และต้องพึ่งแหล่งเงินทุนจากสถาบันทางการเงินและการเป็นหนี้ในระบบ สภาพของเกษตรกรที่เป็นหนี้และไม่มีเงินทุนทำการเกษตรต่อ จึงบีบคั้นให้ชาวบ้านหลุมมะขามบางส่วน ต้องหยุดทำการเกษตรเพื่ออุตสาหกรรม หันกลับมาทำเกษตรตามความต้องการของตลาดมากขึ้น เช่น ปลูก ผักหอม ปลูกมะเขือ ถั่วฝักยาว หรือพืชผักที่มีระยะเวลาในการเก็บเกี่ยวสั้น แต่ด้วยความจำเป็นและขาด ข้อมูลความรู้ทางการตลาดชาวบ้านหลุมมะขามจึงเป็นเพียงผู้ผลิตให้พ่อค้าคนกลางเช่นเดิม

สภาพทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมชุมชนหลุมมะขามก่อนก่อตั้งธนาคารชุมชน เป็นชุมชนที่อยู่บน พื้นที่ที่เป็นป่าเปิดใหม่ จากการบุกรุกและถางป่าไม้ที่ได้รับการสัมปทานเพื่อการชักลากไม้ของบริษัทพาน ทองคำไม้ จำกัด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นลูกคลื่น มีหน้า ดินต่ำ และชั้นล่างเป็นลูกรัง หลังจากชุมชนหลุมมะขาม ทำการเกษตรเพื่ออุตสาหกรรมได้ไม่นานสภาพหน้าดินก็ถูกทำลาย เสื่อมสภาพ หน้าดินถูกชะล้าง และ ไหลลงสู่แหล่งน้ำ ลำห้วยหลุมมะขามจนดินเงิน หน้าดินมีลูกรังลอย ทำการเกษตรได้ไม่ดี สภาพป่าไม้ถูก ทำลายหมด แหล่งน้ำในลำห้วยมีน้ำขังอยู่ไม่ตลอดปี ซึ่งเป็นปัญหาแก่การประกอบอาชีพของคนในชุมชน หลุมมะขามเป็นอย่างมาก

การดำเนินการของธนาคารชุมชนหลุมมะขาม

ธนาคารชุมชนหลุมมะขามได้รับการสมทบทุนเริ่มต้นจากกองทุนทางสังคม (SIF) แบ่งเป็นเงินเพื่อการดำเนินการของธนาคารชุมชน จำนวน 380,000 บาท และเป็นเงินสวัสดิการชุมชนเบื้องต้น 60,000 บาท รวมทั้งสิ้น 440,000 บาท การดำเนินการบริหารเงินดำเนินการของธนาคาร ชุมชนนั้น เป็นเงินกู้สำหรับสมาชิกที่เข้ามาเป็นสมาชิกธนาคารชุมชน และร่วมดำเนินกิจกรรมกับธนาคารชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยต้องมาออมกับธนาคารอย่างน้อยเดือนละ 20 บาท และเข้าร่วมกิจกรรมพูดคุย ประชุมกับกลุ่มในวันท้ออม เดือนละหนึ่งครั้ง สมาชิกที่กู้เงินไปดำเนินการลงทุนทางการเกษตร ต้องนำเสนอโครงการว่าจะเอาไปทำอะไร จะทำอะไร ทำเท่าใด ใช้จ่ายอย่างไร และคาดว่าจะได้ผลการดำเนินงานเท่าใด ให้สมาชิกได้ทราบ เพื่อเป็นแนวทางในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของหมู่สมาชิก และเป็นการตรวจสอบการพัฒนาอาชีพซึ่งกันและกัน ผู้กู้จะต้องจ่ายดอกเบี้ยร้อยละ 1.50 บาทต่อเดือน โดยจะนำดอกเบี้ยมาจัดสวัสดิการคืนให้กับสมาชิกและเป็นเงินปันผลสิ้นปี ส่วนเงินสวัสดิการ 60,000 บาท นั้นเป็นเงินในการดำเนินการจัดสวัสดิการให้กับคนในชุมชนหลุมมะขาม เป็นต้นว่า คนแก่ คนพิการ เด็กด้อยโอกาส เด็กกำพร้า สวัสดิการสินค้าเงินผ่อน สวัสดิการเงินฉุกเฉิน และสวัสดิการเกี่ยวกับการเยี่ยมคนป่วย ช่วยงานสังคม เป็นต้น เมื่อใช้เงินสวัสดิการนี้ไปแล้ว ก็นำดอกเบี้ยที่เกิดจากการกู้เงินของสมาชิกมาเติมสวัสดิการไว้ จะทำให้เงินสวัสดิการชุมชนมีอยู่ตลอดเวลา และสามารถช่วยเหลือ ทำให้คนในชุมชนมีที่พึ่ง เข้าถึงแหล่งเงินทุนของตนเองได้ง่าย อีกทั้งยังทำให้ชุมชนมีกิจกรรมร่วมกันทุกเดือน ได้พูดคุย แลกเปลี่ยน ตรวจสอบ ช่วยเหลือทั้งแนวคิดและองค์ความรู้ ในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตร

การเริ่มดำเนินการจัดตั้งธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม

การดำเนินการธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม เป็นการก่อตัวเริ่มต้นคิดจากนายวินัย สุวรรณไตร โดยการชักชวนของนายพงษ์ศักดิ์ อัครปรีชากุล ซึ่งในขณะนั้นเป็นคณะกรรมการดำเนินงานกลุ่มครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนพื้นที่รอบป่าตะวันตก ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนในการส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนรอบพื้นที่ป่าตะวันตกเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลุ่มน้ำบางปะกง โดยการนำนายวินัย สุวรรณไตร เข้าร่วมรับการอบรมการจัดทำแผนแม่บทชุมชนและการจัดทำแผนการใช้จ่ายเงินกองทุนทางสังคม แผน 5 ซึ่งได้จัดวางให้ชุมชนได้วางแผนในการดำเนินกิจกรรมการบริหารทุนร่วมกัน โดยกองทุนได้จัดสรรงบประมาณให้ชุมชนได้บริหารจัดการไว้สามส่วน คือ ส่วนเงินกองทุนหมุนเวียน เป็นกองทุนกู้ยืมเพื่อการพัฒนาอาชีพ ส่วนที่สองเป็นกองทุนบริหารจัดการ เป็นกองทุนเพื่อจัดการเรียนรู้ในชุมชน และกองทุนที่สาม เป็นกองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อให้คณะกรรมการดำเนินงานกองทุนชุมชนช่วงเริ่มต้นสามารถเข้าถึงชุมชนและเป็นเครื่องมือต่อรองกับสมาชิกในชุมชนได้ในเบื้องต้น กองทุนสองกองทุนหลังเป็นกองทุนที่ต้องสูญเสียไป โดยหวังว่า ถ้าใช้กองทุนที่สองและที่สามได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะนำไปสู่การพัฒนากองทุนหมุนเวียน ให้เกิดกองทุนบริหารจัดการและกองทุนสวัสดิการชุมชนในอนาคตด้วยประสบการณ์ที่ นายวินัย สุวรรณไตร เคยทำงานด้านสังคมมาก่อน จึงทำให้การขยายแนวคิดการจัดตั้งกลุ่มัจจออมทรัพย์ขึ้นมาด้วยมีทุนประเดิมจากกองทุนทางสังคมได้ไม่ยากนักกลุ่มแรกที่นายวินัยเข้าไปเจาะเพื่อ

ร่วมในการจัดตั้งนั้น เป็นกลุ่มเพื่อนที่มีแนวคิดใกล้เคียงกัน และกลุ่มเพื่อนบ้านที่มีฐานะยากจน ซึ่งในระยะแรกๆ เพื่อนร่วมงานทักท้วงว่า ถ้าให้คนจนร่วมเข้ามากู้ยืมจะได้เงินทุนคืน แต่ทางกลุ่มก็ได้รับคำอธิบายจากนายพงษ์ศักดิ์ โดยปกติแล้ว คนจนมักจะไม่มีกล้าโกงใครสาเหตุที่เขาจนเพราะเขาถูกปิดกั้นโอกาส ถ้าเปิดโอกาสให้เขาได้เงินถึงแม้จะเป็นเงินเล็กน้อยกับที่เขาหาได้ แล้วเปิดโอกาสให้เขามาเรียนรู้ เขาจะพัฒนาตนเองได้เร็วกว่าคนที่ว่าตัวเองรวย ทางกลุ่มจึงปล่อยเงินกู้ให้กับสมาชิกที่เป็นเพื่อนบ้านที่มีฐานะยากจน และใช้เงินกองทุนจัดการเป็นกองทุนจัดเวทีการเรียนรู้การบริหารจัดการเงินทุนที่กู้จากกองทุนหมุนเวียน และเรียนรู้การจัดทำแผนแม่บทชุมชนไปพร้อมๆ กัน

จากการดำเนินการของกองทุนผ่านไปได้เวลาครบกำหนดคืนทุนกู้ยืม ปรากฏว่า สมาชิกที่มีฐานะยากจนเป็นคนที่นำเงินกู้ยืมมาคืนได้ตรงเวลา และจะได้เครดิตเพิ่มวงเงินกู้ในการพัฒนาอาชีพเพิ่มขึ้นอีก ในสถานะที่คนที่ฐานะดีกว่า มักจะผิดผ่อนการคืนเงินกู้ และคืนไม่ตรงเวลา

ผลของการดำเนินการธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม

ปัจจุบันธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม ได้ดำเนินกิจกรรมธนาคารชุมชนมาแล้ว 7 ปี เข้าปีที่ 8 (ข้อมูล ปี 2549) ธนาคารชุมชนมีสมาชิกทั้งสิ้น 1,132 คน จำแนกเป็นสมาชิกที่เป็นผู้ใหญ่ 1,084 คน เป็นเยาวชน 48 คน มีทุนหมุนเวียน จำแนกเป็นดังนี้

เงินหมุนเวียน จากกองทุนทางสังคม	380,000 บาท
เงินทุนหมุนเวียน จากการออมของสมาชิก	1,432,680 บาท
รวมเงินหมุนเวียนทั้งสิ้น	1,812,680 บาท
ได้จัดสวัสดิการให้กับชุมชนไปแล้ว	364,658 บาท
สวัสดิการที่เหลือเพื่อเป็นทุนสวัสดิการสำรอง	142,634 บาท

ธนาคารชุมชนได้สนับสนุนและฟื้นฟูอาชีพของชุมชน จำนวน 81 ครอบครัว และสมาชิกได้แก้ปัญหาหนี้สินไปแล้ว ประมาณ 2,160,000 บาท

สภาพทางสังคม หลังการดำเนินกิจกรรมธนาคารชุมชน มีสภาพที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมดีขึ้นมาก ชุมชนมีกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น สภาพครอบครัว การดูแลเยาวชนดีขึ้น ปัญหาอบายมุขน้อยลง ความขัดแย้งทางการเมืองในระดับชุมชนน้อยลง มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันมากขึ้น สภาพทางสิ่งแวดล้อมชุมชนดีขึ้น เนื่องจากกิจกรรมส่งเสริมอาชีพการเกษตรของชุมชนหลุมมะขาม มีกิจกรรมส่งเสริมการเกษตรตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง จึงมีการส่งเสริมการเกษตรปลอดสารพิษ ส่งเสริมการเกษตรแบบวนเกษตร และมีกิจกรรมร่วมกันอนุรักษ์แหล่งน้ำโดยอาศัยวัฒนธรรมและความเชื่อ คือการทำธนาคารปลา ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

การดำเนินการธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม ดำเนินกิจกรรมมาระยะหนึ่ง ก็ต้องเผชิญกับปัญหาการดำเนินการของรัฐที่ดำเนินนโยบายกองทุนหมู่บ้าน หมู่บ้านละหนึ่งล้านบาท ซึ่งดำเนินการส่งเสริมโดยองค์กรของรัฐ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบการส่งเสริม ส่งผลให้สมาชิกส่วนหนึ่งไม่ส่งเงินกู้และไม่ส่งเงินออมรายเดือน และหันไปเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เพื่อหวังจะได้กู้กองทุนหมู่บ้านเพิ่มขึ้น

เนื่องจากกองทุนหมู่บ้านที่เกิดขึ้นภายหลังตามนโยบายของรัฐบาลนั้นหลังจากการดำเนินการปล่อยเงินกู้ กองทุนหมู่บ้านหมดไป ปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นกับชุมชน คือ ชาวบ้านเป็นหนี้มากขึ้น ในขณะเดียวกัน เงินที่กู้ จากกองทุนหมู่บ้านก็หมดไปด้วยโดยไม่ได้ทำกิจกรรมเพื่อการฟื้นฟูอาชีพ การกลับมาของสมาชิกกลุ่มที่ แยกตัวออกไปกู้กองทุนหมู่บ้าน กลายเป็นเงื่อนไขความเข้มแข็งของการดำเนินกิจกรรมตามกฎระเบียบของ ธนาคารชุมชนมากยิ่งขึ้น ความเอาใจใส่ในการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกก็เพิ่มมากขึ้น คนในชุมชนก็เริ่ม มองเห็นปัญหาและปัจจัยของปัญหาของตัวเองและชุมชนมากยิ่งขึ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงเป็นกำลังผลักดันให้ ชาวบ้านเริ่มหันกลับมาเรียนรู้ตัวเอง เรียนรู้ชุมชน เรียนรู้สังคม กับกองทุนธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม มากขึ้น

จากการประเมินสถานการณ์ข้างต้นพบว่าสมาชิกส่วนใหญ่ของธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามยัง ขาดการเรียนรู้เรื่องการพึ่งตนเอง แก่นนำกลุ่มจึงต้องการที่จะสร้างการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองของ สมาชิกธนาคารชุมชนและสามารถแก้ไขปัญหาของตนเองได้ แต่เนื่องจากยังไม่มี ความชัดเจนว่าสมาชิก ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามมีปัญหาอะไรบ้างที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของสมาชิกและจะมีแนวทาง อย่างไรในการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองให้กับธนาคารชุมชนได้อย่างเหมาะสม การแก้ปัญหาของคนใน ชุมชนก็จะคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น

แนวคิดเรื่องพึ่งตนเองของคณะกรรมการธนาคารชุมชน

การพึ่งตนเอง คำๆ นี้อาจไม่คุ้นหูผู้คนหรือบางท่านได้ยินแล้วอาจไม่ทราบที่มาและความหมายของ **คำกล่าวนี้** แต่คณะกรรมการ “การศึกษาแนวทางการสร้างการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองแบบมีส่วนร่วม ของสมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม” ได้มีความคิดเห็นและการปฏิบัติเพื่อการพึ่งตนเอง ดังนี้

การมีกิน ได้แก่ การจัดระบบอาหาร ของกินและยาที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของตนให้ สามารถมีกินได้ในวันนี้ วันหน้าและตลอดไปแม้เมื่อทำงานไม่ไหวแต่ยังต้องกินก็ยังสามารถมีกินได้โดยไม่ ลำบากหรือเดือดร้อน รวมถึงแหล่งที่มาของอาหารและยาต้องมีผลดีต่อสุขภาพของผู้บริโภคด้วย

การมีใช้ ได้แก่ การสร้างหรือมี ของใช้ เครื่องใช้ไม่สอย ที่สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตและความ จำเป็นที่มีผลต่อการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน การประกอบอาชีพ พลังงานและอื่นๆ ซึ่งอาจจะมากหรือน้อย จะ เล็กหรือใหญ่ก็ขึ้นอยู่กับความจำเป็นและความพอเหมาะ กับสภาพของแต่ละบุคคล

การมีหลักประกัน เมื่อถึงเวลาที่เราทำงานไม่ได้ ไม่ไหวหรือมีความจำเป็นต้องใช้เงินมาก เราซึ่งเป็น เกษตรกรจะมีระบบการจัดการอย่างไรให้เราสามารถดำรงชีวิตได้โดยไม่เดือดร้อนหรือลำบากมาก จนเกินไป มีผู้หนึ่งที่เป็นแบบอย่างที่เราหลายคนกล่าวถึง คือ ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม ที่มีแนวคิดปลูกไม้ยืนต้น ขนาดใหญ่ในพื้นที่เกษตรกรรม เพื่อใช้เป็นหลักประกันให้กับชีวิตว่า เมื่อวันหนึ่งทำไม่ไหวแต่ยังต้องกิน ต้องใช้อยู่ ก็สามารถที่จะจัดการกับไม้ยืนต้นขนาดใหญ่นี้ เช่นแปรรูปเป็นวงกบ ประติมากรรม ไม้ต่าง และอื่นๆ เพื่อใช้ขายได้โดยที่ล้มต้นไม้เพียง ไม่กี่ต้นแต่ที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยก็ยังอยู่ เป็นต้น

การมีกิน มีใช้และมีหลักประกันที่กล่าวมานี้เกี่ยวเนื่องกับการวางแผนชีวิต การวางแผนร่วมกัน ของคนในชุมชน และการวางแผนการจัดการทรัพยากรที่มีซึ่งเป็นผลจากการพึ่งตนเองตามแนวทางที่กล่าว

มา แต่สิ่งที่กล่าวมานี้มีเงื่อนไขที่สำคัญคือ การเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องภายใต้การคิด วิเคราะห์
อย่างมีเหตุผล โดยใช้ความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรม

บทที่ 2

วิธีการดำเนินงานวิจัย

สัญญาเลขที่ RDG 49 M 0016

โครงการ “การศึกษาแนวทางการสร้างการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองแบบมีส่วนร่วมของสมาชิก

ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม อ.แปลงยาว จ.ฉะเชิงเทรา

ชื่อหัวหน้าโครงการ : นายวินัย สุวรรณไทร

หน่วยงาน : ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม

ขอบเขตของการศึกษา

การวิจัยใช้จำนวนสมาชิกทั้งหมดของธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามเป็นขอบเขตของการศึกษาวิจัย เพื่อศึกษาถึงสภาพการพึ่งตนเองของสมาชิกธนาคารชุมชน

วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

1. เพื่อศึกษารวบรวมสภาพการพึ่งตนเองของสมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามตลอดจนปัญหาและสาเหตุที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของสมาชิกธนาคารชุมชน
2. เพื่อหาแนวทางสร้างการเรียนรู้ในการพึ่งตนเองของสมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม อ.แปลงยาว จ.ฉะเชิงเทรา

พื้นที่ดำเนินการ

พื้นที่ในชุมชนที่มีสมาชิกของธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามอาศัยอยู่ ซึ่งเป็นรอยต่อของตำบลจำนวน 3 ตำบล 3 อำเภอและ 2 จังหวัด มีจำนวน 7 หมู่บ้าน แบ่งเป็น

- หมู่ที่ 8 บ้านหลุมมะขาม และบ้านหนองกระทิง ต.หนองไม้แก่น อ.แปลงยาว จ.ฉะเชิงเทรา
- หมู่ที่ 9 และ 11 บ้านแปลง และบ้านหนองยายหมาด ต.เกาะจันทร์ กิ่ง อ.เกาะจันทร์ จ.ชลบุรี
- หมู่ที่ 4 บ้านหนองฝาระมี และบ้านสวนป่า ต.คลองตะเกรา อ.ท่าตะเียบ จ.ฉะเชิงเทรา
- หมู่ที่ 11 และ 18 บ้านไทรงาม ต. คลองตะเกรา อ.ท่าตะเียบ จ.ฉะเชิงเทรา

กลุ่มเป้าหมาย

1. สมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม สมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม จำนวน 1,500 คน
2. ทีมวิจัย เป็นกลุ่มคนที่สนใจเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง มาจากสมาชิกและคณะกรรมการธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม จำนวน 24 คน

ทีมพี่เลี้ยงและองค์กรสนับสนุน ประกอบด้วย

1. นายศักดิ์ชัย ชาติดี และเจ้าหน้าที่ประสานงานเครือข่ายชุมชนรอบป่าตะวันออก จากศูนย์ศึกษาและพัฒนาวนเกษตร (บ้านผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม)
2. อาจารย์พีรชัย กุลชัย และคณะจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

แหล่งข้อมูล และวิธีการเก็บข้อมูล

การศึกษาวิจัย เป็นการเก็บข้อมูลจากสมาชิกรชนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิก ทำการจัดเวทีกระจายตามกลุ่มบ้านที่อยู่ใกล้เคียงกัน และมีสมาชิกของรชนาคารชุมชนอยู่เป็นกลุ่ม จำนวน 7 ครั้งใน 7 พื้นที่ และเวทีรวม ที่รชนาคารชุมชน จำนวน 3 ครั้ง โดยตั้งโจทย์หลักให้สมาชิกได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น และร่วมกันสรุปภาพรวมของกลุ่ม

วิธีการดำเนินงาน

1. จัดเวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมาย
2. จัดเวทีเก็บข้อมูลปัญหาและสาเหตุที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของสมาชิกรชนาคารฯ
3. จัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลและค้นหาแนวทางสร้างการเรียนรู้
4. จัดเวทีนำเสนอและแลกเปลี่ยนสรุปผลของข้อมูลและแนวทางสร้างการเรียนรู้
5. จัดเวทีสรุปผลการดำเนินงานและจัดทำรายงานผลการศึกษา

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงสภาพการพึ่งตนเองของสมาชิกรชนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม
2. ได้แนวทางการสร้างการเรียนรู้ในการพึ่งตนเองที่เหมาะสมกับสมาชิกรชนาคารชุมชน
3. มีคนมาร่วมเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น
4. สมาชิกรชนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม มีแนวทางการพึ่งตนเองที่เหมาะสมกับตนเอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคณะทำงานวิจัยและกลุ่มเป้าหมายเพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดมปัญหาและข้อคิดเห็นเพื่อนำมาวิเคราะห์เป็นชุดข้อมูล

ซึ่งกิจกรรมที่รชนาคารชุมชนหลุมมะขามได้ดำเนินการก่อนการสนับสนุนของโครงการวิจัย ฯ เป็นกิจกรรมที่แกนนำของรชนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามได้มีการดำเนินสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง ตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้น โดยมีกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

1. โครงการ 1 งาน 100 ชนิด เป็นการเรียนรู้ถึงทรัพยากร โดยผู้เข้าร่วมโครงการ มี 10 ครอบครัวด้วยกัน จากการเริ่มโครงการนี้ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถลดรายจ่ายในครัวเรือนได้เป็นอย่างมากและยังช่วยส่งเสริมการบริโภคพืชผักและอาหารพื้นบ้านด้วย
2. โครงการบ่อข้างบ้าน เป็นโครงการที่ต่อเนื่องจาก 1 งาน 100 ชนิด โดยมีการสร้างบ่อขนาด 2 x 4 เมตร เพื่อเลี้ยงปลา ปลุกพืชน้ำ หรือทำทั้งสองสิ่งนี้ร่วมกัน โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรม 3 ครอบครัว
3. เวทีเรียนรู้ประจำเดือนเพื่อทำของกิน ของใช้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์
4. โครงการหิ้วปิ่นโตมากินร่วมกัน ในมีื่อกลางวันโดยอาหารที่นำมาจะพิจารณาถึงแหล่งที่มาของอาหารและประโยชน์หรือคุณค่าที่มีผลต่อสุขภาพ

บทที่ 3

ผลการดำเนินงาน

ในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา ทางคณะทำงานวิจัย ซึ่งเป็นอาสาสมัครจากคณะกรรมการ และสมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามได้ร่วมกันเรียนรู้และร่วมกันจัดกระบวนการให้สมาชิกธนาคารชุมชนได้เข้ามามีส่วนรวมในการพัฒนาธนาคารชุมชนและร่วมกันหาแนวทางให้สมาชิกได้เข้ามาร่วมเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเองให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างพอเพียง

การดำเนินงาน มีการเวทีทั้งหมด 22 เวที โดยแบ่งเป้าหมายในการจัดเวทีเป็น 5 ส่วน คือ

เวทีวางแผนการดำเนินงานวิจัย

ได้จัดประชุมคณะทำงานวิจัย เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2549 ณ ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม เพื่อทำความเข้าใจ และวางแผนการทำงานวิจัยร่วมกัน ผลของการหารือร่วมกันได้กรอบการทำงาน คือ

1. หัวหน้าโครงการ (นายวินัย สุวรรณไตร) และพี่เลี้ยงโครงการ (นายศักดิ์ชัย ชาติาคี) แจงให้ทราบถึงที่มาของโครงการ วัตถุประสงค์ร่วมของการวิจัยและงบประมาณการวิจัย

1.1 รายละเอียดของแนวทางการศึกษาและการเก็บข้อมูลของโครงการวิจัย

1.2 เป้าหมายของโครงการวิจัย : เพื่อเก็บข้อมูลการพึ่งตนเองของสมาชิกสมาชิกธนาคารชุมชน และร่วมกันค้นหาแนวทางการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามในแนวทางการพึ่งตนเอง

1.3 ค่าใช้จ่าย ค่าตอบแทน และเงื่อนไขในการดำเนินกิจกรรมของโครงการวิจัย

2. การวางแผนการดำเนินกิจกรรม (ดูที่ตารางที่ 1)

2.1 เวทีวางแผนและสรุปผลการดำเนินงาน ทุกวันที่ 24 ของเดือน (9 เวที)

- วางแผนการดำเนินกิจกรรมเดือนต่อไปและสรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา

2.2 เวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายและจัดเก็บข้อมูล (7 เวที) โดยเป็นการลงพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมการเรียนรู้

2.3 เวทีวิเคราะห์และค้นหาแนวทางการเรียนรู้ (3 เวที) โดยจะมีเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้และปัญหาที่เกิดขึ้นในอาชีพเกษตรกรรม

2.4 เวทีนำเสนอผลการวิจัย (1 เวที) เดือนสิงหาคม

2.5 ประชุมสรุปผล (1 เวที) วันที่ 28 กรกฎาคม 2550

2.6 รายงานที่ต้องจัดทำ (21 ครั้ง) ทุกสิ้นเดือน

3. เนื้อหาที่ต้องการให้มีการจัดเวทีการวิจัย

3.1 พุดคุยแลกเปลี่ยนปัญหาหนี้สินความยากจน และปัญหาอื่นๆ

3.2 การทำมาหากิน การประกอบอาชีพและที่ดินทำกิน

นำไปสู่ 1. การรู้ปัญหาต่างๆ ของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

2. อนาคตและแนวทางแก้ไขปัญหา

4. วิธีการดำเนินกิจกรรม

4.1 ทำความเข้าใจ/ชี้แจง เนื้อหาของกิจกรรมในเวทีต่าง ๆ

4.2 แบ่งกลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้และปัญหาที่เกิดขึ้นในอาชีพเกษตรกรรม

4.3 นำเสนอตามกลุ่มที่ทำกิจกรรม

4.4 สรุปบทเรียนที่ได้จากการทำกิจกรรม

4.5 สาธิตการทำผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับการใช้ในชีวิตประจำวัน

มีผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 23 คน

ตารางที่ 1 แผนงานโครงการวิจัยฯ “บ้านหลุมมะขาม”

กิจกรรม	ต.ค. 49	พ.ย.49	ธ.ค.49	ม.ค.50	ก.พ.50	มี.ค.50	เม.ย.50	พ.ค.50	มิ.ย.50	ก.ค.50	ส.ค.50	ก.ย.50	ต.ค.50
1. เวทีประชุมวางแผนและสรุปผลการดำเนินงาน	23	24	24	24	24	24	24	24	24	24			
2. เวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมาย 2.1 วันที่ 2.2 สถานที่ 2.3 ผู้ประสานงาน		หลุมมะขาม อ. แปลงยาว 18 บ้านนาย สอย ประมงกล ถาวร สุวรรณไธ	หนองผะมี อ.ตะเกียบ 16 กลุ่มออม ทรัพย์หนองผะ มี บุญมี เหนียวแน่น	บ้านแปลง อ.เกาะจันทร์ 7 ร.ร.บ้านแปลง อ. เกาะจันทร์ โสภณ ชูดแก้ว	หนองผัดบ อ.เกาะจันทร์ 11 ร.ร. บ้าน หนอง- ยายหมาด อนันต์ ชีระ พงษ์	หนองกระทิง อ.แปลงยาว 13 บ้านนงคราญ ประเสริฐ จันทังค์ผล	สวนป่า อ.ท่าตะเกียบ 21 บ้านสงกานต์ อ.ท่าตะเกียบ กิตติ จักรย์แก้ว	ไทรงาม อ.ท่าตะเกียบ 19 ร.ร. วังหิน อ.ท่าตะเกียบ สงกาญ โชคทำดี					
3. เวทีวิเคราะห์และหาแนวทางการเรียนรู้				24			24			24			
4. เวทีนำเสนอผลการศึกษา											25		
5. ประชุมสรุปผล										28			
6. จัดทำรายงาน					*								*

* หมายเหตุ 1. กิจกรรมทุกกิจกรรมจะเริ่มเวลา 9.00 น. และ 2. อ. แปลงยาว อ. ท่าตะเกียบ จ. ฉะเชิงเทรา, อ. เกาะจันทร์ จ. ชลบุรี

เวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายและจัดเก็บข้อมูล ครั้งที่ 1

สถานที่จัดเวที: บ้านหลุมมะขาม ม.8 ต.หนองไม้แก่น อ.แปลงยาว จ.ฉะเชิงเทรา

วันที่ 18 พฤศจิกายน 2549 เวลา 09.00 – 15.00น.

กลุ่มเป้าหมาย : สมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม ในบริเวณบ้านหลุมมะขามและใกล้เคียง

การจัดเวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายในครั้งนี้เป็นเวทีแรกได้จัดขึ้นที่บ้านนายสอย ประมมกมล ซึ่งเป็นชาวบ้านในชุมชนบ้านหลุมมะขามที่เข้าร่วมเรียนรู้และเป็นผู้ร่วมวิจัยในโครงการ โดยในเบื้องต้นวิธีการจัดเวทีจะเน้นการพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์อันเป็นกระบวนการที่จะให้ผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมเข้าใจและสร้างความคุ้นเคยอันเป็นฐานสำคัญต่อการจัดกิจกรรมต่อไป

นายศักดิ์ชัย กล่าวถึงที่มาของโครงการในส่วนที่ช่วยส่งเสริมให้สมาชิกชุมชนได้เข้าร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเดียวกัน โดยแกนนำของสมาชิกรับบ้านชุมชนหลุมมะขามได้พบและแลกเปลี่ยนการทำงานกับเจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งแกนนำธนาคารชุมชนได้เล่าให้ฟังถึงการเรียนรู้และกระบวนการสร้างการเรียนรู้ที่แกนนำธนาคารชุมชนได้ปฏิบัติอยู่ในขณะนี้ โดยนายวินัย สุวรรณไตรและแกนนำธนาคารชุมชน ได้เข้ามาเรียนรู้ที่วนเกษตร (224 ม.1 ต. ลาดกระบัง อ. สนาบชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา) แล้วได้นำแนวคิดที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้มาสู่การปฏิบัติ จนเห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมและต้องการขยายผลไปสู่ผู้อื่นจากที่ได้พูดคุยกันแล้วทางเจ้าหน้าที่ของ สกว. หลังจากก็พิจารณาและให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมสร้างการเรียนรู้แก่สมาชิกรับบ้านชุมชนฯ โดยกิจกรรมนี้จะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ เริ่มคิด เริ่มทำ เริ่มวางแผนที่สอดคล้องกับปัญหาตนเองและชุมชนอันจะนำไปสู่การพัฒนาและการแก้ไขปัญหาของชุมชน

นายวินัย กล่าวถึงเริ่มตั้งแต่การดำเนินงานที่ผ่านมาสมาชิกส่วนใหญ่ยืมหนี้สิน เนื่องจากมีการกู้เงินทั้งในและนอกระบบมาหมุนเวียนหนี้เพื่อขอกู้เงินเพิ่มเติมเมื่อมากขึ้นก็จะตกเป็นภาระของธนาคารชุมชน ปัจจุบันธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามมีสมาชิก 1,332 คน มีเงินมากกว่า 2,800,000 บาท การเป็นหนี้ของสมาชิกรับบ้านชุมชนมีสาเหตุมาจากกระแสทุนนิยมที่ทำให้สมาชิกใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยและปัญหาด้านอื่นๆ ในชุมชน รวมถึงกลไกการตลาดของระบบทุนนิยมอันเป็นการเอาเปรียบเกษตรกรหรือผู้ที่รู้ไม่เท่าทัน เช่น โรงงานแปรรูปผลไม้กระตุ้นการผลิตโดยการให้ราคาผลผลิตที่สูงแต่เมื่อผลผลิตมีมากก็กดราคาให้ต่ำลงโดยไม่คำนึงถึงต้นทุนที่เกษตรกรลงทุนไป อันส่งผลให้เกิดปัญหาหนี้สินและความยากจนแก่เกษตรกรที่ผลิตสินค้าตามกระแสทุน ปัญหาที่เกิดขึ้นและชาวบ้านเป็นผู้ประสบอยู่นี้ต้องมีกระบวนการเรียนรู้ปัญหาต่างๆ ของชาวบ้านเอง โดยมีคนหรือกลุ่มคนภายนอกที่ช่วยสนับสนุนทุนหรือจัดกระบวนการซึ่งมีกิจกรรมที่ใช้ในการเรียนรู้ มี 5 เรื่อง ได้แก่

1. ข้าว ชาวบ้านทุกคนจะวางแผนอย่างไรจึงจะทำให้มีข้าวกินตลอดปี
2. ของกิน หากเราผลิตได้เองก็สามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนโดยที่ตัวนายวินัยเองได้ปลูกเพื่อกินทำให้มีกิน เหลือแจกและขายในที่สุด

หากใน 2 ส่วนนี้คิดเป็นมูลค่าขั้นต่ำต่อคนต่อมือแล้ว ($3 \times 365 \times 20$; มือ $\times$ วัน $\times$ บาท) จะต้องจ่ายค่าอาหารไม่ต่ำกว่า 21,000 บาทต่อคนต่อปี

3. ของใช้ขั้นพื้นฐานที่เราสามารถทำเองได้ อันส่งผลให้ลดรายจ่ายได้ เช่น สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก ฯลฯ

4. ยารักษาโรค เมื่อมีการเจ็บป่วยหรือก่อนเจ็บป่วยเราก็ควรดูแลสุขภาพด้วยความรู้และทรัพยากรที่เรามีอยู่ก่อนที่จะไปหาหมอ เช่น ปวดหัว ปวดท้อง เป็นแผล ก็จะช่วยลดภาระค่ารักษา ค่าเดินทางของชาวบ้านได้

5. ดินและปุ๋ย ที่มีผลต่ออาชีพทางเกษตรกรรมในการเพิ่มหรือลดต้นทุนการผลิต อันส่งผลต่อคุณภาพผลผลิตที่เราบริโภค ยังทำให้เกิดความยั่งยืนและเชื่อมั่นต่ออาชีพเกษตรกรรม

การเรียนรู้ที่กล่าวมานี้จะส่งผลให้สามารถลดรายจ่ายได้มากและควรควบคู่ไปกับการจดบันทึกรายจ่ายเพราะเป็นสิ่งที่ทำให้เราทราบว่าในแต่ละครั้งที่จ่ายไปนั้นว่ามีความจำเป็นต่อเรามากน้อยเพียงไร เราสามารถทำเองได้ไหมหรือต้องซื้ออย่างน้อยเพียงไร หลังจากเล่ารายละเอียดให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมฟังแล้วก็ได้ตั้งโจทย์เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ประเด็นการเรียนรู้ร่วมกันโดยจะใช้กระบวนการกลุ่มเน้นการพูดคุยเป็นหลัก โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 8 – 10 คน โจทย์การเรียนรู้ คือ

1. ปัญหา/ทุกข์ โดยจะสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนในกลุ่มได้ทุกปัญหา
2. สาเหตุของปัญหาว่ามีมาจากอะไรบ้าง
3. ทางออกของปัญหา โดยทุกคนในกลุ่มจะเป็นผู้เสนอแนะและมีผู้จัดกระบวนการเป็นผู้สรุป

การนำเสนอกิจกรรม

จากปัญหาที่สรุปได้จากการพูดคุยได้แก่ ปัญหาหนี้สิน, ปัญหาสุขภาพ, ที่ดินทำกิน, ความรู้ และความร่วมมือต่อชุมชนและการรวมกลุ่ม แต่ละปัญหาล้วนมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันและบางปัญหาก็มีความทับซ้อนกัน เช่น ปัญหาสุขภาพกับภาวะหนี้สิน อันมีสาเหตุหลักมาจากการขาดข้อมูลข่าวสารและการพูดคุยแลกเปลี่ยนปัญหาส่วนทางออกของปัญหานั้นจะพบว่ามี 2 ข้อที่สำคัญโดยครอบคลุมไปถึงทางออกส่วนอื่นๆ อีกด้วย ได้แก่

1. การที่ต้องรู้จักตัวเองให้มากขึ้น โดยมีการพูดถึงว่าจะต้องรู้อะไรบ้างจึงจะเรียกว่ารู้จักตนเอง คำตอบคือ การเรียนรู้ 5 เรื่องที่กล่าวมาในข้างต้นแล้วรวมถึงเครื่องมือที่ทำให้ช่วยให้เรารู้ตนเองว่าเรามีรายจ่ายมากน้อยเพียงไร รวมถึงในส่วนที่เราจ่ายไปนั้นเป็นความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันของเราหรือความหรูหราฟุ่มเฟือย ที่เห็นคนอื่นมีแล้วเราอยากมีบ้าง โดยใช้การบันทึกรายจ่ายเพื่อให้เรารู้สภาพการใช้จ่ายในชีวิตของตนเอง

2. การรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพราะทุกๆ คนก็มีความรู้ความสามารถในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ เมื่อหลายๆ คนมารวมกันและพูดคุยกันหรือเชิญบุคคลภายนอกมาให้ความรู้ก็จะทำให้ชาวบ้านได้รับข้อมูลข่าวสารที่ต้องการรู้หรือแนวทางแสวงหาความรู้ อันจะนำไปสู่การเริ่มคิด เริ่มทำ

หรือมีข้อมูลในการตัดสินใจมากขึ้น จากเวทีที่จัดกระบวนการพูดคุยในครั้งนี้อาจเป็นแนวทางช่วยส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้หรือสร้างประเด็นการเรียนรู้ได้ในระดับหนึ่ง อันเป็นมาจากการผลสะท้อนปัญหาของคนในชุมชน

ประเด็นการเรียนรู้ที่สรุปได้จากกิจกรรมทั้ง 3 กลุ่มย่อย มีดังนี้

ปัญหาและสาเหตุ

1. หนี้สิน

- 1.1 ค่าใช้จ่ายประจำวัน อบายมุข (เหล้า บุหรี่ การพนัน) การกินการใช้ สุขภาพ
- 1.2 ส่งลูกเรียนหนังสือ, ลูกแต่งงาน
- 1.3 ต้องการความสะดวกสบาย/อยากกรวย
 - สิ่งที่อำนวยความสะดวก เช่น บ้าน รถ โทรศัพท์
 - ความอยากกรวย จะหมดไปกับการลงทุน
- 1.4 ต้นทุนการผลิตสูงราคาผลผลิตต่ำ ปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย น้ำ สารเคมีทาง

การเกษตร

- 1.5 กู้เงินเรียนหนังสือ

ทางออก

1. ต้องรู้จักตัวเองให้มากขึ้น เช่น การทำบัญชีรายจ่ายจะทำให้เรารู้จักตัวเองมากขึ้นว่าสิ่งที่เราจ่ายหรือซื้อนั้นมีค่าเป็นต่อเรามากน้อยเพียงไร
2. การเรียนรู้การปลูกพืชที่ลงทุนน้อย มีความเสี่ยงน้อย
3. การปลูกไม้ยืนต้นเพื่อเป็นหลักประกันให้กับชีวิต
4. การทำของกินของใช้เองเพื่อเพิ่มมูลค่าและลดรายจ่าย

2. สุขภาพ

1. การบริโภคสิ่งที่ทำลายสุขภาพ
 - อบายมุข เช่นเหล้า บุหรี่
 - สารเคมีที่ใช้ในการเกษตร

ทางออก

1. การพักผ่อน, การดูแลสุขภาพก่อนเจ็บป่วย
2. งดการใช้สารเคมีทางการเกษตรที่อันตรายและไม่ใช้สารเคมีเลย

3. ไม่มีที่ทำกิน

1. ไม่มีมรดก
2. ขายเพื่อชำระหนี้สิน

ทางออก

1. ชื่อหรือรับผลผลิตที่มีในท้องถิ่นเพื่อมาแปรรูป

4. ความรู้/ข้อมูล

1. ขาดข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. ไม่มีข้อมูลในการประกอบอาชีพ

ทางออก

- จัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์และ/หรือเชิญเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมาบรรยายให้ข้อมูลข่าวสาร

5. ความร่วมมือในชุมชนและการรวมกลุ่มของคนในชุมชน

1. ไม่เห็นความสำคัญเพราะไม่ทราบถึงประโยชน์ที่ตนเองหรือคนในชุมชนจะได้รับ
2. มีความร่วมมือน้อยเพราะกระบวนการที่จะทำให้คนเข้าไปมีบทบาทหรือส่วนร่วมน้อยลง

ทางออก สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 51 คน

เวทีประชุมวางแผนและสรุปผลการดำเนินกิจกรรม ครั้งที่ 2

สถานที่ : ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม

วันที่ 24 พฤศจิกายน 2549

1. นายวินัย สุวรรณไตร นำเสนอเรื่องการเข้ามาดูงานและเยี่ยมชมการทำงานที่ ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม

โดยนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดฉะเชิงเทราและคณะ ในวันที่ 20 พฤศจิกายน 2549 ที่ผ่านมา ซึ่งที่ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามได้ดำเนินกิจกรรมรับออมเงิน – ปลอ่ยกู้เงิน รวมถึงการสร้างกระบวนการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดและคณะ ตระหนักถึงความสำคัญของกระบวนการสร้างการเรียนรู้ที่ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามได้ดำเนินกิจกรรมอยู่ในระหว่างนี้ จึงได้เสนอการสนับสนุนด้านงบประมาณในการสร้างอาคารสถานที่และอุปกรณ์เพื่อการสร้างศูนย์เรียนรู้ของชุมชนในพื้นที่ดำเนินการ 5 ไร่ ดังนั้นจึงมีการนำข้อเสนอนี้เข้าหารือในที่ประชุม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1.1 สถานที่ก่อสร้างที่สมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามเสนอให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดสนับสนุนการสร้างอาคารและศูนย์เรียนรู้ชุมชน มีดังนี้

- นายประเสริฐ จันทน์ผล เสนอยกพื้นที่ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีพื้นที่ 5 ไร่
- นายถาวร สุวรรณไตร เสนอยกพื้นที่ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีพื้นที่ 3 ไร่

- นางระศรี สุวรรณไทร เสนอขอพื้นที่ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีพื้นที่ 3 ไร่
- คณะกรรมการเสนอให้ใช้พื้นที่ของธนาคารชุมชนฯ ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 130 ตารางวา ให้

ตรงตามความต้องการใช้ประโยชน์

1.2 เป้าหมายของการใช้สถานที่ : เพื่อสร้างการเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชน โดยใช้ธนาคารชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้

1.3 กิจกรรมที่ดำเนินการ : สร้างกระบวนการเรียนรู้ 3 : 5 : 3 ได้แก่

การเรียนรู้เรื่องตัวเอง การเรียนรู้ปัญหา การเรียนรู้ทรัพยากรธรรมชาติ (3) โดยการเรียนรู้การจัดการ ข้าว อาหาร ยา วิชาโรค ของกินของใช้ และความอุดมสมบูรณ์ของดิน (5) นำไปสู่การวางแผน คือ แผนชีวิตและครอบครัว แผนชุมชน แผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (3)

1.4 อาคารสถานที่ที่ใช้ประกอบการดำเนินกิจกรรมที่ต้องการในขณะนี้ ได้แก่ ห้องเอนกประสงค์ ร้านค้าชุมชน โรงแปรรูปผลผลิต โรงสีข้าวและยุ้งฉาง

มติที่ประชุม

เหตุผลในการลงมติของคณะกรรมการมีความเห็นสอดคล้องกันว่า สถานที่เดิมเป็นแหล่งชุมชนและเป็นเส้นทางหลักที่คนในชุมชนใช้ในสัญจรและมีพื้นที่เพียงพอในการสร้างอาคารศูนย์เรียนรู้ชุมชนทำให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการบริหารจัดการภายใต้เงื่อนไขจำกัดด้านต่างๆ ส่วนสถานที่ที่มีผู้เสนอมอบให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพื่อสร้างศูนย์การเรียนรู้ทั้ง 3 รายดังกล่าวมานั้น คณะกรรมการธนาคารชุมชนเห็นพ้องกันว่าเป็นสถานที่ที่อยู่ห่างไกลชุมชนและเป็นเส้นทางที่ไม่ค่อยมีคนสัญจรมากนักจึงไม่สะดวกต่อการใช้งานและปฏิบัติงานจริง จึงมีมติให้ใช้สถานที่ของธนาคารชุมชน โดยขอความอนุเคราะห์ให้สร้างเป็นอาคารหลังเดียว ซึ่งประกอบไปด้วย ห้องเอนกประสงค์ ร้านค้าชุมชน โรงแปรรูปผลผลิต โรงสีข้าวและยุ้งฉาง พร้อมขอสนับสนุนอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรม ดังนั้นจึงต้องการขอความอนุเคราะห์จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดตามมติที่ประชุมที่กล่าวมา

2. สรุปผลการดำเนินกิจกรรมเวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายและจัดเก็บข้อมูลที่บ้านหลุมมะขาม

การจัดเวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายที่บ้านหลุมมะขาม เป็นเวทีแรกของคณะทำงานวิจัยที่ลงพื้นที่พูดคุยแลกเปลี่ยนกับชาวบ้านในชุมชนเดียวกันและชุมชนใกล้เคียง ดังมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการคณะทำงานวิจัย ดังนี้

2.1 ข้อบกพร่องในการจัดเวทีที่บ้านหลุมมะขาม (18 พ.ย. 2549) จากการวิเคราะห์และสรุปผลจากทีมวิจัย

- คณะทำงานยังขาดความเข้าใจ
- + เนื้อหาของกิจกรรมในเวทีสร้างกระบวนการเรียนรู้

- + การประสานงานให้กลุ่มเป้าหมายทราบล่วงหน้ายังไม่ชัดเจน
- วิธีจัดเวที/กระบวนการยังไม่ดีพอ
 - + การแบ่งกลุ่มพูดคุยมีจำนวนคนในแต่ละกลุ่มแตกต่างกันมาก
 - + ทีมงานยังไม่เก่งพอที่จะทำให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนได้ตามต้องการ
 - + การพูดคุยแลกเปลี่ยนค่อนข้างน้อย
- คนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมน้อย/ไม่ใช้เวลากับเวที/ไม่เห็นประโยชน์ของกิจกรรมที่จะจัดขึ้น
- ขาดการเตรียมงานที่ดีของคณะวิจัย
- สถานที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรม พื้นที่ร่มเงา มีน้อยและอากาศค่อนข้างร้อน
- การสื่อสารไม่ชัดเจน / การพูดที่ทำให้ผู้ฟังเข้าใจความหมายได้หลายอย่าง / ไม่สรุปในกลุ่มย่อยเมื่อทำกิจกรรมเสร็จทำให้บางส่วนอาจเข้าใจไม่ตรงกัน

- ระยะเวลาที่จะมาจัดเวทีที่เดิมมานานทำให้กลุ่มเป้าหมายขาดความต่อเนื่อง

2.2 ข้อดีในการดำเนินกิจกรรม

- ได้เริ่มต้นดำเนินกิจกรรมที่เป็นของชุมชนและดำเนินการโดยคนในชุมชน
- ได้สร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง
- มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นของคนในชุมชน
- ได้รู้ความเคลื่อนไหวของคนในชุมชนเดียวกัน
- การมีส่วนร่วมในการร่วมกิจกรรมของชาวบ้านในเวที

2.3 ข้อคิดเห็น / เสนอแนะ

- ควรทำความเข้าใจในเป้าหมายของการจัดเวทีกับทีมงานให้เข้าใจชัดเจนก่อนร่วมทำกิจกรรม
- ต้องประสานงานทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน เช่น การเตรียมอาหารกลางวันมารับประทานร่วมกันและประโยชน์อื่นๆ ของการเข้าร่วมกิจกรรม
- คณะวิจัยต้องช่วยกันสร้างกระบวนการในเวทีให้เกิดการแลกเปลี่ยน
- ควรแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมให้ชัดเจน
 - + ในแต่ละกลุ่มควรมีจำนวนคนที่ใกล้เคียงกัน
 - + คนที่มาจากครอบครัวเดียวกันควรอยู่กันคนละกลุ่มเพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนที่หลากหลาย

3. การวางแผนการดำเนินกิจกรรมครั้งถัดไป

- 3.1 ผู้ประสานงานในพื้นที่จะต้องทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายให้ตรงกัน เช่น การนำข้าวกลางวันมารับประทานร่วมกัน

3.2 ใช้วิธีการเล่ากระบวนการที่พูดคุยในเวทีท่านมาให้กับผู้ร่วมกิจกรรมฟังเพื่อทำความเข้าใจ
ขั้นพื้นฐานให้ตรงกัน

3.3 คณะวิจัยควรไปถึงสถานที่ก่อนที่จะถึงเวลาดำเนินกิจกรรม

3.4 หากผู้เข้าร่วมกิจกรรมมาพร้อมแล้วแต่คณะทีมวิจัยยังเดินไปไม่ถึงให้ผู้ประสานงานใน
พื้นที่ดำเนินกิจกรรมกระบวนการตามที่วางแผนไว้ได้

มีผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 14 คน

เวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายจัดเก็บข้อมูล

สถานที่ : กลุ่มออมทรัพย์หนองฝาละมี – วังหิน ม. 4 ต.คลองตะเกรา อ.ท่าตะเกียบ จ.ฉะเชิงเทรา

วันที่ 16 ธันวาคม 2549

การจัดเวทีทำความเข้าใจกับสมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามในครั้งนี้เป็นครั้งที่ 2 ได้จัด
ขึ้น ณ กลุ่มออมทรัพย์หนองฝาละมี – วังหิน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายนี้ก็เป็นสมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุม
มะขามและกลุ่มออมทรัพย์ฯ โดยที่ทั้งสองส่วนนี้มีการแลกเปลี่ยนระหว่างแกนนำกลุ่มและสมาชิกส่วน
ใหญ่ของกลุ่มออมทรัพย์บ้านหนองฝาละมีก็เป็นสมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม

การจัดกระบวนการพูดคุยนี้ได้อาศัยการวางแผนการดำเนินกิจกรรมตามข้อเสนอในวันที่ 24
พ.ย. 2549 ของเวทีวางแผนโดยใช้วิธีนำเสนอถึงเนื้อหาและแนวทางการพูดคุยในเวทีที่ท่านมาให้กับ
ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับฟัง ซึ่ง นายบุญมี นำเสนอถึงกิจกรรมที่ทำในเวทีที่บ้านหลุมมะขาม (บ้านนาย
สอย) ซึ่งกล่าวถึงการพูดคุยของคนในชุมชนเดียวกันโดยอาศัยเวทีที่จัดขึ้น ได้แลกเปลี่ยนปัญหาทั้งของ
ตนเองและของคนในชุมชน ว่ามีสาเหตุมาจากอะไร แล้วมีแนวทางแก้ไขหรือทางออกอย่างไรบ้าง เพื่อ
นำไปสู่การวางแผนการจัดการปัญหาต่อไป

นายวินัยกล่าวถึงที่มาของโครงการวิจัยว่าการวิจัยนี้เป็นการค้นหา หรือค้นคว้าหาวิธีการที่ใช้ใน
การแก้ไขปัญหาการหมุนเวียนหนี้หรือปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้น ของสมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม
โดยได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จากการที่ เจ้าหน้าที่
สกว. ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมในเวทีถอดบทเรียนของสมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามที่
ผ่านมา ซึ่งที่ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามได้ดำเนินการและเห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม จึงเสนอการ
สนับสนุนการวิจัยเพื่อการเรียนรู้ดังกล่าวมา ได้เน้นให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากส่วนต่างๆ ของชุมชน
และสังคม คือ ทุนทรัพยากรที่เรามีอย่างมากมายในอดีตได้ถูกทำลายเป็นอันมาก เช่น ป่าไม้ คือตัวอย่าง
หนึ่งที่คนไทยได้ใช้และพึ่งพิงในด้านปัจจัย 4 โดยที่ไม่ต้องลงทุนและยังเป็นแหล่งสร้างรายได้รวมถึง
องค์ความรู้ที่ถ่ายทอดมาตั้งแต่อดีตก็ถูกทำลายลงไปพร้อมกันกับป่าไม้

รัฐมองว่าชาวบ้านยากจน ถ้าหลัง จึงเน้นและส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจโดยการทำลาย
ทรัพยากรที่มีอยู่ ทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น ภาวะหนี้สินจากการลงทุน ราคาผลผลิตตกต่ำ การใช้

สารเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิต ล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนและสังคม หลังจากได้เข้ามาเรียนรู้ที่บ้านพ่อผู้ใหญ่วิบูลย์ (วนเกษตร) ก็ได้เริ่มกิจกรรมการออมทรัพย์ โดยใช้การออมทรัพย์เป็นเครื่องมือในการรวมคนและสร้างกระบวนการเรียนรู้ อันเป็นแนวทางที่นำไปสู่การพัฒนาคนให้มีศักยภาพ โดยใช้ความรู้เดิมประยุกต์ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนเอง

นายศักดิ์ชัย กล่าวทบทวนถึงภาวะหนี้สินของสมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามที่มีลักษณะหมุนเวียน คือ กู้เงินจากแหล่งหนึ่งไปใช้ที่อีกแหล่งหนึ่ง อันมีสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาขึ้น การพูดคุยในครั้งนี้เป็นการทบทวนถึงปัญหาที่เกิดขึ้นว่ามีสาเหตุปัญหามาจากอะไรและมีแนวทางหรือทางออกของปัญหานี้สินและปัญหาต่างๆ ได้อย่างไรบ้าง

วิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

- 1.ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเขียนปัญหา คือ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ มีสาเหตุมาจากอะไร และทางออกของปัญหาวามีอะไรบ้าง โดยให้จดลงในแผ่นกระดาษ
- 2.แบ่งกลุ่มพูดคุย แลกเปลี่ยน โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละประมาณ 10 คน
- 3.พูดคุยแลกเปลี่ยนในกลุ่ม ใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง
- 4.นำเสนอการแลกเปลี่ยนในเวที

การนำเสนอผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเวที

ในส่วนของปัญหา สาเหตุ และทางออกที่ได้แลกเปลี่ยนกันในเวที พอสรุปได้โดยสังเขป มีดังนี้

ปัญหา	สาเหตุ
1. ด้านสิ่งแวดล้อม 1.1 ดินเสื่อมโทรม	1.การใช้สารเคมี 2.ขาดความรู้ในการเพาะปลูก
1.2 แหล่งน้ำ	1.ขาดแหล่งน้ำที่มีปริมาณเพียงพอสำหรับประกอบอาชีพการเกษตร เพาะปลูกพืชที่ต้องใช้น้ำมาก เช่น พืชผักอายุสั้น
2. ด้านเศรษฐกิจ 2.1 อุปกรณ์/ปัจจัยการประกอบอาชีพ	1. ไม่มีที่ดินทำกิน 2. ขาดแหล่งน้ำ 3. ขาดความรู้ในกลไกการตลาด/การจัดการ 4. ขาดแรงงาน/ไม่มีใครจ้าง
2.2ภาวะหนี้สิน	1. การลงทุนสูง ผลผลิตราคาตกต่ำ 2. การใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เช่น ซื้อของกิน

ปัญหา	สาเหตุ
	ของใช้ ภาษีสังคม 3. อบายมุข เช่น การพนัน เหล้า บุหรี่ 4. ส่งลูกเรียน
3. สุขภาพ	1. ชราภาพตามสังขาร 2. ทำงานหนัก 3. เครียดจากปัญหาต่าง ๆ 4. การใช้สารเคมีในการประกอบอาชีพ
4. ด้านสังคม ขาดความร่วมมือในการทำกิจกรรม	1. ขาดข้อมูลข่าวสาร ทำให้ไม่เข้าใจและมองไม่เห็นประโยชน์ของการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ 2. กลไกของระบบราชการทำให้เกิดความเคลือบแคลง เช่น การประชุม ต้องมีอาหารให้รับประทานหรือของแจก 3. การคุ้นเคยกับระบบทุนทำให้ขาดความเข้าใจกับกระบวนการที่จัดขึ้น 4. อื่น ๆ เช่น การขาดการเรียนรู้ในความรู้ท้องถิ่น

ทางออกของปัญหา

1. ทำข้อมูลของตัวเอง

- ข้อมูลรายจ่ายที่เราต้องใช้จ่ายอยู่ทุกวัน
- ปัญหาที่มีก็จะเชื่อมโยงกับรายจ่ายของเรา
- ทรัพยากรที่มีอยู่ต้องมีการเรียนรู้เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต

ของแต่ละคน

2. ทำเรื่องการพึ่งตนเอง

- ด้านสุขภาพ ต้องเรียนรู้ถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลดี – ผลเสียต่อสุขภาพ
- การทำกินทำใช้เองก็จะทำให้เราสามารถได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่เรามีและ

ส่งผลให้รายจ่ายในครัวเรือนลดลง

3. ละ เลิกสิ่งที่ไม่จำเป็นกับชีวิต

- อบายมุข ได้แก่ เหล้า บุหรี่ การพนัน

- สิ่งฟุ่มเฟือย หรือสิ่งที่ไม่จำเป็นต่อชีวิต ช่วยทำให้เกิดความสะดวกสบาย แต่สิ่งที่ตามมาก็คือหนี้สิน

4. รวมกลุ่มกันมากขึ้น

- แปลรูปผลผลิตที่เราถืออยู่เพื่อลดปริมาณสินค้าเกษตรทำให้ราคาไม่ตกต่ำ สามารถเก็บรักษาได้เป็นระยะเวลานาน

- ซื้อขาย ผลผลิต/ปัจจัยการผลิตเพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับพ่อค้า

- แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างคนในชุมชนและสร้างการพึ่งพากันเองในชุมชน

5. ปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อย ลงทุนน้อย เช่น พืชไร่ที่เคยมีอยู่ในพื้นที่ดั้งเดิม

6. ทำเรื่องการเรียนรู้กับของกินของใช้ที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต

7. ต้องรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นมากขึ้น เช่น การจัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ในการประกอบอาชีพ

8. ปลูกไม้ใช้หนี้ คือ ปลูกให้มีกิน มีใช้ มีหลักประกันได้แก่การปลูกพืชที่ตอบสนองต่อเป้าหมายการพึ่งตนเองที่วางไว้

9. ให้อาจารย์เข้ามาช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น แหล่งน้ำ เครื่องมือการประกอบอาชีพ

10. เริ่มลงมือทำทันทีที่บ้านเพราะเมื่อลงทำก็จะได้เรียนรู้การใช้ประโยชน์ เกิดประสบการณ์เกิดความชำนาญ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยมีการปลูกพืชผักและทำไร่ ซึ่งผู้ที่ปลูกพืชผัก อายุสั้นจะพบปัญหาในการประกอบอาชีพ คือ ปัจจัยการผลิตสูง ราคาผลผลิตตกต่ำ และแหล่งน้ำ ส่วนผู้ทำไร่จะพบปัจจัยการผลิตสูงและภาวะราคาผันผวนของผลผลิตตามกลไกของตลาด การพูดคุยในเวทีจะเน้นการแลกเปลี่ยนเรื่องทุกข์หรือปัญหาที่ชาวบ้านประสบอยู่ในขณะนี้เป็นการพูดคุยเพื่อทบทวนหาต้นเหตุหรือสาเหตุของปัญหา โดยบางปัญหาเกิดขึ้นมานานแล้วทำให้ผู้ประสบปัญหาว่าเป็นวังวนและไม่มีทางออกของปัญหา แต่หากมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันก็จะทำให้ผู้ประสบปัญหาได้รับรู้หรือเข้าใจปัญหาหรือสาเหตุที่แท้จริงได้ชัดเจนขึ้น อันนำไปสู่ทางออกของปัญหาในที่สุด

การทบทวนหลังเสร็จกิจกรรม โดย อ.พีรชัย อาจารย์จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ก็ร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกับคณะวิจัย ดังนี้
เป้าหมายของเวทีจากคณะทำงานวิจัย

1. เพื่อกระตุ้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน
2. แลกเปลี่ยน ค้นหา ประยุกต์ความรู้ท้องถิ่นและนำมาใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในชุมชน
3. สร้างความร่วมมือในชุมชนเพื่อนำไปสู่การมีศักยภาพในการจัดการด้านต่าง ๆ
4. สร้างความความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกชนาการชุมชน
5. เพื่อให้ชาวบ้าน พุดคุยแลกเปลี่ยนโดยมองปัญหา สาเหตุ และทางออกของปัญหา

6. คณะทำงานวิจัยได้เรียนรู้และรับฟังผู้อื่น

วัตถุประสงค์ของการทำวิจัย เพื่อกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การคิดวิเคราะห์ปัญหา และสาเหตุของแต่ละบุคคล เพื่อนำไปสู่การหาทางออกร่วมกัน

มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 58 คน

เวทีประชุมวางแผนและสรุปผลการดำเนินกิจกรรม ครั้งที่ 3

สถานที่: ณ ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม

วันที่ 24 ธันวาคม 2549

1. หัวหน้าคณะทำงานวิจัย นายวินัย สุวรรณไตร ได้ชี้แจงความคืบหน้าและขั้นตอนการดำเนินการสร้างศูนย์การเรียนรู้ที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ต้องการให้การสนับสนุน ดังนั้นที่การประชุมของวันที่ 24 พฤศจิกายน 2549 โดยทางเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดจึงได้ประสานงานผ่านนายวินัย สุวรรณไตร เพื่อต้องการทราบถึงสถานที่ก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชน นายวินัยได้แจ้งถึงมติที่ประชุมให้ทราบว่าต้องการให้ใช้พื้นที่เดิมของธนาคารชุมชนหลุมมะขามที่มีพื้นที่ประมาณ 140.00 ตารางวา แต่ตัวแทนขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ว่าสถานที่คับแคบขอให้เปลี่ยนสถานที่ใหม่ นายวินัยจึงได้หารือกับคณะกรรมการบางส่วนของธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามในการเปลี่ยนพื้นที่สร้างศูนย์การเรียนรู้โดยมอบพื้นที่ของนายวินัยเองจำนวน 2 ไร่เศษเพื่อใช้ในการก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้ โดยขณะนี้ได้มีการรังวัดที่ดินไปแล้วและอยู่ในระหว่างดำเนินการ

2. สรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่กลุ่มออมทรัพย์หนองฝาละมี – วังหิน โดยเวทีที่กลุ่มออมทรัพย์หนองฝาละมีนี้เป็นเวทีที่ 2 ที่ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันดังมีข้อคิดเห็นและรายละเอียด ดังต่อไปนี้

2.1 ข้อเสนอแนะทั่วไปในการจัดเวทีการเรียนรู้

1. สถานที่จัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนไม่ควรอยู่ติดถนนใหญ่เพราะในช่วงนี้รถบรรทุกหนักกำลังทำงานอยู่ทำให้บางช่วงคนขาดความสนใจในการพูดคุยและรวมถึงปัญหาฝุ่นละอองด้วย

2. คณะทำงานวิจัยทุกคนควรจดบันทึกข้อมูลหรือข้อคิดเห็นที่น่าสนใจเพื่อทบทวนหรือศึกษาเพิ่มเติม

3. การชี้แจงให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจถึงวัตถุประสงค์การจัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยน มีความชัดเจนในส่วนของกิจกรรมที่ทำ

4. ควรมีประเด็นการออมทรัพย์พูดคุยในการแลกเปลี่ยนด้วย เพื่อให้สมาชิกธนาคารชุมชนฯ มีโอกาสเสนอแนะ/พูดคุย/ซักถามเกี่ยวกับธนาคารชุมชนด้วย

2.2 จุดมุ่งหมายของการแลกเปลี่ยนและการสร้างกระบวนการเรียนรู้

1. การศึกษาปัญหาโดยการ คิด วิเคราะห์ เพื่อการรู้เท่าทันปัญหาโดยใช้บัญชีรายจ่ายเป็นเครื่องมือการเรียนรู้

2. การเน้นการพึ่งพาตนเองโดยทำกินทำใช้เป็นหลัก

3. การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่เรามีอยู่ในท้องถิ่น

2.3 ข้อคิดเห็นเรื่องข้อจำกัดและทางออกของปัญหาในการทำกิจกรรมของเวทีที่ผ่านมา

ข้อจำกัด	ทางออก/ข้อเสนอแนะ
1. เวล่าน้อย/มาครั้งเดียว	- ทำซ้ำ/ชวนมาร่วมเวทีอย่างต่อเนื่อง - พยายามทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่องโดยชวนมาทำกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้และเน้นที่คนใกล้เคียง
2. ความเชื่อของแต่ละบุคคลว่ายังจัดการกับปัญหาได้/ไม่เห็นประโยชน์/ไม่เชื่อมั่นในแนวทางการพึ่งตนเอง	- คณะทำงานต้องทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง - ต้องใช้เวลาและความอดทน
3. การสื่อสารของคณะทำงานไม่ชัดเจน/ไม่เข้าใจตรงกัน	- คณะทำงานวิจัยทุกคนต้องฝึกพูดบ่อยๆ - แบ่งกลุ่มตามความสามารถและประสบการณ์การพูดคุย - คณะทำงานต้องคุยกันบ่อยๆ - เมื่อมีข้อสงสัยให้ซักถาม

2.4 รูปแบบการจัดคณะทำงานเวทีแลกเปลี่ยนที่ ร.ร. บ้านแปลง มี 2 ส่วน ดังนี้

1. คณะทำงานที่ทำหน้าที่ในการสังเกตการณ์และกระตุ้นการพูดคุย/ช่วยหาประเด็นการพูดคุย ได้แก่ นาย วินัย สุวรรณไตร นายโสภณ ขุดแก้ว นายถาวร สุวรรณไตร นายกิตติ จักษ์แก้ว นายสุริวรรณ อุปัญญา นายบุญมี เหนียวแน่น และนางระตรี สุวรรณไตรและทีมงาน

2. พี่เลี้ยงในเวทีย่อย มีหน้าที่ในการกระตุ้นการพูดคุยแลกเปลี่ยน รวมถึงการออกมานำเสนอข้อคิดเห็นจากกลุ่มย่อย มี 4 คน ประกอบด้วย นางนันทา มงคลศิลป์ นางวีระกุล ขุดแก้ว นางสาวสมหมาย ปัดไผ่ และนายสมชัย กวางทอง

2.5 กิจกรรมที่ทำการเรียนรู้ในวันที่ 24 ของทุกเดือน เริ่มเดือนธันวาคม 2549 โดยทุกเดือนจะมีการเรียนรู้เรื่องการทำข้าวกล้อง และกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1. เดือนธันวาคม กิจกรรม ยาแก้ไอฝางและยาแก้ไข้ฟ้าทลายโจร
2. เดือนมกราคม กิจกรรม น้ำมันชันตะเคียน
3. เดือนกุมภาพันธ์ กิจกรรม ยาราคู 4
4. เดือนมีนาคม กิจกรรม ขมิ้นชัน
5. เดือนเมษายน กิจกรรม ว่านชักมดลูก

6. เดือนพฤษภาคม กิจกรรม การปลูกข้าวต้นเดียว

กิจกรรมที่ทำการเรียนรู้ในเดือนนี้มี 2 อย่าง คือการทำยาแก้ไอจากฝางและการทำข้าวกล้อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

ยาแก้ไอฝาง

ส่วนประกอบ

ฝางเสน	200 กรัม
น้ำสะอาด	5 ลิตร
ปูนเปลือกหอยแครง	25 กรัม
สารส้ม	25 กรัม
พิมเสน	25 กรัม
เมนทอล	25 กรัม
กานพลู	25 กรัม
ขันทสกร (ดีน้ำตาล)	2.5 กรัม
พริกไท	50 กรัม

ขั้นตอนการทำ

1. ต้มฝางในน้ำ 5 ลิตร ให้เดือดประมาณ 30 นาที (ขึ้นอยู่กับความแรงของไฟ)
2. ใส่สารส้ม พิมเสน ปูนเปลือกหอยแครง เมนทอล กานพลู ขันทสกรและพริกไท ลงในโหลแก้ว

3. เทน้ำต้มฝางลงไปแล้วคนให้ทั่ว ปิดฝา
4. คนส่วนผสมในโหลแก้วทุกๆ วัน อย่างน้อย 7 วันขึ้นไป
5. กรอกยาใส่ขวดโดยการกรองเอากากออก (ขวดที่ใช้ควรเป็นขวดแก้ว)

ยาแก้ไอฝางนี้ มีสรรพคุณ แก้ไอ ไอเรื้อรัง ปอดอักเสบ

วิธีใช้ คือจิบบ่อยๆ เมื่อมีอาการ

สิ่งที่ทีมวิจัยและผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้จากกิจกรรมนี้ก็คือ การเรียนรู้จักการใช้ทรัพยากรที่ตอบสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานของตนเอง

ส่วนอีกหนึ่งกิจกรรมที่ทำ คือ การฝึกกระต่ายข้าวกล้องเพื่อเรียนรู้และฝึกฝนให้เกิดความชำนาญและความเคยชินในที่สุด

มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 18 คน

เวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายและจัดเก็บข้อมูล ครั้งที่ 3

สถานที่ : โรงเรียนบ้านแปลง ต.เกาะจันทร์ กิ่ง อ.เกาะจันทร์ จ.ชลบุรี

วันที่ 7 มกราคม 2550 เวลา 09.00 – 14.00 น.

กิจกรรมเวทีการพูดคุยการแลกเปลี่ยนครั้งนี้ได้เป็นครั้งที่ 3 นับตั้งแต่ที่ได้ดำเนินกิจกรรมมาตามรูปแบบที่วางแผนไว้ จากการที่จะใช้วิธีทำความเข้าใจกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้การเล่าให้ฟังถึงกระบวนการและเนื้อหาของเวทีที่ผ่านมาให้ฟัง โดยมีคณะทำงาน ทีมงานพี่เลี้ยง เจ้าหน้าที่ สกว. และผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้ความร่วมมือด้วยดี

นายโสภณ ขุดแก้ว ได้เล่าถึงเวทีที่ผ่านมาที่บ้านหลุมมะขามและกลุ่มออมทรัพย์หนองฝาละมีว่าเป็นเวทีที่ให้คนได้พูดคุยแลกเปลี่ยนปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อการจัดการกับปัญหาของตนเองโดยการทราบสาเหตุและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เน้นการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก เช่นการทำกินทำใช้เองให้มากขึ้น พร้อมกับการเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่

นายวินัย สุวรรณไตร เล่าให้ฟังถึงที่มาของโครงการวิจัยเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างมีส่วนร่วมของสมาชิกรวมชนบ้านหลุมมะขามว่าได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จากการที่มีเจ้าหน้าที่ของ สกว. เข้าร่วมกิจกรรมเวทีถอดบทเรียนธนาคารชุมชนครั้งที่ผ่านมา และเห็นประโยชน์ของกระบวนการสร้างการเรียนรู้ที่แกนนำธนาคารชุมชนได้ดำเนินการ

ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามได้เป็นแบบอย่างของธนาคารชุมชนและกลุ่มออมทรัพย์ในท้องถิ่นนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนและสมาชิก เพราะในปัจจุบันกระแสบริโภคนิยมกระตุ้นให้เกิดการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยจนเกินไปจนได้จากชาวบ้านตามกลไกของตลาดระบบทุนนิยม และนายวินัยเล่าถึงวิธีการที่ตนได้ปฏิบัติ คือ การทำอยู่ทำกินเป็นหลักเช่นพืชผักปลูกกินเองของใช้ก็เรียนรู้ที่จะทำใช้เองรวมถึงยารักษาโรคพื้นฐานบางอย่างด้วย

สิ่งที่กล่าวมานี้ล้วนเป็นรายจ่ายที่ทำให้เกิดรายจ่ายที่เป็นเงินนับหมื่นบาท/เดือน/ครอบครัวการทำบัญชีรายจ่ายก็จำเป็นที่จะต้องทำ เพราะจะช่วยให้เรารู้ถึงสิ่งที่เราจ่ายได้ดีขึ้น ดังที่ นายบุญมี เหนียวแน่น ได้กระตุ้นให้คนในครอบครัวได้ร่วมกันทำบัญชีรายจ่ายโดยใช้บัตรเป็นที่ยึดบันทึกรายวันของแต่ละคนว่าซื้ออะไรไปบ้างเป็นเงินเท่าไรแล้วก็นอบหมายให้หลานเป็นผู้รวบรวมข้อมูลรายวันในแต่ละวันเป็นรายเดือน หลังจากนั้นมีการแยกสรุปว่าสิ่งของที่ซื้อมีความจำเป็นหรือความฟุ่มเฟือยเพื่อนำมาคุยกับคนในครอบครัวทำให้ทุกคนรับรู้รับทราบร่วมกันในการนำไปสู่การปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมต่อไป

การเรียนรู้ตนเองจากบัญชีรายจ่ายที่กล่าวมานี้ก็มีหลายคนที่ทำต่อเนื่องและในบางคนยอมรับไม่ได้กับรายจ่ายของตนเองที่ใช้จ่ายค่อนข้างสูง/ขาดการบันทึกอย่างต่อเนื่อง/ขาดการวิเคราะห์ทำให้ไม่เห็นประโยชน์ของการบันทึกและในที่สุดก็เลิกไป รวมถึงการรับรู้ข้อมูลบางประการ ก็มีส่วนร่วมที่

สำคัญในการเปลี่ยนแปลงแนวคิดหรือวิธีการจัดการกับทรัพยากร แก่นนำและคณะทำงานของธนาคารชุมชนฯ ได้ใช้วันที่ 24 ของทุกเดือนพูดคุยแลกเปลี่ยนและสร้างการเรียนรู้ของคนในชุมชน สมาชิกธนาคารชุมชนฯ และผู้สนใจได้ทำการเรียนรู้เรื่องอาหารการกินของใช้และอื่นๆ ด้วย

นายศักดิ์ชัย ชาติดี ได้เล่าให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมฟังถึงตัวอย่างของการใช้ปัญหาเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ในชีวิตจริงของชาวใต้หวันคนหนึ่ง ซึ่งได้รางวัล 1 ใน 10 คนยอดเยี่ยมแห่งปี 2543 จากชีวิตของเด็กขทานที่มีพ่อเป็นขทานดาบอดและแม่ปัญญาอ่อน มีพี่น้องรวม 13 คน เขามีพี่สาว 1 คนโดยเขาเป็นคนที่ 2 ได้รับภาระหน้าที่หาคนเลี้ยงในครอบครัวตั้งแต่วัยเยาว์และปราศจากที่อยู่ที่เป็นหลักแหล่ง จนเมื่อเขาได้อายุ 10 ขวบ พ่อก็ได้หาที่อยู่ที่เป็นหลักแหล่ง คือ อยู่ที่ศาลเจ้าร้างแห่งหนึ่งเพื่อให้เขาได้เข้าเรียนในโรงเรียน ส่วนพี่สาวต้องขายตัวเพื่อเลี้ยงคนในครอบครัวและให้เขาสามารถเรียนหนังสือได้ สิ่งที่เขาภูมิใจมากที่สุดในชีวิตของเขาคือการแข่งขันกับตนเองและไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตา เขามีรางวัลชนะเลิศอันดับหนึ่งมากกว่า 80 รายการ ตลอดเวลาเขาได้ต่อสู้กับความอดอยากหิวโหยและการถูกลูกของคนในสังคมอย่างไม่ย่อท้อ จนในปัจจุบันนี้ได้เป็นผู้จัดการของโรงงานแห่งหนึ่งและเป็นแบบอย่างของการสู้ชีวิตให้กับอีกหลายคน

หลังจากนั้นก็มีการร่วมกันพูดคุยแลกเปลี่ยนปัญหาเพื่อทำให้ทราบที่มาของปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหา การพูดคุยในเวทีแลกเปลี่ยนวันนี้ยังคงรูปแบบเดิมแต่พี่เลี้ยงในกลุ่มพูดคุยจะมีเพียงกลุ่มละ 1 คน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้แลกเปลี่ยนปัญหาของตนเองออกมาได้มากขึ้น

ประเด็นการพูดคุย ได้แก่

1. ปัญหา/ความทุกข์
2. สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น
3. ทางออกของปัญหาที่คิดหรือทำอยู่

โดยปัญหาที่พบ สาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหามีดังนี้

ปัญหา	สาเหตุ	ทางออกของปัญหา
1.ด้านเศรษฐกิจ 1.1 ภาวะหนี้สิน 1.2 ที่ทำกิน 1.3 พลังงาน	1.ส่งลูกเรียน 2.ลงทุนประกอบอาชีพ 3.รายจ่ายมาก - รายได้น้อย 4.อบายมุข(สามีนอกใจ) 5.ผลผลิตราคาถูกลง 1.ที่ดินน้อย 2.ไม่มีมรดก/ไม่มีเงินซื้อ น้ำมันแพง	-สอนให้ลูกรู้จักประหยัด -ปลูกพืชที่ลงทุนน้อย/เพาะกล้าไม้ขาย/ทำกินเหลือแล้วจึงขาย -ทำบัญชีรายจ่าย -ลดต้นทุนการผลิต(ลดการใช้สารเคมี,รวมกลุ่มผู้ผลิต) -รู้จักการใช้ปุ๋ยชีวภาพโดยการทำปุ๋ยขึ้นใช้เอง -ปลูกพืชที่ใช้ที่น้อย -เช่าที่ดินทำกิน -วางแผนการเดินทาง/การใช้พลังงาน -ปลูกพืชทดแทนพลังงานเช่นสบู่ดำ
2.ด้านสุขภาพชีวิต 2.1ความเสื่อมของสังขาร 2.2การวางแผน	1.เนื่องจากการใช้งานมานาน 2.ทำงานหนัก 3.เจ็บป่วย 4.เครียด 1.ขาดการวางแผนการทำงาน 2.ขาดการวางแผนการใช้ชีวิต 3. ขาดการวางแผนการผลิต	-กินของที่มีประโยชน์เหมาะสม/กินพอประมาณ -ออกกำลังกาย/ทำงานที่เหมาะสมกับช่วงวัย -แบ่งเวลาทำงานและพักผ่อน -งดการใช้สารเคมี -วางแผนการทำงาน -วางแผนการใช้ชีวิต -วางแผนการผลิต

ปัญหา สาเหตุ และทางออกของปัญหาความเชื่อมโยงกันอยู่หลายด้าน ดังปัญหาที่พูดคุยในเวทีแลกเปลี่ยนบางส่วนที่จะยกตัวอย่างให้เห็น เช่น ปัญหาหนี้สินอันมีสาเหตุมาจากการลงทุนประกอบอาชีพเชิงเดี่ยวและประสบกับภาวะราคาผลผลิตตกต่ำ รวมถึงการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน/ส่งลูกเรียนและอบายมุข ล้วนเป็นภาระในส่วนของการใช้จ่ายทั้งสิ้นซึ่งก่อให้เกิดภาวะหนี้สิน เมื่อถึงฤดูกาลผลิตก็ยังกู้ยืมเงินในระบบหรือนอกระบบมาเพื่อลงทุนโดยมีความผูกพันกับหนี้สินอันเก่าอยู่ที่ต้องชำระดอกเบี้ยหรือเงินต้นเป็นการเพิ่มพูนหนี้สินขึ้นเรื่อยๆ

นายกศิดิษฐ์ ชาทาดี ลองให้ชาวบ้านร่วมกันคำนวณต้นทุนการผลิตเตงกวาในพื้นที่ประมาณ 1 ไร่ ซึ่งเกษตรกรจะต้องลงทุนไร่ละ 15,000 บาท ค่าใช้จ่ายคือ ค่าไถที่ไร่ ค่าพันธุ์ ค่าปุ๋ย ค่าแรงงาน ค่าอุปกรณ์การให้น้ำ ฯลฯ ในรอบ 3 เดือน/ครั้ง จะได้กำไรประมาณ 5,000 บาท แต่ค่าใช้จ่ายรายเฉลี่ยครัวเรือนละ 10,000 บาทต่อเดือน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเห็นว่าควรปลูกเพื่อเป็นอาหารเหลือแล้วจึงขาย ทำของกินของใช้เองให้มากขึ้น ลดการใช้ของฟุ่มเฟือย

ในส่วนการทำบันทึกรายจ่ายที่กล่าวถึงในทางออกของปัญหานี้ คนที่ทำบันทึกรายจ่ายแล้วจะพบว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยแก้ปัญหาได้หลายทาง ได้แก่

1. การลงทุน ช่วยให้เรารับถึงต้นทุนและผลกำไรอย่างที่แท้จริง
2. ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ทำให้เรารู้ถึงความจำเป็นขั้นพื้นฐาน หรือความฟุ่มเฟือยได้
3. สุขภาพ สิ่งที่เราจ่ายไปก็สามารถบอกถึงสุขภาพเราได้ ว่าเรากินอะไรใช้อะไรเป็นประโยชน์หรือเป็นโทษต่อร่างกายเรา

4. ทำให้เราสามารถรู้อะไรได้อีกหลายๆ อย่าง หากมีการวิเคราะห์มากกว่าที่กล่าวมาซึ่งช่วยเชื่อมโยงให้เราเกิดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้สิ่งที่กล่าวมานี้เป็นเครื่องมือ

สิ่งที่ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนของคณะทำงานหลังเสร็จกิจกรรมแลกเปลี่ยน สรุปได้ดังนี้

1. ได้ประเมินว่าไม่ค่อยมีคนเข้าร่วมกิจกรรมทั้งๆที่มีการประสานงานแล้วแต่ก็ไม่มาอาจเป็นเพราะ

1.1 กลุ่มเป้าหมายไม่รู้ถึงประโยชน์ของกิจกรรมนี้/ยังติดอยู่กับระบบทุน

1.2 บางคนมาแล้วก็กลับก่อนเสร็จกิจกรรมเพราะมีงานค้างอยู่

1.3 ขาดการวิเคราะห์ถึงอาชีพกลุ่มเป้าหมาย เพราะในช่วงนี้กลุ่มเป้าหมายได้ทำ การเก็บผลผลิต เช่น ต้นหอม ผักชี เพื่อให้ทันส่งรถรับซื้อ

2. การพูดคุยของผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เกิดขึ้นจริงตามที่ได้คาดหวังไว้เพราะแต่ละกลุ่มมีพี่เลี้ยงกลุ่มเพียงคนเดียว

3. การประสานงานของผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ผ่านแล้วทราบถึงเวทีวิเคราะห์และค้นหาแนวทางสร้างการเรียนรู้ครั้งที่ 1 ในวันที่ 24 มกราคม 2550 ที่จะถึงนี้

4. เน้นย้ำถึงการนำอาหารมารับประทานร่วมกันของผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกเวทีการพูดคุยแลกเปลี่ยน

5. การหารือคร่าวๆ ถึงเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนครั้งหน้าที่จะมีที่บ้านหนองกระทิงว่าจะย้ายไปจัดที่บ้านนอกผักตบก่อนหรือไม่ เนื่องจากการประสานงานที่บ้านหนองผักตบขาดการเข้าร่วมกิจกรรมจะมีมติที่ประชุมในวันที่ 24 มกราคม 2550

มีผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 27 คน

เวทีประชุมวางแผนและสรุปผลการดำเนินงานกิจกรรมครั้งที่ 4 และ

เวทีวิเคราะห์ข้อมูลและค้นหาแนวทางการสร้างทางเรียนรู้

สถานที่ : ณ ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม

วันที่ 24 มกราคม 2550

กิจกรรมที่จัดขึ้นในวันนี้เป็นเวทีสรุปการวางแผนและสรุปผลการดำเนินงานกิจกรรม พร้อมกับการจัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลและค้นหาแนวทางการสร้างการเรียนรู้ครั้งที่ 1 เริ่มตั้งแต่การจัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนเวทีที่ 1-3 ได้แก่ บ้านหลุมมะขาม กลุ่มออมทรัพย์หนองฝาละมี - วังหิน และที่โรงเรียนบ้านแปลง เวทีที่กล่าวมานี้ได้มีการจัดกิจกรรมการพูดคุยตามสถานที่ดังกล่าวพร้อมทั้งได้จัดกิจกรรมทั้ง 2 กิจกรรมขึ้นในวาระเดียวกัน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เวทีประชุมวางแผนและสรุปผลการดำเนินงานกิจกรรม

การสรุปผลการดำเนินงานกิจกรรมเวทีที่ โรงเรียนบ้านแปลง ในวันที่ 7 มกราคม 2550 ที่ผ่านมามีส่วนใหญ่ได้พูดคุยกันหลังจากการทำกิจกรรมเสร็จไปส่วนหนึ่งแล้ว และมีข้อคิดเห็นเพิ่มเติม คือ

- การประสานงานชี้แจงทำความเข้าใจกับหัวข้อหรือแนวทางการดำเนินงานกิจกรรมที่ค่อนข้างคลุมเครือ เมื่อคนฟังแล้วขาดความเข้าใจ/ไม่สนใจ หรือฟังดูแล้วอาจรู้สึกว่าเป็นเรื่องไกลตัว/ไม่เห็นประโยชน์

- เนื้อหาและกระบวนการจัดการพูดคุยแลกเปลี่ยนที่ดูเหมือนมีขอบเขตกว้างหรือไม่สัมพันธ์ เนื้อหาและกระบวนการจัดการพูดคุยแลกเปลี่ยนที่ดูเหมือนมีขอบเขตกว้างหรือไม่สัมพันธ์กับเรื่องของตนเอง (ดังรายละเอียดในเวทีวิเคราะห์)

การดำเนินงานเดือนถัดไป

กิจกรรมที่จะจัดขึ้นในเดือนถัดไปตรงกับวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2550 ณ โรงเรียนบ้านหนองยายหมาด กิ่งอ.เกาะจันทร์ จ.ชลบุรี ซึ่งตามตารางการจัดกิจกรรมจะจัดที่บ้านหนองกระติงแต่เนื่องจากขาดผู้ประสานงานในพื้นที่ จึงได้ประสานงานในพื้นที่โรงเรียนบ้านหนองยายหมาด เพื่อการจัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยน (รายละเอียดในเวทีวิเคราะห์) เวทีวิเคราะห์ข้อมูลและค้นหาแนวทางการสร้างทางเรียนรู้ ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลจำเป็นที่จะต้องเข้าถึงเป้าหมายของการวิจัยในทุกครั้งเพื่อความเข้าใจที่ตรงกันและทบทวนแนวทางการดำเนินงานของคณะทำงานวิจัย

สิ่งที่คณะทำงานวิจัยเห็นพ้องว่าเป็นเป้าหมายการวิจัยได้แก่

โดยมีวิธีการมุ่งเน้นไปที่การพูดคุยปัญหาการออมเงิน ฝากเงิน และกู้เงิน เพื่อสร้างความมีส่วนร่วม ความเข้าใจร่วมกันของสมาชิกอันประกอบด้วย

- 1.เรียนรู้เป้าหมายของธนาคารชุมชนฯ
- 2.เรียนรู้เป้าหมายของสมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม
- 3.ร่วมกันหาทางออกในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน

สิ่งที่คณะวิจัยคิดว่าไม่ตรงตามเป้าหมาย

1. ความคิดเห็น/ความเข้าใจของนักวิจัยกับรูปแบบที่ผู้เขียนโครงการฯ เข้าใจไม่ตรงกันนัก
2. กระบวนการเวทีที่ผ่านมาทั้ง 3 เวทีมีความเกี่ยวข้องกับธนาคารชุมชนฯ ค่อนข้างน้อยส่วนจะมุ่งเน้นไปที่ปัญหาชีวิตมากเกินไป
3. ข้ามขั้นตอนการเรียนรู้ ตามกิจกรรมที่ทำจะสร้างการพูดคุยเรื่องปัญหา/ทุกข์สาเหตุ และทางออกของปัญหาโดยไม่ได้เน้น/ไม่ได้กระตุ้นให้เห็นปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม เพราะผู้เข้าร่วมกิจกรรมบางส่วน ก็มองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องปกติ/ไม่มีทางออก จากการขาดการตั้งใจฟัง/การเชื่อมโยงกับเป้าหมายที่ตั้งไว้

ข้อดี-ข้อบกพร่องที่พบในเวทีกิจกรรมที่ผ่านมา

ข้อดี

- ได้รับความคิด-วิธีคิดของคนในชุมชนมากขึ้น
- ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนที่ทำกิจกรรมด้วย
- ความเข้าใจของคนในบางส่วนหลังกิจกรรมเวทีนั้นจบลง สิ่งที่ชี้ให้เห็นก็คือการเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ครั้งถัดไป

ข้อบกพร่อง

- บางเวทีมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมน้อยอาจเป็นเพราะความสามารถในการประสานงานของคณะทำงานวิจัย
 - ความเข้าใจในกิจกรรมไม่ชัดเจนของคณะทำงานวิจัยบางส่วนและผู้เข้าร่วมกิจกรรมรวมถึงการสื่อสารที่ไม่ชัดเจน
 - เป้าหมายที่ไม่ตรงกันของคณะทำงานวิจัยด้วยกันและคณะทำงานวิจัยกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม
- ในส่วนของคณะทำงานวิจัยนี้บางคนก็ไม่ได้เป็นคณะกรรมการของธนาคารชุมชน จึงขาดความเข้าใจและ/หรือขาดการพูดคุยในกิจกรรมของธนาคารชุมชนบางส่วนเมื่อมีผู้สงสัยบางครั้งคณะกรรมการไม่สามารถตอบคำถามแทนกันได้ มีแนวทางแก้ไขปัญหา/ข้อเสนอแนะในส่วน of ธนาคารชุมชนและคณะทำงานวิจัยดังนี้

แนวทางแก้ไขปัญหาข้อเสนอแนะในส่วน of คณะกรรมการธนาคารชุมชน

- ความเข้าใจของคณะกรรมการธนาคารชุมชน ควรมีเวทีพูดคุยหรือชี้แจงให้ทุกคนรับรู้ทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ที่ธนาคารชุมชนได้ดำเนินการ พร้อมทั้งอธิบายให้ผู้สงสัยรับทราบได้เมื่อไม่แน่ชัดในข้อปฏิบัติอื่นๆ ก็ให้นำขึ้นมาพูดคุยในที่ประชุมเพื่อให้ทราบหลักการที่ชัดเจน
- การตระหนักรู้/เห็นความสำคัญของการทำงานจะช่วยให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลกับการทำงาน เช่น การมาทำงานให้ตรงเวลา

- สร้างการรับรู้รับทราบในเป้าหมายและจุดประสงค์ของการจัดตั้งธนาคารชุมชนว่าเป็นของสมาชิกทุกคน และทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ของสมาชิกเอง

แนวทางแก้ไขปัญหา/ข้อเสนอแนะในส่วน of คณะทำงานวิจัย

- ความเข้าใจเนื้อหา/จุดมุ่งหมาย/เป้าหมายของการวิจัย ควรมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนของคณะวิจัยเป็นประจำ เมื่อมีปัญหาหรือข้อสงสัยให้สอบถามพูดคุยกันเพื่อความเข้าใจที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

- การทบทวนเป้าหมายของการวิจัยอย่างสม่ำเสมอเพื่อย้ำและทำความเข้าใจ

- กระบวนการวิจัยที่จะต้องมีการวิเคราะห์ทุกครั้งในมุมมองที่หลากหลายเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน

- การให้ความสำคัญกับงานวิจัยของคณะทำงานกับกิจกรรมที่จัดขึ้น เช่น การจัดเวลาที่เข้าร่วมกิจกรรมไม่มาช้า/สาย และอื่นๆ

- การรู้สภาพพื้นที่และช่วงเวลาประกอบอาชีพของเป้าหมาย เพื่อจะได้วางแผนการดำเนินตามสภาพที่สอดคล้องกับความเป็นจริง

ในส่วน of แนวทางแก้ไขปัญหา/ข้อเสนอแนะ ของคณะกรรมการธนาคารชุมชนและคณะทำงานวิจัยทั้งสองส่วนนี้มีความสัมพันธ์กัน ต่อระบบการเรียนรู้และการวิจัย เพราะคณะทำงานวิจัยได้ใช้ธนาคารชุมชนเป็นเครื่องในการเรียนรู้ทั้งการออม การฝาก การกู้เงิน ที่ได้เสริมสร้างประโยชน์ให้กับสมาชิกธนาคารชุมชน ทั้งในแง่ของสวัสดิการ รูปแบบของการจัดการทรัพยากรด้วย การพึ่งพาตนเองและการพึ่งพากันในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนในพื้นที่/การวิเคราะห์

- การศึกษาสภาพความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อการวางแผนในการกำหนดรูปแบบเวทีที่จะจัดขึ้น

- การประสานงานเชิญผู้มาร่วมกิจกรรมควรมีความชัดเจนและเดิมมีการใช้คนในพื้นที่ในเพื่อประสานงาน แต่มีผู้เสนอให้ใช้คนนอกชุมชนในการประสานงาน เพื่อให้เกิดผลทางจิตวิทยา

- การนำประเด็นการออมทรัพย์พูดคุยเป็นหลักเพื่อปูพื้นฐานความเข้าใจและปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อเชื่อมโยงให้มีการรับรู้และตระหนักถึงแนวคิดของธนาคารชุมชน

- การสรุปประเด็นการพูดคุยในกลุ่มย่อยและภาพรวมของเวทีการพูดคุยที่ชัดเจน

- ความเข้าใจที่เป็นแนวทางเดียวกันของคณะทำงานวิจัย

- การแบ่งกลุ่มลงไปพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มๆ

ข้อสรุปในการลงพื้นที่จัดเวทีการพูดคุยแลกเปลี่ยน

การพูดคุยคราวหน้าที่บ้านหนองผักตบจะจัดขึ้นที่โรงเรียนบ้านหนองยายหาคัด กิ่ง อ.เกาะจันทร์ จ.ชลบุรี จะใช้เวทีการพูดคุยในรูปแบบเดิม คือ มีพี่เลี้ยงในกลุ่มย่อยเพียงกลุ่มละ 1 คนส่วนที่เหลือมีหน้าที่สังเกตการณ์และอาจช่วยกระตุ้นในกลุ่มที่มีการพูดคุยน้อย

สำหรับประเด็นการพูดคุยในครั้งนี้จะมีการพูดคุยในเรื่องของธนาการชุมชน การฝาก การออม และการกู้เงิน เพื่อสร้างความมีส่วนร่วม และความเข้าใจของสมาชิกธนาการชุมชนโดยมีกรอบการพูดคุยดังนี้

ข้อดี/ประโยชน์ของธนาการชุมชน

ข้อค้อย/ปัญหาของธนาการชุมชน

ข้อเสนอแนะ/แนวทางแก้ไขปัญหาลำหรับธนาการชุมชน

จากการพูดคุยนี้จะเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้และการจัดการของสมาชิกของธนาการชุมชน ตามแนวทางที่ได้ดำเนินการตั้งแต่นั้น คือ ปัญหา สาเหตุและแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านอื่นๆ ของสมาชิกของคนในชุมชน

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้ดำเนินในวันนี้ ได้แก่

1. ทำน้ำมันชันตะเคียนสำหรับรักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก แผลเรื้อรังโดยมีส่วนประกอบดังนี้

น้ำมันมะพร้าว	1 ส่วน ประมาณ 300 มิลลิลิตร
น้ำปูนใส	1 ส่วน ประมาณ 300 มิลลิลิตร
ชันตะเคียน	2 ช้อนโต๊ะ
ชันสน	2 ช้อนโต๊ะ
แป้งเงิน(ดินสอพอง)	2 ช้อนโต๊ะ
การบูร	1 ช้อนโต๊ะ
พิมเสน	1 ช้อนโต๊ะ

วิธีทำ 1. ใส่น้ำมันมะพร้าวในขวดโหลประมาณ 300 มิลลิลิตร
2. ใส่น้ำปูนใสครั้งละ 2 ช้อนโต๊ะ แล้วคนจนเข้าเข้ากันแล้วค่อยๆ เติมครั้งละ 2 ช้อนโต๊ะ จนหมดน้ำปูนใสที่เตรียมไว้

3. ใส่ผงชันตะเคียนแล้วคนให้เข้ากัน
4. ใส่ผงชันสนแล้วคนให้เข้ากัน
5. ใส่แป้งเงินแล้วคนจนเข้ากัน
6. ใส่การบูรแล้วคนจนเข้ากัน
7. ใส่พิมเสนแล้วคนจนเข้ากัน

8. ปิดฝาทิ้งไว้อย่างน้อย 3 วัน แล้วกรอกใส่ขวด

2. ปุ๋ยหมักจากวัสดุที่มีในท้องถิ่นได้แก่

แกลบ 3 ส่วน

รำ 3 ส่วน

ขี้วัว 3 ส่วน

ดินลูกรัง 1 ส่วน

หัวเชื้อจุลินทรีย์ที่ทำเองอีกเล็กน้อย

วิธีทำ 1. นำส่วนผสมทั้งหมดนี้ผสมรวมให้เข้ากัน

2. กรอกใส่ถุงตั้งทิ้งไว้ให้กระบวนการหมักสิ้นสุดโดยมีระยะเวลาประมาณ 1 เดือน

3. นำไปใช้กับพืชผักได้ทุกชนิด และที่เหมาะสมที่สุดคือพืชที่กินผล

มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 25 คน

เวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายและจัดเก็บข้อมูล ครั้งที่ 4

สถานที่ : โรงเรียนบ้านหนองยายหมาด ต.เกาะจันทร์ กิ่งอ.เกาะจันทร์ จ.ชลบุรี

วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2550

การจัดเวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายที่ชุมชนบริเวณโรงเรียนบ้านหนองยายหมาดนี้เป็นเวทีที่ 4 นับตั้งแต่จัดกิจกรรมมา โดยครั้งนี้มีกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าทุกครั้ง และยังเน้นที่การพูดคุยแสดงแลกเปลี่ยนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกธนาคารชุมชน

นายโสภณ เล่าให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งธนาคารชุมชนเริ่มตั้งแต่ปี 2541 ที่มีการรวมกลุ่มออมทรัพย์โดยมีพัฒนาการอำเภอเข้ามาสนับสนุน และจะมีตัวแทนของชาวบ้านเป็นผู้รวบรวมเงินจากสมาชิกและนำไปฝากที่ธนาคารออมสินสาขาบางคล้า โดยสมาชิกส่วนใหญ่มีเป้าหมายของการออมในครั้งนี้อยู่ที่การกู้ยืมเงินเมื่อมีเงินออมมากพอตามเงื่อนไขที่ตกลงไว้ เมื่อทำไปได้ระยะหนึ่งมีแกนนำส่วนหนึ่งที่มองเห็นว่าวงเงินออมในแต่ละเดือนก็หลายหมื่นบาทแต่ชาวบ้านไม่ได้รับประโยชน์อะไร จึงได้ชวนกันลาออกจากกลุ่มในปี 2542 แล้วมาร่วมกันก่อตั้งธนาคารชุมชนบ้านหุ้ยมะขามมีสมาชิกเริ่มแรก 40 คน โดยในแต่ละเดือนเมื่อมีการออมทรัพย์เสร็จหากสมาชิกมีความจำเป็นที่จะใช้เงินก็สามารถแสดงความจำนงค์ขอกู้ยืมเงินได้ โดยเสียค่าดอกเบี้ยร้อยละ 1.5 บาท/เดือน เมื่อทำไปได้ระยะหนึ่งก็ใช้เงินจากดอกเบี้ยส่วนหนึ่งจัดเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิกและคณะทำงาน สวัสดิการดังกล่าวได้แก่ การเกิด คนแก่ คนเจ็บและคนตาย รวมถึงในส่วนของการตอบแทนของคณะทำงานธนาคารชุมชนจะได้รับเงินช่วยเหลือจากธนาคารชุมชน ในระยะต่อมาก็ยังมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งผลถึงประสิทธิภาพต่อการบริหารจัดการหนี้สินให้ลดลงและบางคนก็หมดหนี้สินไป

นายวินัยเล่าถึง การดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาสมาชิกส่วนใหญ่มีหนี้สินจากการกู้เงินทั้งในและนอกระบบมาหมุนเวียนหนี้เพื่อขอกู้เงินเมื่อมากขึ้นก็จะตกเป็นภาระของธนาคารชุมชน ปัจจุบันธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามมีสมาชิกพันกว่าคนมีเงินกว่าสามล้านบาท การเป็นหนี้ของสมาชิกธนาคารชุมชนมีสาเหตุมาจากกระแสทุนนิยมที่ทำให้สมาชิกใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยและปัญหาด้านอื่นๆ ในชุมชน รวมถึงกลไกการตลาดของระบบทุนนิยมอันเป็นการเอาเปรียบเกษตรกรหรือผู้ที่รู้ไม่เท่าทัน อันส่งผลให้เกิดปัญหาหนี้สินและความยากจนแก่เกษตรกรที่ผลิตสินค้าตามกระแสทุน ปัญหาที่เกิดขึ้นและชาวบ้านเป็นผู้ประสบอยู่นี้ คณะทำงานได้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น

การจัดเวทีพูดคุยครั้งนี้เป็นงบประมาณการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จากการที่ อ.พีรชัย กุลชัย ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของสกว. ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมถอดบทเรียนธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามครั้งที่ผ่านมา ได้พบกระบวนการสร้างการเรียนรู้ที่แกนนำของธนาคารชุมชนหลุมมะขามได้ปฏิบัติอยู่ และได้ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างการเรียนรู้ในระดับขยายผลกับสมาชิกและคนในชุมชน จึงเสนอการให้ทุนสนับสนุนกับคณะทำงานของธนาคารชุมชนหลุมมะขาม เพื่อใช้ในกระบวนการสร้างการเรียนรู้ให้กับสมาชิกและผู้สนใจ

พื้นที่คณะทำงานวิจัยวางแผนสำหรับลงพื้นที่เพื่อจัดเวทีพูดคุยและสร้างกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ บ้านหลุมมะขาม กลุ่มออมทรัพย์หนองฝาละมี-วังหิน โรงเรียนบ้านแปลง โรงเรียนบ้านหนองยายหmad บ้านหนองกระทิง บ้านไทรงามและบ้านสวนป่า การวิจัยเป็นการค้นคว้า/ค้นหา เพื่อให้ทราบถึงสิ่งที่สงสัย/มีปัญหา ในส่วนที่ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับสมาชิกที่สนใจเรื่องปัญหาหนี้สินและปัญหาอื่นๆ โดยการทบทวนถึงสาเหตุ เพื่อนำไปสู่แนวทางแก้ไขปัญหาต่อไป

มีการกล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมนั้นมีหลายระดับด้วยกัน ได้แก่

- ขั้นแรก การรับรู้ รับทราบข้อมูลข่าวสาร
- ขั้นต่อมา การร่วมแสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ
- ขั้นสูง การร่วมพิจารณา ตัดสินใจ
- ขั้นสูงสุด การได้ร่วมลงมือปฏิบัติในกิจกรรมนั้นๆ

หลังจากนั้นก็มีการแบ่งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรม โดยประเด็นที่จะมีการพูดคุยกันวันนี้ได้แก่

- ข้อดี/ประโยชน์ ของธนาคารชุมชน
- ข้อด้อย/ปัญหาที่พบ ของธนาคารชุมชน
- ข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นอื่นๆ

การแบ่งกลุ่มจะแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม โดยใช้วิธีให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเลือกลูกอมที่มีสีตามจำนวนคนที่ มีทั้งหมด 4 สี คนละ 1 เม็ด ก็จะให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มละเท่าๆ กัน

เนื้อหาของการพูดคุย มีดังนี้

ข้อดี/ประโยชน์ของธนาคารชุมชน

1. กรรมการ - ทำงานดี/เป็นกันเอง
 - มีน้ำใจ
 - พอเพียง/ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่
2. การกู้ยืม - กู้ง่ายเพียงแค่ใช้แค่คนกำประกัน ไม่ต้องมีหลักทรัพย์
 - ดอกเบี้ยต่ำ เพียง 1.5 บาท/เดือน
 - เมื่อกู้น้อยก็คืนน้อย
3. ความสัมพันธ์ - พุดคุยกันง่าย บางครั้งสมาชิกหรือผู้กู้ยืม ก็มีข้อจำกัดบางประการก็สามารถพุดคุยกันได้
4. มีสวัสดิการ - เป็นการช่วยเหลือกันของคนในชุมชน
 - เบิกได้สวัสดิการ 500 บาท ฝาแฝดได้ 5,000 บาท
 - แก่ชรา เดือนละ 200 บาท หรือข้าว 1 ถัง/เดือน
 - เจ็บป่วย/อุบัติเหตุ วันละ 100 บาท ไม่เกิน 5 คืน
 - ตาย มีสวัสดิการ คนละ 4,000 บาท
5. มีการปันผลให้กับสมาชิกและให้ผลตอบแทนสูง คือ มีดอกเบี้ย ให้กับสมาชิกถึงร้อยละ 9 บาท/ปี
6. สถานที่ตั้งเหมาะสม เป็นเส้นทางคมนาคมหลักของคนในชุมชน

ข้อด้อย/ปัญหาที่พบ

1. กรรมการ - ตอบไม่ตรงประเด็น เมื่อถามอย่างหนึ่งกลับตอบอีกอย่างหนึ่ง
 - พุดไม่เพราะ (บางส่วน)
 - พุดมาก (บางส่วน)
2. สมาชิกบางส่วน - ไม่เข้าใจกลุ่ม/ระเบียบและเงื่อนไขการกู้ยืม
3. การกู้ - กู้ได้น้อย เนื่องจากในแต่ละเดือนจะมีคนกู้มาก ประกอบกับธนาคารชุมชน ได้มีการเปลี่ยนแปลงการออมโดยในส่วนที่สมัครใจก็สามารถออมเป็นครอบครัวได้ ทำให้ไม่สามารถตรวจสอบบัญชีย้อนหลังได้ และการส่งชำระเงินต้นก็ลดลง
4. สวัสดิการ คนแก่มีน้อยราย และยังไม่ความเข้าใจกับเงื่อนไขการขอรับสวัสดิการนี้
5. การประชาสัมพันธ์ มีการกระจายข้อมูลไม่ทั่วถึง ขาดคนกระจายข้อมูล หรือให้ข้อมูลที่

ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

1. สถิติการ การเจ็บป่วย หรือการอุบัติเหตุ ควรจำตามความสูญเสียของผู้ที่เจ็บป่วยหรือประสบอุบัติเหตุ
2. การออม - การจัดการธนาคารชุมชนให้เป็นระบบ ที่สะดวกต่อการให้บริการ
 - การค้าประกันของผู้กู้ หากเป็นการออมครบครวัก็ให้คนที่มียี่ห้อในบัญชี
 ค้าประกันกันได้
3. การกู้ - ตั้งกฎข้อบังคับเพิ่มเติมให้ชำระเงินต้น 100 – 200 บาท / คนในกรณีที่มีการ
 ออมครบครวั
 - ไม่ส่งถูกปรับร้อยละ 1 บาท/เดือน
 - อยากให้มีเงินกู้ได้มากขึ้น
 - กำหนดคนกู้ว่าแต่ละเดือนจะกู้ได้กี่คน
 - จอกลงหน้าเพื่อให้มีความชัดเจนในเม็ดเงินที่จะกู้ได้
4. กรรมการพูดให้เพราะ ตอบคำถามให้ชัดเจน โดยต้องคำนึงถึงความรู้สึกของผู้ฟังจากการ
 พูดคุยในเวลานี้ คณะทำงานวิจัยก็ได้พูดคุยกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมและก็ได้ตอบคำถามที่สมาชิกธนาคาร
 ชุมชนสงสัยหรือไม่ทราบในรายละเอียด รวมถึงการรับฟังการแสดงความคิดเห็นก็มีสอดแทรกประเด็น
 การพูดถึงการทำบัญชีรายจ่าย ปัญหาหนี้สินและอื่นๆ ที่สมาชิกธนาคารชุมชนมีอยู่ในขณะนี้ พร้อมทั้งยัง
 เชิญชวนให้ผู้สนใจมาร่วมในการเรียนรู้ที่ธนาคารชุมชนได้ทุกวันที่ 24 ของเดือน จะมีการทำของของใช้
 ในชีวิตประจำวัน

ในส่วนหนึ่งเวทีนี้ยังเป็นเสียงสะท้อนให้คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์หนองผาละมี – วังหิน ที่
 เป็นส่วนหนึ่งของคณะทำงานวิจัยได้รับฟังความคิดเห็นจากสมาชิกด้วย เพราะที่ชุมชนบริเวณ ร.ร.บ้าน
 หนองยายหมาดนี้ เป็นทั้งสมาชิกของธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม และกลุ่มออมทรัพย์หนองผาละมี –
 วังหิน ทำให้มีการเปรียบเทียบข้อดี – ข้อเสีย ของแต่ละแห่งจากสมาชิกด้วย

มีการชี้แจงเกี่ยวกับเงื่อนไขการปฏิบัติ/ระเบียบข้อบังคับโดย นางสมหมาย ปัดไว เลขานุการ
 ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม ที่เป็นมติที่ประชุมพร้อมกันตอบข้อสงสัยของสมาชิกด้วย รวมทั้งได้มีการ
 การขอตัวแทนจากพื้นที่เพื่อเข้าไปเป็นคณะกรรมการและคณะทำงานของธนาคารชุมชน 2 คน ได้แก่
 นางกานา เพ็ชรพลอย และนางประภัส ทิพพรหม

จากการพูดคุย คณะทำงานวิจัยได้รับฟังข้อเสนอแนะและพร้อมที่จะนำไปหาหรือในที่ประชุม
 ของคณะทำงานธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามในวันที่ 20 ที่จะถึงนี้

มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 69 คน

เวทีประชุมวางแผนและสรุปผลการดำเนินงานกิจกรรม

สถานที่ : ณ ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม

วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2550

การประชุมสรุปผลการดำเนินงานในวันนี้เป็นเวทีที่ 5 นับตั้งแต่ได้ทำการวิจัย และทางเจ้าหน้าที่ สกว. และพี่เลี้ยงโครงการได้ร่วมกิจกรรมสะท้อนมุมมองและตั้งคำถามเพื่อช่วยให้คณะทำงานได้คิดวิเคราะห์การทำงานที่ผ่านมาและแนวทางที่จะดำเนินการในอนาคต

จากธนาคารทั้ง 4 เเวทีที่ผ่านมา เเวทีที่ 1-3 มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนในประเด็นปัญหา(หนี้สิน สุขภาพ และอื่นๆ) สาเหตุของปัญหา ทั้งที่ได้ดำเนินการแล้วหรือกำลังวางแผนอยู่ ประเด็นที่พูดคุยดังกล่าวนี้มีขอบเขตการพูดคุยที่กว้างและเนื้อหาที่พูดส่วนใหญ่ก็เรื่องหนี้สินและความต้องการให้รัฐช่วยเหลือในด้านต่างๆ คณะวิจัยพยายามที่เชื่อมโยงเรื่องการพึ่งตนเองโดยการเรียนรู้ในการทำกินทำใช้ และทบทวนถึงปัญหาที่ต่างๆที่เกิดขึ้น เช่น ภาวะหนี้สินที่เกิดขึ้นจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว การเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร เป็นต้น แต่ผลที่สะท้อนกลับมาก็ได้กลับมาไม่มากเท่าที่คาดหวังไว้ ทำให้คณะทำงานวิจัยได้ร่วมกันวิเคราะห์ถึงรูปแบบและกระบวนการที่ใช้ในเวที จากกิจกรรมเวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายที่ ร.ร.บ้านหนองยายหmad มีความแตกต่างที่ผ่านมาทั้ง 3 เเวทีกล่าวคือ

1. มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมตามที่คาดหวัง เป็นเพราะผู้ประสานงานได้ลงพื้นที่ชักชวนกลุ่มเป้าหมายได้ชัดเจน ตามที่วางแผนในเวทีแผนที่ผ่านมา (24 มค. 2550)

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความกระตือรือร้นที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เกี่ยวกับธนาคารชุมชน
อุปสรรคที่พบในการจัดกระบวนการเวที

พบปัญหา

- เมื่อเริ่มเรื่อง/กิจกรรมแล้วมีข้อจำกัดเวลาพักเพียงเรื่องจึงไม่ต่อเนื่อง
- พื้นที่จัดเวทีแล้วผู้ที่ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมแล้วไม่ติดตามเวที
- ทีมวิจัยยังต้องฝึกเพิ่มเติม

ชาวบ้าน

- พุดคุยประเด็นที่ชาวบ้านสนใจ/อยากพูด เรื่องกลุ่มออมทรัพย์
- คนไม่เข้าร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนในกิจกรรมตามที่ประสานงานไว้

ทีมงาน

- สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตตนเอง ความคิดที่เปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยน
- ทีมงานต้องเข้าใจวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตรงกัน
- ทีมงานที่ไม่ติดตามเวทีทำให้ได้รับข้อมูลไม่ต่อเนื่อง
- ทีมงานไม่มีการจดข้อมูลในแต่ละเวที

ทางออกของทีมวิจัย

- แบ่งกลุ่มคนทำกิจกรรมออกเป็น 3 ระบบ ได้แก่
 - + คณะทำงานที่ติดตามเวทีอย่างต่อเนื่อง
 - + คณะทำงานที่ติดตามเวทีไม่ต่อเนื่อง
 - + ผู้เข้าร่วมกิจกรรม
- แบ่งตำแหน่งหน้าที่การรับผิดชอบในทีมงาน
- ต้องทำความเข้าใจกระบวนการที่ชัดเจนของเวที
- ควรร่วมกันแก้ไขปัญหาของคณะทำงานที่มีอยู่ (อาชีพ, ชีวิตประจำวัน ฯลฯ) เพื่อให้เกิดผล
อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นตัวอย่างในการแก้ไขปัญหาต่อไป

แนวทางสร้างการกระบวนการเรียนรู้ของคณะทำงาน ได้แก่ การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วม
ประเมินผลโดยการปรับผลที่ได้จากคณะทำงานในแต่ละคนมาคิด วิเคราะห์ เพื่อให้มีแนวทางแก้ไข
ปัญหาที่มีคำตอบอย่างเป็นรูปธรรมอันจะสามารถเชื่อมโยงไปสู่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างชัดเจน เพราะ
ปัญหาที่คณะทำงานพบก็เป็นปัญหาที่มีความคล้ายคลึงกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม

การแก้ไขปัญหาของทีมงาน

- วางระบบการจัดการภายในของทีมวิจัยมีการแบ่งหน้าที่ที่ชัดเจนและเป็นระบบ
- ทุกคนเข้าใจในโครงการงานวิจัย ได้แก่ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ วิธีการ ฯลฯ
- มีกำหนดการดูงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชนที่ทำโครงการที่คล้ายคลึงกัน มีการ
วางแผนไปดูงานวันที่ 28 มีนาคม 2550 ที่ จ.ราชบุรี

งานวิจัยท้องถิ่น เป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1. พัฒนาค้น คือ บุคคล/ศักยภาพ
2. พัฒนาทีม คือ ระบบการทำงาน
3. พัฒนาชุมชน คือ การเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

เป้าหมายการเรียนรู้ของทีมวิจัย

1. อยากเรียนรู้
 - ไปโอคิเชล
 - เรื่องการวิจัย
 - เรื่องการพึ่งตนเอง
2. การฝึกฝนตนเอง
 - กล้าพูด
 - กล้าทำ
 - กล้าแสดงออก

- การจดบันทึก

3.เป็นตัวแทนของชุมชน

- เป็นคณะทำงานของธนาคารชุมชน
- เพื่อตอบคำถามของคนในชุมชน

4.ต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลง

- อยากให้คนในชุมชนพึ่งตัวเองได้
- ความเข้มแข็งของชุมชน
- การคิดอย่างมีเหตุผล

5.ระบบการทำงานของชุมชน/กลุ่ม

- เรียนรู้เรื่องการพึ่งตนเอง เช่น การทำของกิน ของใช้
- สะท้อนปัญหาและคิด วิเคราะห์ ข้อมูลร่วมกัน

ข้อบกพร่องในการวิจัย

1.การสร้างโอกาสการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายยังมีน้อย

- พื้นฐานความเข้าใจ
- การให้โอกาสตนเอง
- ความพร้อมของคนในครอบครัว

2.การสร้างจิตสำนึกของการทำงาน

- ให้เห็นความสำคัญของการทำงานวิจัย

3. ความชัดเจนของคณะทำงาน

- ขาดการเตรียมความพร้อมของการทำงาน
- เป้าหมายของโครงการวิจัยและชีวิต
- การเสริมสร้างศักยภาพของคณะทำงาน

4.การมองภาพหรือความเข้าใจที่ต่างกันของคนที่อยู่ใกล้กัน

- มีมุมมองที่ต่างกัน
- ขาดการออกแบบการเรียนรู้

5.ความเข้าใจโจทย์การเรียนรู้ร่วมกัน

แนวทางสร้างกระบวนการเรียนรู้

1.หาวิธีการกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเห็นปัญหาประเด็นการพูดคุยควรมีความชัดเจนตอบคำถามได้กระชับ

2.การพัฒนาศักยภาพคณะทำงาน

- รวบรวมปัญหาและสาเหตุจากคณะทำงาน

- วิเคราะห์ปัญหา
- เสนอการตั้งกองทุนเพื่อให้คณะทำงานได้ใช้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

3. ทบทวนกิจกรรมที่คณะทำงานทำที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางความคิดเริ่มต้นและความคิดที่เปลี่ยนแปลง

4. การติดตามกระบวนการเรียนรู้ที่ทำ

- การปรับปรุงติดตามโครงการที่ผ่านมา เช่น โครงการ 1 งาน 100 ชนิด, การเรียนรู้การทำของกินของใช้ว่ามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมอย่างไร

พร้อมกันนี้ได้มีการชี้แจงการใช้จ่ายเงินภายในโครงการวิจัยที่ทำอยู่ภายใต้ข้อตกลงคณะทำงานได้ร่วมการจัดการ มีดังนี้

รายละเอียดการจัดการภายในทางการเงินของคณะทำการวิจัยมีดังนี้

1. คณะทำงานที่ร่วมกิจกรรมทุกครั้งจะได้รับค่าตอบแทนครั้งละ 150 บาท
2. คณะทำงานที่ร่วมกิจกรรมไม่ต่อเนื่องจะได้รับค่าตอบแทนครั้งละ 100 บาท
3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะได้รับค่าอาหารคนละ 50 บาท

* หมายเหตุ การนับคณะทำงานคือผู้ที่มาร่วมกิจกรรมติดต่อกัน 3 ครั้งขึ้นไป

มีผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 13 คน

เวทีกิจกรรมโครงการ “การศึกษาแนวทางสร้างการเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเองแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม” ณ บ้านหนองกระทิง ม. 8 ต.หนองไม้แก่น อ.แปลงยาว จ.ฉะเชิงเทรา วันที่ 17 มีนาคม 2550

เวทีกิจกรรมที่จัดบ้านหนองกระทิงนี้ยังเน้นรูปแบบเดิม คือ การให้ข้อมูลข่าวสารกับสมาชิกธนาคารชุมชน

หลังจากนั้นก็มีการแบ่งกลุ่มพูดคุยแลกเปลี่ยน ข้อดี ข้อด้อย และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับธนาคารชุมชน ดังมีข้อสรุปดังนี้

ข้อดี/ประโยชน์ของธนาคารชุมชน

- คณะกรรมการธนาคารชุมชน
 - + ทำงานดี ให้บริการกับสมาชิกเท่าเทียมกัน
 - + พูดยดี ให้คำตอบ/ตอบข้อสงสัยของสมาชิกได้ชัดเจน
- มีสวัสดิการช่วยเหลือสมาชิกธนาคารชุมชน ได้แก่ การเกิด คนแก่ คนเจ็บป่วย และคนตาย
- กฎระเบียบ เอื้อประโยชน์ให้กับสมาชิกที่สอดคล้องกับเงื่อนไขที่เป็นจริง
- ทำให้สมาชิกมีเงินออมและเรียนรู้ในการจัดการเงินร่วมกัน
- สมาชิกมีเงินกู้-ยืมยามฉุกเฉิน/ต้องการใช้เงิน

- สมาชิกกู้เงินได้น้อยทำให้เป็นหนี้้น้อย

ข้อเสีย/ข้อค้อยของธนาคารชุมชน

- สมาชิกกู้เงินได้น้อย/มีเงินเข้าธนาคารเขาธนาคารชุมชนน้อย เพราะ

- + การไม่จำกัดจำนวนคนกู้ของสมาชิกในแต่ละเดือน
- + มีการส่งชำระคืนเงินกู้บ่อย

- ขาดการส่งชำระคืนเงินกู้

- + กรรมการไม่ติดตามเร่งรัดเงินจากผู้กู้
- + ผู้กู้-ยืมขาดจิตสำนึก
- + ขาดการพูดคุยระหว่างผู้กู้ยืมกับคณะกรรมการทำให้ไม่ทราบข้อติขัดหรือเหตุ

ความจำเป็นอื่นของผู้กู้

ข้อเสนอแนะ/อื่นๆ

- สมาชิกที่ออมแบบครอบครัวควรสามารถค้าประกันกันเองได้ คือ ครอบครัวหนึ่งมีประมาณ 3-5 คน ซึ่งถ้าหากมีรายได้กันทุกคน ก็อาจจะสามารถค้าประกันแบบกลุ่มได้

- อยากให้มีเงินกองทุนในธนาคารมากขึ้น เพื่อให้สามารถใช้ได้ตามวัตถุประสงค์

- อยากให้ทุกคนส่งเงินออม – ชำระเงินกู้ ตรงตามเวลาและชำระเงินต้นของการกู้ยืมให้ได้เดือนละ 5% ของเงินกู้

- การจำกัดคนกู้/ เงื่อนไขการกู้

- + ทำบัตรคิวให้พอดีกับจำนวนคนกู้
- + เปิดจองเงินกู้เฉพาะวันที่ 20 เท่านั้น ตั้งแต่ 8.00 น. เป็นต้นไป
- + สร้างเงื่อนไขการกู้เช่น หลังจากการกู้ครั้งสุดท้าย 3 เดือน แล้วจึงกู้ใหม่ได้ และต้องส่งเงินชำระต้นได้ดี/ต่อเนื่อง/หมดด้วย อยากได้สวัสดิการเพิ่มขึ้น เช่น

- + หากป่วยนอนโรงพยาบาลนานกว่าที่กำหนด ก็ควรที่จะได้รับเงินช่วยเหลือตามอาการและความจำเป็น

- + สวัสดิการคนสูงอายุควรมีมากกว่าเดือนละ 200 บาท และควรเพิ่มจำนวนผู้สูงอายุให้ได้รับสวัสดิการเพิ่มขึ้น

เวทีสรุปวิเคราะห์

วันที่ 24 มีนาคม ณ ธนาคารชุมชนฯ

มีการวิเคราะห์ถึงการลงพื้นที่ ในวันที่ 17 มีนาคม 2550 ที่ผ่านมาจากเวทีที่บ้านหนองกระทิง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่กล่าวถึงนี้จากเวทีที่ผ่านมามีผู้เข้าร่วมกิจกรรมประมาณ 20 กว่าคนเท่านั้น ซึ่งประชากรในบริเวณนั้นก็จะมี 10 กว่าครัวเรือน โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมน้อยกว่าที่คาดไว้เป็นเพราะก่อนวันที่ที่มีการจัดเวทีมีฝนตกทำให้มีสภาพเอื้อต่อการประกอบอาชีพ คือ การปลูกอ้อย ปลูกมัน

จากการลงพื้นที่ทำให้มีข้อเสนอแนะในเรื่องต่างๆ ซึ่งก็ได้มีการหารือไปบางส่วนแล้วในการประชุมคณะกรรมการธนาคารชุมชนแต่ก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ใดๆ เพียงแต่ที่ประชุมรับไว้พิจารณา คณะทำงานวิจัย ได้วิเคราะห์และวางแผนประเด็นต่างๆ เหล่านี้คือ

- การปฏิบัติงานที่รับผิดชอบตรงเวลา อยู่ร่วมประชุม รายงานปฏิบัติงานเมื่อเสร็จกิจกรรม
- ความเข้าใจในกฎระเบียบ ข้อบังคับและเงื่อนไขการปฏิบัติงานที่ชัดเจนตรงกัน
- สร้างบรรยากาศในการทำงานและความร่วมมือในการทำงานระหว่างกันลดความตึงเครียดระหว่างการทำงาน เช่น การจัดแผนกประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ

- การตรวจสอบความถูกต้องและการปฏิบัติงานของคณะกรรมการที่ไม่ค่อยมีการตรวจสอบ
- การรวมข้อเสนอจากสมาชิกมาพิจารณาโดยผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการธนาคารชุมชน

- ความชัดเจนของกฎระเบียบควรมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรก่อให้เกิดการสร้าง ความเข้าใจที่ตรงกันต่อผู้มาของสมาชิกและปฏิบัติงาน

- การติดตามหนี้สินที่ขาดการชำระของสมาชิก
- การตั้งประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

จากการที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ในที่ประชุมมีความเห็นร่วมกันในเรื่องที่ต้องเร่งดำเนินการมี 4 ประการ ได้แก่

1.การวางแผนบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการให้ชัดเจน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้ตรงตามเป้าหมายของการทำงาน เช่น

- การสรุปยอดบัญชีรายจ่ายในที่ประชุม รายงานปัญหาที่พบในการทำงาน
- ตรวจสอบระบบบัญชีในแผนกต่างๆ

2. กฎระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจน โดยการแจ้งรายละเอียดเงื่อนไขต่างๆ เขียน/พิมพ์ ให้สมาชิก และผู้ปฏิบัติงานให้เข้าใจตรงกัน

3. การตั้งฝ่ายประชาสัมพันธ์เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารโดยใช้ระเบียบข้อบังคับเป็นหลักในการปฏิบัติงาน

4. การติดตามหนี้สินจากผู้ขาดการชำระ โดยทำขั้นตอน ดังนี้

- การสอบถามจากสมาชิกที่ไม่ชำระเงินกู้ยืมโดยตรง
- ให้ผู้ค้าประกันเป็นคนติดตาม (พูดคุยสอบถาม)
- การแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามหนี้โดยระบุบุคคลที่รับผิดชอบจากคณะทำงานในพื้นที่ 2-3 คน และคณะกรรมการ 2-3 คน และมอบหมายให้รายงานต่อที่ประชุมประจำเดือน

การวางแผนลงพื้นที่ที่ครั้งต่อไปที่บ้านสวนป่าในวันที่ 21 เมษายน 2550 โดยยังใช้วิธีการเดิม คือ ให้สมาชิกพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างกันพร้อมทั้งรับฟังปัญหา ข้อดี ข้อเสนอแนะของสมาชิก

เวทีกิจกรรมโครงการ การศึกษาแนวทางสร้างการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม ณ บ้านสวนป่า

วันที่ 21 เมษายน 2550 ม.4 ต.คลองตะเกรา อ.ท่าตะเกียบ จ.ฉะเชิงเทรา

วันนี้เป็นเวทีทำความเข้าใจและเสนอความคิดเห็นของสมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม จัดขึ้นที่บ้านสวนป่า มีสมาชิกให้ความสนใจตามที่คาดหวังไว้ คณะวิจัยได้นำเสนอถึงการที่คนในชุมชนมีธนาคารชุมชนเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับชาวบ้าน และทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกันโดยมีคณะกรรมการของธนาคารเป็นคนบริหารจัดการ การจัดเวทีขึ้นในวันนี้เพื่อสร้างความเข้าใจเสนอข้อคิดเห็นของสมาชิกธนาคารชุมชน

ประเด็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนวันนี้ได้แก่

1. ประโยชน์/ข้อดีของธนาคารชุมชน
2. ข้อด้อยของธนาคารชุมชน
3. ข้อเสนอแนะที่มีผลต่อธนาคารชุมชนและเรื่องความสามารถในการพึ่งตนเองควรหรือต้องทำอย่างไร

ประโยชน์/ข้อดีของธนาคารชุมชน

- กู้ได้น้อย ใช้น้อย ใช้นี้หมดเร็ว
- ทำให้สมาชิกมีเงินออมและเงินสะสมไว้ใช้ในยามจำเป็น
- สามารถกู้ยืมได้ง่ายเมื่อขาดแคลนเงินใช้เพียงผู้ค้าประกันเท่านั้นไม่ต้องใช้หลักทรัพย์
- ดอกเบี้ยถูก (กว่านายทุน) ร้อยละ 1.5 บาทต่อเดือน หากมีข้อติดขัดในการชำระเงินก็สามารถ

พูดคุยกับคณะกรรมการได้

ข้อดีของธนาคารชุมชน

- มีสวัสดิการคุ้มครองดี
- สมาชิกระหว่างชุมชนได้พบปะกันทุกเดือน
- กรรมการบางคนพูดไม่เพราะ (อดีต) ปัจจุบันดีขึ้นแล้ว
- กู้เงินได้น้อยไม่พอลงทุน
- คนที่กู้เงินแล้วไม่ส่งเงินต้นคืนหรือส่งคืนแค่ดอกเบี้ย
- คนที่กู้แล้วก็กู้อีกในลักษณะที่นำเงินมาชำระคืนทั้งหมดแล้วกู้ใหม่ทำให้เป็นการปิดกั้น

โอกาสของคนที่ต้องการใช้เงินเพราะเงินกู้ในแต่ละเดือนก็จะเฉลี่ยให้กู้ตามจำนวนคน

ข้อเสนอแนะในส่วน of ธนาคารชุมชน

- ต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุให้มากขึ้นและเพิ่มจำนวนคนให้มากขึ้น
- ทุกคนที่กู้ไปนอกจากส่งดอกเบี้ยแล้ว ควรส่งเงินต้นคืนอย่างน้อยคนละ 100 บาท/เดือน
- อยากเรียนรู้การทำผลิตภัณฑ์ ของกิน ของใช้และป๊อ
- ต้องการแหล่งน้ำอุปโภค บริโภค

ข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นต่อการพึ่งตนเอง

- ในแต่ละกลุ่มย่อยมีการเสนอให้ทำบัญชีรายจ่ายในครัวเรือนแล้วนำมาวิเคราะห์ร่วมกันในเวทีเพื่อการเรียนรู้ในแต่ละเดือน

- แปลรูปทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นในเรื่องการทำของกิน ของใช้
- หาอาชีพเสริม เช่น ตัดเย็บเสื้อผ้า

นอกจากนี้ ทางวนเกษตรยังได้เชิญผู้ที่สนใจในเวทีนี้เข้าร่วมอบรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการปลูกต้นไม้ เพื่อให้มีกิน มีใช้ และหลักประกัน โดยร่วมเรียนรู้และอบรมในช่วงวันศุกร์ เสาร์และอาทิตย์ ตั้งแต่เดือน เมษายน ถึงพฤษภาคม 2550

สิ่งที่เห็นได้จากการดูงานที่หนองอ้อ ในวันที่ 28 มีนาคม 2550

การเข้าร่วมกิจกรรมของหนองอ้อ

1. การใช้ความสัมพันธ์
2. ประทับใจในกระบวนการ ตั้งแต่การเก็บข้อมูล การสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมเวที การทำให้ทีมงานเห็นความสำคัญของการทำงานร่วมกัน จนถึงการใช้ข้อมูลที่ได้มา
3. กระบวนการทำงานของกลุ่ม
 - ที่บ้านหลุมมะขามมีการจัดเวทีของพื้นที่ทันที ยังไม่ได้ใช้ความสัมพันธ์มากนัก
4. มีการสื่อสารถึงเป้าหมายของการวิจัยที่ชัดเจนกับทีมงาน
5. ควรให้ความสำคัญกับการบันทึกการประชุมของแต่ละเวทีเพิ่มมากขึ้น

6. ทีมงานมีความเข้าใจในกระบวนการวิจัยร่วมกัน
7. กำลังใจการทำงาน
8. ได้เห็นโจทย์ (หนี้สามอย่าง) การวิเคราะห์ สังเคราะห์
9. คณะทำงานของหลุมมะขาม ยังไม่สามารถทำให้ทีมงานเป็นเป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกันของการทำงานวิจัย และการลำดับความคิดของกรรมการในการสื่อสารบางประเด็นยังไม่ชัดเจน
10. ชี้แจงรายละเอียดการออมทรัพย์ทุกเดือน ด้วยบอร์ด

เวทีสรุปและวางแผนการทำงาน

วันที่ 25 เมษายน 2550 ณ ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม

บททวนการทำงานที่ผ่านมา

1. การจัดเวทีที่บ้านสวนป่า

จากการจัดเวทีทำให้ได้ข้อมูลของชุมชน คือ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีหนี้สินมาก มีที่ดินทินค่อนข้างน้อย และบางส่วนจะมีอาชีพรับจ้าง กลุ่มเป้าหมายให้ความสนใจในการพูดคุยเรื่องของธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามค่อนข้างมาก และสมาชิกส่วนใหญ่เห็นประโยชน์และความสำคัญของธนาคารชุมชนร่วมกัน ในเรื่องการพึ่งตนเองนั้น มีผู้สนใจเข้าร่วมโครงการ ปลุกดันไม้ไผ่ในที่ทางศูนย์วนเกษตรจัดขึ้นประมาณ 10 คน ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญในเรื่องของการพึ่งตนเอง

2. การทบทวน เรื่องการพึ่งตนเองของคณะทำงานวิจัยว่า มีความเข้าใจว่าอย่างไร โดยได้เสนอความเห็นดังนี้

- การทำกิน ทำใช้เอง เมื่อเหลือแล้วขาย หรือแจก
- การปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก
- การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้
- การทำยาหรืออาหารกินเอง
- การทำให้มีกินจากวันนี้จนถึงวันที่ทำไม่ไหว
- การปลูกพืชที่ลงทุนน้อย ปลูกครั้งเดียวได้กินตลอดไป

จากที่กล่าวมานี้เมื่อรวมความกันแล้วก็คือการทำให้มีกิน มีใช้ และมีหลักประกัน ภายใต้งานใจ การเรียนรู้ และปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การเรียนรู้ตัวเองโดยมีบัญชีรายจ่ายเป็นเครื่องมือ การเรียนรู้ปัญหา การเรียนรู้ทรัพยากร ซึ่งนำไปสู่การจัดการ 5 เรื่อง คือ ข้าว อาหาร ของใช้ ยารักษาโรค และดิน กับความอุดมสมบูรณ์ของดิน

3. ความคาดหวังของคณะวิจัยที่มีต่อพี่เลี้ยงโครงการ

- เป็นผู้จัดกระบวนการที่ดี
- เป็นตัวอย่างที่ดี ไม่มัว่ลุ่มอบายมุข

- พุดจาละฉาน คล่องแคล่ว เชื่อมโยงเรื่องต่างๆ ให้เข้าใจง่าย
- ตรงต่อเวลา

4. การมาเยี่ยมเยือนจากเจ้าหน้าที่ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

คณะทำงานวิจัยได้เล็งเห็นความเป็นมาของธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม และการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง ที่มีความสำคัญที่จะพัฒนาธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามให้มีความมั่นคงมากขึ้น รวมถึงสมาชิกด้วย การทำงานวิจัยช่วงที่ผ่านมา มีการจัดเวที 12 ครั้ง เป็นเวทีที่จัดขึ้นในชุมชน 6 ครั้ง เพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน รวมทั้งเป็นการระดมปัญหาและความคิดเห็นของสมาชิก ในเรื่องของธนาคารชุมชนและข้อมูลของสมาชิก โดย 3 เวทีแรก ใช้ประเด็นการพูดคุย เรื่อง ปัญหา/ทุกข์/สาเหตุของปัญหา และแนวทางในการแก้ไขที่แต่ละคนทำอยู่ และที่คนในกลุ่มเสนอแนะ ปัญหาที่พบคือ ปัญหาหนี้สิน สุขภาพ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น แต่ก็ไม่สามารถสะท้อนปัญหาออกมาได้ทั้งหมด จากเสียงสะท้อนของสมาชิกที่ลงไปจัดเวทีในพื้นที่เรียกร้องให้มีการพูดคุยเรื่องของธนาคารชุมชนด้วย คณะทำงานวิจัยจึงได้มีการเพิ่มประเด็นในการพูดคุยในเรื่องของธนาคารชุมชนโดยให้ร่วมกันวิเคราะห์ถึง ข้อดี ข้อเสีย และข้อเสนอแนะที่มีต่อธนาคารชุมชน รวมทั้งปัญหาอื่นๆ ที่สมาชิกประสบอยู่ ช่วยให้การพูดคุยในเวทีที่ 4-6 มีการสะท้อนปัญหาออกมาได้มากขึ้น

ความเข้าใจเรื่องของงานวิจัยของทีมทำงานวิจัยนั้น เริ่มแรกเลยทีมงานยังไม่เข้าใจมากนัก รู้เพียงแต่ว่า การวิจัย คือ การค้นหา การสืบค้นคำตอบที่สงสัย แต่เมื่อได้ไปดูงานที่บ้านหนองอ้อ อ.โพธาราม จ.ราชบุรี เมื่อวันที่ 28 มีนาคม ที่ผ่านมาก็ได้เห็นกระบวนการทำงานวิจัยซึ่งพี่เลี้ยงทีมวิจัยที่บ้านหนองอ้อได้อธิบายง่ายๆ ว่า “สมมติว่า มีคนอยู่คนหนึ่งที่บ้านมีกล้วยอยู่หลายเครือหลายกอ เขามีเงินอยู่ 200 บาท และยังไม่มียางทำ ถ้าขายกล้วยไปเป็นเครือหรือหวีก็จะได้เงินเพียงไม่กี่บาท ถ้าคิดจะแปรรูปขาย เขาจะแปรรูปเป็นอะไรดีเพื่อที่คนกินจะชอบ ดังนั้นเขาจึงไปนั่งอยู่ร้านค้าและสอบถามคนที่เข้ามาซื้อของที่ร้านค้านั้นว่า ชอบกินขนมที่ทำจากกล้วยไหม ถ้าชอบกินชอบกินอะไรมากที่สุด เขาใช้เวลาหาข้อมูลอยู่ 1 วัน จึงได้คำตอบ และกลับมาทำขนมนั้นขาย ทำให้ขนมจากกล้วยของเขาขายดีมาก เพราะเขาได้ข้อมูลจากการสอบถามและใช้ข้อมูลที่เขาได้ให้เกิดประโยชน์” รวมถึงการได้ไปเห็นแนวทางการทำงานของบ้านหนองอ้อ ที่มีการเก็บข้อมูลและใช้เชื่อมโยงให้ทุกคนเห็นภาพร่วมกัน

ในส่วนของการคิดเรื่องการวิจัยที่ทีมคิดในเริ่มแรกนั้นก็เกิดจากการที่แกนนำธนาคารชุมชนได้ทำเรื่องการเรียนรู้ ในการพึ่งตนเอง แล้วประสบความสำเร็จดี ปลดปล่อยหนี้สินได้และมีหลักประกันในชีวิต

จากนั้นทีมเยือนของ สกว. ก็มีการพูดคุยให้กำลังใจกับทีมงานวิจัยของธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามและให้ข้อคิดเห็นอื่น ๆ ที่เป็นการเข้าใจร่วมกันของทีมวิจัย

การวางแผนการทำงานครั้งต่อไปจากเดิมที่วางแผนไว้ว่าจะไปจัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนที่บ้านไทรงาม แต่คณะทำงานวิจัยเห็นพ้องว่าที่บ้านไทรงามมีกลุ่มเป้าหมายอยู่น้อย และบางส่วนได้มาร่วมกับ

บ้านสวนป่าแล้ว จึงได้เห็นควรถี่จะย้ายไปจัดที่บ้านวังเหิน ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายอยู่มากอีกทั้งยังไม่ห่างจากบ้านไทรงามอีกด้วย โดยการจัดเวทีครั้งต่อไปจะมีขึ้นในวันที่ 19 พฤษภาคม 2550 ที่โรงเรียนบ้านวังเหิน ตำบลคลองตะเกรา อำเภотаตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา เริ่มเวลา 09.00 น.เป็นต้นไป

เวทีทำความเข้าใจและจัดเก็บข้อมูล

วันที่ 19 พฤษภาคม 2550 ที่โรงเรียนบ้านวังเหิน ตำบลคลองตะเกรา อำเภотаตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ในเวทีครั้งนี้ มีบางคนเคยเข้าร่วมเวทีเมื่อเดือนเมษายน และได้เข้าร่วมการอบรม โครงการปลูกต้นไม้ใช้หนี้กับทางศูนย์วนเกษตร ที่คณะทำงานได้ชักชวนและให้ข้อมูลเมื่อครั้งที่ผ่านมามีได้แนวคิดการพึ่งตนเองบนฐานของการปลูกต้นไม้ให้มีกิน มีใช้ และมีหลักประกัน

ในส่วนของเวทีครั้งนี้เริ่ม โดย นายโสภณ ชูแก้ว ได้เล่าถึงประวัติความเป็นมาของธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามว่า มีการก่อตั้งเมื่อปี 2542 โดยมีสมาชิกเริ่มต้น เพียง 40 คน มาจนถึงปัจจุบันนี้มีสมาชิกกว่า 1,500 คน และจากประสบการณ์ส่วนตัวของนายโสภณ ที่เดิมนั้นมีอาชีพทำไร่อ้อย ไร่มัน ในระยะแรกก็มีเงิน ใดๆ ก็เรียกเก็บ แต่เมื่อทำไปเรื่อยๆ กลับมีหนี้เพิ่มมากขึ้น จนต้องขายที่ไร่หนี้แต่ก็ยังทำไร่มาไป ซึ่งก็ยังประสบกับภาวะหนี้สินขึ้นมาอีก จนเมื่อมีการจัดตั้งธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามขึ้น และได้มีการไปเรียนรู้ที่วนเกษตร ก็ได้ยินคำพูดหนึ่งของผู้ใหญ่วิบูลย์ ที่ทำให้เกิดได้คือ “เกษตรกรไม่รู้จักตัวเอง” โดยชี้แนะให้จดบันทึกรายจ่าย เพื่อเป็นเครื่องมือเรียนรู้ตัวเอง เมื่อทำข้อมูลแล้วก็จะมาข้อมูลมาพูดคุยกันทุกเดือน ทำให้รู้ว่าเงินที่หมดไปเพราะลงทุน กินเหล้า และใช้จ่ายฟุ่มเฟือยอีกหลายอย่าง ทำให้เลิกปลูกพืชเพื่อขาย แต่หันมาปลูกพืชเพื่อกินเป็นหลัก และไม่เน้นการลงทุน ในช่วงแรกที่ทำการออมก็เป็นสมาชิกอยู่หลายแห่ง และเป็นหนี้ทุกแห่ง แต่ไม่เกิดปัญหาเพราะว่า “หมุนหนี้” ได้ แต่เมื่อเรียนรู้ไปมากขึ้นทำให้ไม่อยากเป็นหนี้ และทยอยใช้จนหมด ซึ่งปัจจุบันมีเงินออมอยู่หลายหมื่นบาท ได้จากการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

นายกิตติศักดิ์ กล่าวถึงที่มาของการวิจัยว่า จากการที่คณะทำงานธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามได้ถอดบทเรียนการทำงานครั้งที่ผ่านมา ได้มีเจ้าหน้าที่ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ได้เข้าร่วมฟังและเห็นความสำคัญของการเรียนรู้และการเติบโตของธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม จึงได้เสนอให้การสนับสนุนการวิจัย สำหรับการวิจัย คือ การค้นคว้า ค้นหาต้นเหตุของปัญหา หรือหาคำตอบจากข้อสงสัยที่เกิดขึ้น จากกระบวนการสังเกต จดบันทึก ทดลอง หรืออื่นๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบ หลังจากนั้นจึงได้แบ่งกลุ่มพูดคุย เป็น 3 กลุ่มๆ ละ 10 คน โดยตั้งประเด็นแลกเปลี่ยน

- ข้อดี/ปัญหาของธนาคารชุมชน
- ข้อดี/ประโยชน์ ของธนาคารชุมชน
- ข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น/คำถามที่มีต่อคณะกรรมการธนาคารชุมชน

ปัญหา/ทุกข์ ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

จากการพูดคุยได้ข้อสรุปดังนี้

1. ข้อดี/ปัญหาของธนาคารชุมชน

- การทำบัญชีแบบรายครอบครัวได้น้อย เพราะเมื่อรวมเล่มเป็นแบบครอบครัวทำให้ยอดเงินที่ส่งคืนเงินกู้ตรวจสอบลำบาก ใช้เวลานาน
- ควรมีการตั้งกฎ ข้อบังคับให้ส่งคืนเงินต้นเพื่อที่จะได้มีเงินเข้าสู่ธนาคารมากขึ้น
- ที่ทำการคับแคบ ไม่สะดวกต่อการให้บริการ
- กรรมการมีการทำงานที่หละหลวม เล่นพรรค เล่นพวก จากกรณีเดือนที่ผ่านมาเกิดปัญหาขึ้น คือ มีสมาชิกไปกู้ยืมเงินโดยใช้สมุดคอมทรัพย์ของผู้อื่น โดยที่เจ้าของสมุดไม่ทราบเรื่อง ทำให้เกิดการท้วงติง หรือบางครั้งกรรมการปล่อยเงินกู้ก็จะใช้สิทธิพิเศษในการบอกพวกพ้องให้รู้ถึงยอดเงินกู้ เอกสารกู้ยืม หรือ

2. ข้อดี/ประโยชน์ของธนาคารชุมชน

- มีสวัสดิการเบิกได้เมื่อเจ็บป่วย
- ทำให้มีเงินออม
- มีเงินปันผล
- มีเงินลงทุนที่ดอกเบี้ยต่ำ และสามารถก็ได้สะดวกเมื่อยามจำเป็นต้องใช้เงิน
- กรรมการดี พุดจา บริการดี ยุติธรรม
- มีตลาดแลกเปลี่ยนสินค้าทุกวันที่ 20 ของทุกเดือน

3. ข้อเสนอแนะ

- ควรมีบัตรคิว
- ไม่ควรเอาสมุดผู้อื่นมากู้
- ควรปล่อยเงินกู้ให้มากขึ้น
- ควรขยายที่ทำการให้สะดวกต่อการใช้งาน
- ควรมีกองทุนกู้ยืมเพื่อการซื้อปุ๋ยและยา
- ควรมีการจัดสวัสดิการ ได้แก่
- เกิด แก่ เจ็บ ตาย ให้ได้รับสวัสดิการเพิ่มขึ้น
- การศึกษาในระบบ(เด็กเล็ก) และนอกระบบ(คนโต) เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน โดยเน้นเรื่องการจัดการความรู้ของชุมชน

4. ทุกข์/ปัญหา

- ด้านสังคม
- มีขโมยมากขึ้น โดยเฉพาะสายไฟฟ้า

- ขาดแรงงานในภาคเกษตรกรรม
- ทรัพยากรธรรมชาติ
- ขาดน้ำกิน น้ำใช้ ในช่วงหน้าแล้ง
- บ่อน้ำสาธารณะไม่สะอาด
- ไม่มีไฟสำหรับทำเกษตร/ปลูก/ราคาแพง
- เศรษฐกิจ เงินไม่พอใช้
- ต้องใช้จ่ายเพื่อการลงทุนสูง

จากการที่ได้พูดคุยกัน ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้แสดงความคิดเห็น และเป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างสมาชิก และคณะกรรมการธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม ทั้งนี้ นายวินัย สุวรรณไทร ยังสอดแทรกเรื่องการทำบัญชีรายจ่าย เพราะว่าปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในชุมชน ก็เกิดขึ้นกับนายวินัย นั่นคือ ปัญหาเรื่องของหนี้สิน ซึ่งการทำข้อมูลรายจ่ายในครอบครัว ทำให้รู้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนี้เกิดจากอะไร การจดบันทึกก็จะนำไปสู่การลดรายจ่ายทั้งหมด เมื่อเริ่มแรกที่ทำรู้สึกกลัวเพราะว่าค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูงมาก แต่เมื่อทบทวนดูก็พบว่า มีเพียงเล็กน้อยเท่านั้นที่เป็นรายจ่ายที่จำเป็นสำหรับชีวิต จึงหันมาให้ความสำคัญที่จะลด ละ เลิก อบายมุข และของใช้ที่ฟุ่มเฟือย แล้วเริ่มหันมาปลูกทุกอย่างที่กินกินทุกอย่างที่ปลูก โดยร่วมเวทีการเรียนรู้ที่วนเกษตร และที่ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม เป็นประจำทุกเดือน จากการปฏิบัติเช่นนี้มีมาประมาณ 6 ปี แล้ว ในช่วง 3 ปีแรกก็สามารถใช้หนี้ของ ธกส. ที่มีอยู่แสนกว่าบาทได้ และ 3 ปีหลังมานี้ ก็ปลูกสร้างบ้านหนึ่งหลังมูลค่า 8 หมื่นบาท พร้อมทั้งยังมีเงินออมอยู่แสนกว่าบาท

ซึ่งกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองนี้ เป็นกระบวนการที่ช่วยหนุนเสริมให้ผู้ปฏิบัติได้เรียนรู้ตัวเอง เรียนรู้ปัญหา และเรียนรู้ทรัพยากร โดยมีหัวใจหลัก คือ การมีกิน มีใช้ และมีหลักประกันในอนาคต ภายใต้การเรียนรู้และปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อมอื่นๆ ที่มีผลกระทบโดยตรงและโดยอ้อมต่อชุมชน

เวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมาย และจัดเก็บข้อมูล

วันที่ 16 มิถุนายน 2550 ณ ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม

วัตถุประสงค์ของการจัดเวที คือ การรับฟังความคิดเห็นจากกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ได้แสดงความคิดเห็นในเวทีที่ 1-6 ในประเด็นเรื่องของธนาคารชุมชนและปัญหาของสมาชิกที่ต้องการแสดงความคิดเห็น รวมถึงการชี้แจงและเชื่อมโยงให้เห็นถึงปัญหา สาเหตุและทางออกของปัญหา ที่มีความเกี่ยวข้องกับธนาคารชุมชนและสมาชิก

กลุ่มเป้าหมาย สมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม จำนวน 50 คน

การจัดเวทียังคงใช้รูปแบบเดิม คือการแบ่งเป็นกลุ่มย่อย และให้คณะทำงาน 1-2 คน เข้าไปร่วมพูดคุย เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็นร่วมกัน ถึงข้อดี ข้อด้อยรวมทั้งข้อเสนอแนะที่อยากให้คณะกรรมการเปลี่ยนแปลง และเป็นการเน้นย้ำ ชี้แจงให้ทุกคนเข้าใจถึงความสำคัญของธนาคารชุมชน ที่ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน

เนื้อหาที่จากเวที

1. ข้อดีของธนาคารชุมชนฯ

- ทำให้มีเงินออม และมีเงินปันผล
- มีตลาดแลกเปลี่ยน ซื้อขายพืชผัก ผลไม้ท้องถิ่นทุกวัน ที่ 20 ของเดือน

2. ข้อด้อยของธนาคารชุมชนฯ

- กรรมการบางคนพูดไม่เพราะ ควรให้มีการพัฒนาตัวเอง
- การออมแบบครอบครัวมีคนส่งเงินคิ้นน้อย ควรให้มีการส่งคนละ 100 บาท ขึ้นไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีประชาสัมพันธ์เพื่อแจ้งข่าวสารและให้คำแนะนำแก่สมาชิก (เพิ่งมีการแต่งตั้งในเดือนที่ผ่านมา)

2. อยากได้สวัสดิการเพิ่มขึ้นทั้งจำนวนคนและจำนวนเงิน
3. อยากให้มีบัตรคิวใช้กับแผนกปล่อยกู้ และมีการจำกัดจำนวนคนกู้ไม่เกิน 25 คน
4. อยากให้มีการยกเลิกออมครอบครัวเพราะมีคนส่งคิ้นน้อย
5. อยากให้ออมแบบครอบครัวที่อยู่

คำถาม

1.เงินซิบหายไปไหน ในการเริ่มตั้งธนาคารชุมชนมีเงินจากกองทุนเพื่อสังคม(ซิบ) ให้การสนับสนุนประมาณ 50,000 บาท โดยเงินจำนวนที่ได้รวมเป็นส่วนหนึ่งของเงินธนาคารชุมชนและหมุนเวียนอยู่ในธนาคารชุมชน

2. ทำไมไม่มีการติดตามหนี้ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามหนี้ขึ้นมาแล้วโดยเริ่มจากสอบถามผู้ค้าประกันแล้วให้ผู้ค้าประกันติดตามรายงานในที่ประชุม ถ้าไม่ได้ผลให้คณะกรรมการในชุมชนกับคณะกรรมการกลางเป็นผู้ติดตาม

3. ธนาคารชุมชนมีเป้าหมายอะไร -เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนให้มีโอกาสในการสร้างศักยภาพของตนเอง

4. ทำไมเงินฝากประจำจึงไม่เป็นหุ้น –เงินฝากประจำเป็นเงินที่สามารถถอนได้ตลอด แต่ไม่เกินครั้งละ 30,000 บาท จะคิดปันผลให้ในส่วน of เงินฝากและเงินออม ในสิ้นปีเท่านั้น(เดือนพฤศจิกายน)

ธนาคารชุมชนเป็นของทุกคน แต่การเข้ามาของสมาชิกในระยะเวลาที่ต่างกันทำให้เกิดความเข้าใจไม่ตรงกัน เช่นบางคนเป็นผู้ก่อตั้ง บางคนเข้ามาได้ 2-3 ปีแล้ว และบางเพิ่งเข้ามา แต่ที่กล่าวมานี้ทุกคนคือเจ้าของ จึงจำเป็นต้องช่วยกันเสนอแนะร่างกฎระเบียบและข้อบังคับให้มีความชัดเจนและเข้าใจให้ตรงกันเพื่อประโยชน์ของธนาคารชุมชนและสมาชิก จากประเด็นที่เสนอมาก็จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในเวทีใหญ่คราวต่อไป ประเด็นตัวอย่างเรื่องของการที่กรรมการพูดไม่เพราะนั้นบางครั้งขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละบุคคล และกรรมการเป็นบุคคลสาธารณะควรรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นบ้าง

สมหมาย กล่าวถึง การที่มีข่าวลือหรือโจมตีว่าธนาคารชุมชนจะล้มโดยเกิดจากการนึกคิดไปเองแล้วพูดไปต่างๆ นานา ซึ่งมีสาเหตุจากการเมืองท้องถิ่นที่ต้องการทำลาย และอีส่วนหนึ่งมาจากที่ในแต่ละเดือนสมาชิกกู้ได้น้อย เพราะมีจำนวนคนกู้มากแต่ส่งคืนน้อย ทำให้เกิดข่าวลือดังกล่าวมา แต่ที่ผ่านมาก็มีสมาชิกเพียง 2-3 ราย ที่ถอนเงินออมไปเท่านั้นเอง

กิจกรรมที่จัดขึ้นนี้ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเป็นหน่วยงานราชการที่จัดขึ้นมาเพื่อให้ชาวบ้านได้จัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มหรือองค์กรของตนเองเสนอขอการสนับสนุนการวิจัยอย่างธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามก็ได้รับการสนับสนุนโดยทำเรื่องการสืบค้นปัญหา สาเหตุของปัญหธนาคารชุมชนทั้งของสมาชิกและธนาคารชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมพูดคุยกัน และสร้างกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนโดยมีผู้ประสานงานคือ อาจารย์ พิระชัย กุลชัย จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง

ในส่วนประเด็นของการพัฒนาที่ได้จากเวทีที่ผ่านมาได้มีการนำเสนอให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมซึ่งมีทั้งผู้ที่เคยผ่านเวทีมาแล้วและยังไม่เคยผ่านเวที การพูดคุยแลกเปลี่ยนถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชน และสมาชิกธนาคารชุมชนพอสรุปได้ดังนี้

การปรับเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง ได้แก่

1. การทำกินและทำให้มากขึ้นโดยเรียนรู้เรื่อง การทำอาหาร ข้าราชการโรคพื้นฐานการทำของใช้ การทำปุ๋ยชีวภาพ พร้อมทั้งการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ควบคู่กันไป

2. การทำเกษตรยั่งยืน เพื่อชีวิตตนเองภายใต้การปลูกต้นไม้ให้มีกินมีใช้มีหลักประกันให้กับชีวิต โดยมีความหลากหลายของพืชเพื่อการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังตอบสนองต่อการดำเนินชีวิตของตนเองด้วย

3. ลดต้นทุนการผลิต ได้แก่การเลิกใช้สารเคมี หันกลับมาใช้อินทรีย์ชีวภาพและปลูกพืชที่ไม่ต้องลงทุนหรือลงทุนต่ำ

การเรียนรู้ให้มากขึ้น

1. รู้จักตนเองให้มากขึ้น การรู้จักตนเองนี่คือการรู้ว่าเราเป็นใคร มีอาชีพอะไร มีรายจ่ายมากน้อยเพียงใด ซึ่งจะใช้บัญชีรายจ่ายเป็นเครื่องมือ

2. รู้จักปัญหาของคนที่มีว่าเกิดจากอะไร มีสาเหตุและทางออกอย่างไร ซึ่งปัญหารายจ่ายก็มีส่วนช่วยในการทบทวนปัญหาได้มากขึ้น

3. การรู้จักทรัพยากร ก็จะช่วยให้รู้ถึงประโยชน์และคุณค่าของทรัพยากรที่มี ซึ่งทรัพยากรนี้รวมหลายส่วนเข้าด้วยกัน เช่น คน น้ำ ดิน ไม้

จากทั้ง 3 ส่วน เมื่อเรารู้และเข้าใจก็จะนำไปสู่การจัดการทรัพยากร เพื่อตอบสนองต่อการดำเนินชีวิตของเรา ในทั้งส่วนที่เป็นความจำเป็นสำหรับชีวิต และรายได้ด้วย

การเปลี่ยนพฤติกรรม

1. การ ละ ลด เลิก อบายมุขและของฟุ่มเฟือย เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดหนี้สินจากสาเหตุหลายๆปัจจัย

2. การฟังคนอื่นให้มากขึ้น เพื่อรับรู้ข้อมูล เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์หาเหตุผลและทางออกของปัญหา

3. การทำให้ตนเอง พัฒนาตนเอง โดยกินของที่มีประโยชน์และออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ

4. การทำการเกษตรแบบใหม่

-ปลูกพืชครั้งเดียวแต่ทำให้มีกินตลอดชีวิต

-ใช้ทรัพยากรให้น้อย แต่มีประสิทธิภาพและผลตอบแทนสูง

-ลงทุนน้อย ไม่ใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลง

รวมกลุ่มกันให้มากขึ้น

จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนและกลุ่มอาชีพเดียวกัน รวมถึงสร้างการมีส่วนร่วมในการทำงานตามความถนัดและสนใจของแต่ละบุคคล

จากการพูดคุยที่กล่าวมาแล้วนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เข้าใจถึงการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพึ่งตนเองได้มากขึ้น ซึ่งบรรยากาศของการพูดคุยก็เป็นกันเองทั้งผู้พูดและผู้ฟัง โดยมีการพูดคุยซักถามกันเป็นระยะๆ

ส่วนการวางแผนการจัดกิจกรรมครั้งต่อไปก็จะเป็นวันที่ 22 มิถุนายน 2550 โดยประเด็นการพูดคุยก็จะพูดถึงข้อสรุปของกฎข้อบังคับของธนาคารชุมชนต่อไป รวมถึงการวางแผนการนำเสนอและรูปแบบการนำเสนอผลการวิจัยต่อสมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม

เวทีดำเนินงานและวางแผน

วันที่ 22 มิถุนายน 2550

ณ. ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม

เวทีสรุปผลการดำเนินงานนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนข้อเสนอแนะจากการลงพื้นที่ทำความเข้าใจและจัดเก็บข้อมูล

เป้าหมาย : เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันของคณะทำงานวิจัย

มีการรวบรวมข้อเสนอแนะ , ข้อบังคับของธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามโดยทบทวนระเบียบที่ใช้อยู่เดิมกับข้อเสนอใหม่ที่เกิดขึ้นจากสมาชิก เพื่อทบทวนความเข้าใจให้ตรงกันของสมาชิกธนาคารชุมชน ดังนี้

การเสนอกฎ-ข้อบังคับของธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม

1.หมวดการกู้ยืม

1.1 กฎที่ใช้อยู่เดิม : การปล่อยกู้ไม่จำกัดจำนวนคน

เสนอ : จำนวนคนกู้แต่ละเดือน มีผู้เสนอจากเวทีต่างๆ ว่า ควรจำกัดจำนวนสมาชิกที่กู้ยืมให้เหลือ 25-40 คน/เดือน

1.2 กฎที่เดิมใช้อยู่

เสนอ : ให้ทำบัตรคิวตามจำนวนจำกัดคนกู้

1.3 กฎที่เดิมใช้อยู่ : ไม่มี

เสนอ : คนที่กู้แล้วให้เว้นไป 3 เดือนจึงจะกู้ใหม่ได้อีกครั้ง โดยต้องส่งเงินต้นครบทั้งหมดแล้ว หรือ ถ้าใช้เงินกู้หมดก่อนกำหนด ก็สามารถกู้ใหม่ได้อีกครั้ง

1.4 เสนอ : กำหนดให้มีการจองล่วงหน้าเพื่อให้มีความชัดเจนของวงเงินกู้

1.5 กฎที่ใช้อยู่เดิม : การออมครอบครัวมีการค้าประกัน 3 ครอบครัวขึ้นไปโดยหัวหน้าครอบครัวเป็นผู้เซ็นชื่อค้าประกัน เว้นแต่มีเหตุจำเป็นที่ไม่สามารถรับรองได้ ก็ให้มอบหมายให้บุคคลในครอบครัวทำหน้าที่แทนได้ และ มีการบันทึกลงรายละเอียดการกู้ด้วย

เสนอ : ต้องมีการชี้แจงข้อกำหนดนี้ให้ชัดเจน

1.6 กฎที่ใช้อยู่เดิม : ออมแบบกลุ่มต้องมีสมาชิกในกลุ่ม 5 คนขึ้นไป และกรณีที่ผู้กู้เงินขาดการส่งคืนเป็นเวลานาน

เวทีสรุปผลและวางแผนดำเนินงาน

วันที่ 16 กรกฎาคม 2550

ณ. ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม

จุดประสงค์ : เพื่อทบทวนกิจกรรม เนื้อหา และความเข้าใจของคณะทำงานวิจัย

เป้าหมาย : คณะทำงานวิจัยทุกคนมีความเข้าใจในสาระสำคัญของงานวิจัย

กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ช่วยทบทวนการทำกิจกรรมร่วมกันของคณะทำงานวิจัย โดยมี อาจารย์
พระชัย กุลชัย เป็นผู้จัดกระบวนการ

จากเดิมที่มีการวางแผนการทำงานไว้คือ

1. จัดเวทีลงพื้นที่ทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายและจัดเก็บข้อมูล
2. จัดเวทีสรุปผลและวางแผนการทำงาน
3. จัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลและค้นหาแนวทางสร้างการเรียนรู้
4. นำเสนอการแลกเปลี่ยนแนวทางการพึ่งตนเอง
5. สรุปผล

เวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายจัดขึ้นทั้งหมด 7 ครั้ง แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ เวทีที่ 1-3 และเวที
ที่ 4-7 มีรายละเอียดดังนี้

1. บ้านหลุมมะขาม
2. กลุ่มออมทรัพย์หนองผาละมี-วังหิน
3. โรงเรียนบ้านแปลง

ในวันที่ 1-3 จะเน้นการพูดคุยถึงปัญหาชีวิต โจทย์การพูดคุยคือ ทุกข์/ปัญหา สาเหตุของปัญหา
และแนวทางแก้ไขปัญหา ซึ่งโจทย์การเรียนรู้ครั้งนี้ คนส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมกิจกรรมมักพูดออกมาได้น้อย
และไม่ตอบสนองต่อความเข้าใจของกลุ่มเป้าหมาย โดยมีอุปสรรคที่สำคัญคือ

- คนไม่ชอบนำเสนอเรื่องของตนเอง พูดเรื่องตัวเองไม่ได้
- มีความสนใจน้อย
- ไม่เข้าใจเรื่องการพึ่งตนเอง

วิธีการที่ใช้ในเวที 1-3

- คอยรวมให้ทราบถึงที่มาของโครงการ แนวทางการทำงาน
- ชวนคิดถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากภายนอกและภายในชุมชนที่มีผลกระทบต่อชาวบ้าน หลังจาก
นั้นจึงแบ่งเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละไม่เกิน 10 คนในแต่ละครั้ง โดยในเวทีที่ 1 คณะวิจัยจะแบ่งกันเข้าไป
พูดคุยทั้งหมด แต่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะได้พูดน้อยและไม่ค่อยกล้าพูด ในเวทีที่ 2-3 จึงมีการปรับเปลี่ยน
ให้คณะทำงานเข้าไปกลุ่มละ 1 คน เพื่อชวนคุย โดยคนที่เข้าไบนั้นจะเป็นคณะทำงานวิจัยที่เข้ามาใหม่
และมีคณะทำงานที่เหลือเข้าไปร่วมพูดคุย แนวประเด็นไม่ถื่นไหล

สถานการณ์เวทีที่ 1-3

- คนให้ความสำคัญน้อยลงและไม่อยากพูดเรื่องของตนเอง
- คณะทำงานวิจัยมีการวางแผนแต่ขาดประสิทธิภาพการทำงาน

ปัญหาที่สะท้อนได้จากเวทีที่ 1-3 ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหานี้สิน โดยอาจมาจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งหรือหลายๆสาเหตุรวมกัน ได้แก่

1. รายจ่ายมาก/รายได้น้อย
2. ลูกเรียน
3. ต้นทุนการผลิตสูง/ผลผลิตราคาต่ำ
4. ความอยากได้อะไรก็มี ไร้ของฟุ่มเฟือย อบายมุข
5. สุขภาพไม่ดี
6. ขาดแรงงานเกษตรกรรม

ต่อมาในเวทีที่ 4-7 คือ

4. โรงเรียนบ้านหนองยายหมาด
5. บ้านหนองกระทิง
6. บ้านสวนป่า
7. บ้านวังหิน

มีการปรับเปลี่ยนประเด็นการพูดคุยโดยจาก 3 เวทีแรกที่ผ่านมามีคำถามกลุ่มเป้าหมายว่าทำไมไม่พูดคุยเรื่องของธนาคารชุมชน จึงได้นำเสนอเข้าที่ประชุมสรุปผลและวางแผนการทำงาน และได้รับความเห็นชอบจากทุกคน จึงได้มีการพูดคุยกันประเด็นธนาคารชุมชนและสอดคล้องด้วย ทุกข์/ปัญหาสาเหตุ และทางออก โดยมีโจทย์การพูดคุยที่เกี่ยวข้องกับธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม คือ ข้อดี/ประโยชน์ ข้อด้อย/ข้อเสีย และข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่มีต่อธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม

จากการปรับเปลี่ยนในรูปแบบนี้เวทีที่ 4 มีการพูดคุยในกลุ่มย่อยได้นานและแลกเปลี่ยนอย่างเต็มที่ ทุกคนก็อยากพูดอยากแสดงความคิดเห็น

ในส่วนของ การพูดคุยนี้ทำให้เราได้ธนาคารชุมชนเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงปัญหาและทราบสาเหตุของการกู้คือ

1. กู้ไปใช้หนี้ที่อื่น
2. กู้เพราะกลัวเสียเปรียบคนที่ตัวเองค้าประกันให้
3. กู้เพราะนำไปใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

ในวันที่ 28 มีนาคม 2550 คณะทำงานวิจัยบ้านหลุมมะขามได้มีโอกาสดูแลเปลี่ยน
ประสบการณ์การทำงานวิจัยที่บ้านหนองอ้อ ทำให้มีโอกาสดูแลเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่ทำอยู่ ดังนี้

1. กรรมการธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามเข้าใจไม่ชัดเจน-ไม่เข้าใจการวิจัย
2. ที่บ้านหนองอ้อมีการบันทึกทุกคน
3. มีการแบ่งหน้าที่การทำงานที่ชัดเจน
4. มีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน
5. พัฒนาวิธีคิดใหม่ เริ่มแก้ปัญหาที่กรรมการก่อน

ทำให้มีข้อคิดเห็นว่าการทำงานแก้ปัญหาคือควรเริ่มต้นที่กรรมการก่อน จากตัวอย่างที่
บ้านหนองอ้อ ก็ได้เริ่มที่กรรมการ

งานวิจัย – พัฒนาวิธีคิด/พูด/ทำ-พัฒนาที่กรรมการก่อน

- ค้นคว้า/วิเคราะห์-ปัญหา,ทรัพยากร
- หน่วยทดลอง (กรรมการ)/ขยายผล-(ครอบครัว/ญาติ/ชุมชน)

การเปลี่ยนของทีมงานวิจัย

ผลการเปลี่ยนแปลงระดับกลุ่ม

1. มีการขยายผลกับชุมชนใกล้เคียงคือ กลุ่มออมทรัพย์หนองผาละมี-วังหิน ,บ้านแปลง ได้มี
การตั้งกลุ่มเรียนรู้ขึ้นมาเป็นประจำทุกเดือน โดยเกิดจากคณะทำงานวิจัยที่บ้านหลุมมะขามที่ได้เข้าไป
เป็นกรรมการและเสนอความคิดทำเรื่องเรียนรู้กับกลุ่มต่างๆ

2. มีการพูดคุยกันมากขึ้น ทำให้รู้จักเพื่อนมาก
3. มีการพัฒนาตัวเองมากขึ้น รู้จักตัวเองมากขึ้นและประชุมแลกเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง
4. รู้จักแบ่งเวลา,มีความเอื้ออาทร ,แลกเปลี่ยนสิ่งของกัน , สามัคคี ประชุมกันต่อเนื่อง,มีความ
รับผิดชอบ ,แบ่งงานกันชัดเจน
5. มีกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม /ร่วมคิด /ร่วมทำ

สามารถเปลี่ยนแปลงระดับบุคคล

1. ได้เขียนบันทึกสามารถจับประเด็นได้มากขึ้น
2. ได้รู้จักเพื่อนมากขึ้น มีความมั่นใจและเชื่อมั่นในแนวทางการพึ่งตนเองมากขึ้น
3. ได้ประสบการณ์การเรียนรู้ มีการเรียนรู้เพิ่มเติม เช่นการใช้ประโยชน์จากต้นไม้ การทำเตาเผา
ถ่าน ทำปุ๋ย

4. ได้แลกเปลี่ยนความรู้และนำความรู้ที่ได้ไปใช้ เช่น การปลูกพืชผักสวนครัวข้างบ้าน
5. ได้รับแนวความคิดเพิ่มขึ้น เรียนรู้วิธีคิด ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นมากขึ้น
6. รู้จักตัวเองมากขึ้น กล้าพูด กล้าแสดงออก
7. รู้จักใช้เวลาเพื่อส่วนรวม

8. รู้จักการแผนการทำงาน แผนชีวิต

9. รู้จักและเข้าใจงานวิจัย พัฒนาทักษะการเรียนรู้ เช่น การเขียน การพูด การฟัง

วัตถุประสงค์ของธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม

1. สร้างทุนของชุมชนและลดการพึ่งพาทุนจากภายนอก โดยสมาชิกนำเงินมารวมกัน และร่วมกันบริหารจัดการ เป็นการสร้างนิสัยการออม และนำเงินมาให้สมาชิกที่เดือดร้อนกู้ยืม เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกมีแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยถูกไว้แก้ปัญหาการขาดแคลนเงินทุน และดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นจะได้หมุนเวียนอยู่ในชุมชน

2. เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้นำ และสมาชิกในด้านการบริหารจัดการเงิน จัดการกลุ่ม และการทำงานร่วมกัน ทั้งสามารถนำความรู้ ประสบการณ์ได้ไปปรับใช้ในการดำเนินกิจการของกลุ่มอื่นๆ ต่อไป

3. สร้างสวัสดิการให้กับสมาชิกและชุมชน สามารถนำเงินปันผลที่ได้ มาจัดสรรเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิกและชุมชน เช่น ทุนการศึกษา ค่ารักษาพยาบาล การเรียนรู้ของสมาชิก ฯลฯ และสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน

4. เป็นเวทีพบปะแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสาร สภาพปัญหา ประสบการณ์ เพื่อร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชุมชน เสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างสมาชิกในชุมชน

การเสนอข้อบังคับ-กฎของธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม

1. การออม – การถอนหุ้น

1.1. การสมัครเข้าเป็นสมาชิกของธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม ต้องเสียค่าสวัสดิการ 5 บาท และค่าสมุดฝาก 5 บาท

1.2. การออมเงิน ต้องส่งเงินออมทุกวันที่ 20 ของทุกเดือน ก่อนเที่ยงวัน ต้องออมอย่างน้อย 1 หุ้น หุ้นละ 20 บาทต่อเดือน จะออมมากหรือน้อยก็ได้แล้วแต่กำลังของสมาชิกแต่ละคน

1.3. สมาชิกของธนาคารชุมชนฯ สามารถฝากประจำหรือเพื่อเรียกได้ ในวงเงินไม่เกิน 100,000 บาทต่อคน แต่ต้องออมเงินกับธนาคารชุมชนฯ ด้วย โดยกลุ่มจะคิดอัตราดอกเบี้ยให้ ร้อยละ 8 บาท/ปี

1.4. การขาดส่งออมต้องมีเหตุผลที่พอเพียง หากขาดการชี้แจงเหตุผลกับคณะกรรมการจะถูกปรับ ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของคณะกรรมการ

1.5. การถอนหุ้นในระหว่างปี สามารถถอนได้ตลอด ในวันทำการของธนาคารชุมชนฯ ทุกวันที่ 20 ของเดือน แต่ต้องไม่เป็นหนี้หรือค้ำประกันคนในกลุ่ม การถอนหุ้นถือว่าหมดสภาพความเป็นสมาชิกของธนาคารฯ จะไม่ได้รับเงินปันผลและสวัสดิการอื่นๆ และถ้าต้องการจะเป็นสมาชิกใหม่ต้องรอ 3 ปี แล้วแต่การพิจารณาของกรรมการ

1.6. สมาชิกของธนาคารชุมชนฯ จะขาดจากการเป็นสมาชิกก็ต่อเมื่อ

- ตาย
- ขาดสัจจะ
- ถอนหุ้น
- ถูกคัดออกจากการเป็นสมาชิกของธนาคารชุมชนฯ

1.7. การออมสามารถลดหรือเพิ่มจำนวนหุ้นได้ เมื่อสิ้นปีงบประมาณของธนาคารชุมชนฯ (เดือนพฤศจิกายน)

1.8. ถ้าสมาชิกส่งออมครบ 7,000 บาทแล้ว จะทำการส่งออมต่อหรือไม่ส่งออมต่อก็ได้ และสามารถกู้ยืมเงินในวงเงินดังกล่าวได้โดยไม่ต้องมีคนค้ำประกัน แต่ถ้าจะกู้ยืมเงินมากกว่า 7,000 บาท จะต้องทำการส่งออมอย่างต่อเนื่อง

เสนอเพิ่มเติมของสมาชิก

1. การจัดแผนกให้บริหาร ให้เป็นระบบ เพื่อสะดวกต่อการให้บริการ

2. การกู้ยืมเงิน

2.1. คนที่สามารถกู้ยืมเงินได้ ต้องเป็นสมาชิกครบ 1 ปี และคนกู้ยืมต้องมากู้ยืมด้วยตนเอง โดยจะต้องยื่นทำเรื่องกู้ยืมก่อนเที่ยงวัน (12.00 น.) และเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่ยังคงอาศัยพ่อแม่ อยู่ ห้ามไม่ให้กู้ยืม ยกเว้นแยกครอบครัว หรือแต่งงานแล้ว

2.2. อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืม คิดร้อยละ 1.50 บาท ต่อเดือน

2.3. การออมครบครัวถ้าจะทำการกู้ยืมเงินต้องมีคนค้ำประกัน 3 ครอบครัวขึ้นไป โดยหัวหน้าออมครอบครัวเป็นผู้เซ็นชื่อค้ำประกัน เว้นแต่มีเหตุจำเป็นที่ไม่สามารถมารับรองได้ ให้มอบหมายให้บุคคลในครอบครัวทำหน้าที่แทนได้ และให้มีการบันทึกลงในรายละเอียดการกู้ยืม

2.4. การออมแบบกลุ่มต้องมีสมาชิกในกลุ่ม 5 คน ขึ้นไปและในกรณีจะกู้ยืมเงินต้องมาเซ็นค้ำประกันครบทั้ง 5 คน คนค้ำหากมีธุระจำเป็นให้ สามี ภรรยา หรือบุตรมาเซ็นแทนได้ แต่บุตรต้องทำบัตรประชาชนแล้ว

2.5. กรณีที่ผู้กู้ยืมเงินแล้วขาดการส่งคืนเป็นเวลานาน คณะทำงานต้องแต่งตั้งคนติดตามหนี้ โดยใช้คนในกลุ่มที่ค้ำประกัน กรรมการที่อยู่ในชุมชนนั้นร่วมกับคณะกรรมการกลาง ติดตามผู้เป็นหนี้รายนั้น ในกรณีที่ติดตามหนี้ไม่ได้ผู้ค้ำประกันจะชดเชยหนี้สินแทน ลูกหนี้ที่หนีออกจากชุมชนและตามไม่ได้เท่านั้น

2.6. สมาชิกที่กู้ยืมเงินแล้วให้เว้น ไป 3 เดือนจึงจะกู้ยืมได้ใหม่อีกครั้ง โดยต้องคืนเงินที่กู้ยืมให้ครบทั้งหมดก่อน หรือถ้าคืนเงินที่กู้ยืมได้หมดก่อนกำหนดก็สามารถกู้ยืมได้ใหม่อีกครั้ง

เสนอเพิ่มเติมของสมาชิก

1. ตั้งกฎข้อบังคับเพิ่มเติมให้มีการชำระเงินกู้ยืมครั้งละ 100-200 บาท/เดือน/คน หากไม่ชำระคืนจะต้องถูกปรับร้อยละ 1 บาทต่อเดือน
2. ให้สมาชิกทุกคนส่งเงินออม ชำระเงินกู้ยืม ตรงตามเวลาและต้องชำระเงินต้น ให้ได้เดือนละ 5 % ของวงเงินกู้ยืม
3. สมาชิกที่ออมแบบครบครวตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป ถ้ามีรายได้กันทุกคน สามารถค้าประกันกันเองได้ (แบบกลุ่ม)
4. กำหนดให้มีการจองล่วงหน้าเพื่อให้มีความชัดเจนของวงเงินกู้ยืม
5. จำนวนคนกู้ยืมเงินในแต่ละเดือน ควรจำกัดจำนวนสมาชิกให้เหลือ 25- 40 คน/เดือน
6. ให้ทำบัตรคิวตามจำนวนการจำกัดคนกู้ยืม

3.กองทุนสวัสดิการ

- 3.1. สมาชิกที่ตลอดบุตรจะได้รับสวัสดิการครั้งละ 500 บาท ถ้าเป็นลูกแฝดจะได้รับ 5,000 บาท แต่จะผ่อนเป็นรายเดือนๆละ 500 บาท และเปิดบัญชีพร้อมสวัสดิการให้ 1 เดือน
- 3.2. เด็ก คนชรา คนพิการ หรือคนที่ช่วยเหลือตัวเองได้น้อย ไม่มีคนดูแล หรือคนดูแลมีฐานะยากจน จะได้รับสวัสดิการจากกองทุนสวัสดิการ เป็นข่าวสารเดือนละประมาณ 1 ถึง (ในวงเงิน 200 บาท) โดยคณะกรรมการจะพิจารณาจากสมาชิกของธนาคารชุมชนฯ
- 3.3. ในกรณีที่เจ็บป่วยหรือเกิดอุบัติเหตุ ต้องยื่นแปล กองทุนฯ จ่ายค่ารักษาพยาบาลตามจริง แต่ไม่เกิน 100 บาท หากต้องนอนโรงพยาบาลกองทุนจ่ายคืนละ 100 บาทไม่เกิน 5 คืน/ครั้ง และไม่เกิน 3 ครั้ง/ปี แต่ถ้าการเจ็บป่วยหรือประสบอุบัติเหตุ มีสาเหตุมาจากการดื่มสุราจะไม่ได้รับการจ่ายเงินช่วยเหลือจากกองทุนฯ
- 3.4. ในกรณีที่ป่วยเป็นโรคเอดส์ ทางธนาคารชุมชนฯ จะพิจารณาให้ตามสมควร
- 3.5. สมาชิกเสียชีวิต จะได้รับเงินช่วยเหลือจากกองทุนฯ คนละ 4,300 บาท
- 3.6. กองทุนสวัสดิการ จะให้การสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนและสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของสมาชิกอย่างต่อเนื่อง โดยให้เป็นไปตามมติของคณะกรรมการ
- 3.7. ค่าตอบแทนคณะกรรมการของธนาคารชุมชนฯ จะจ่ายเดือนละ 5,000 บาท
- 3.8. การยื่นรับสวัสดิการกรณีเจ็บป่วย จะต้องมีใบยืนยันจากทางโรงพยาบาล หรือกรรมการในชุมชนให้การรับรอง แต่ถ้าเป็นการโกหก จะตัดสิทธิทั้งกรรมการและสมาชิกผู้นั้น
- 3.9. การรับสวัสดิการ และเงินกู้ยืม จะเปิดให้รับในเวลา 13.30 น. เป็นต้นไป ถ้าคณะกรรมการเปิดการประชุมแล้ว จะต้องรอจนกว่าการประชุมจะแล้วเสร็จ

เสนอเพิ่มเติมของสมาชิก

1. การให้สวัสดิการช่วยเหลือคนยากลำบาก ควรเพิ่มให้มากกว่า 200 บาท/เดือน และควรเพิ่มจำนวนผู้ได้รับสวัสดิการ

4. ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของคณะกรรมการและสมาชิก

คณะกรรมการ

4.1. ให้มีการปรับเปลี่ยนคณะทำงานธนาคารชุมชนในแผนกปล่อยเงินกู้เพื่อลดช่องทางการเอื้อประโยชน์ให้พวกพ้อง

(ได้ปรับเปลี่ยนขั้นตอนการปล่อยกู้ คือ ให้คนทำงานเรื่องเงินกู้ทำเรื่องให้เสร็จแล้วส่งให้เหรียญเป็นคนปล่อยกู้)

4.2. ให้เน้นย้ำการปฏิบัติของคณะทำงานธนาคารชุมชนฯ อย่างเคร่งครัด

4.3. จัดให้มีฝ่ายประชาสัมพันธ์ ให้ข้อมูลกับสมาชิกและคณะกรรมการ เพื่อสร้างความเข้าใจของทุกฝ่าย ให้มีความเข้าใจที่ตรงกัน

4.4. ให้คณะกรรมการของธนาคารชุมชนฯ ปฏิบัติ ดังนี้

- ตอบคำถาม ให้ชัดเจนและตรงประเด็น
- พุดจา ไพเราะ น่าฟัง
- พุดให้พอดี

4.5. คณะทำงานธนาคารชุมชนฯ เข้าทำงานให้พร้อมเพรียงกัน และตรงเวลา ธนาคารชุมชนฯ เปิดทำงานเวลา 08.30 น.

4.6. ให้มีการพูดคุยกันในกลุ่มกรรมการและทุกฝ่ายนำเสนอข้อมูลรายงานให้ที่ประชุมทราบร่วมกัน

4.7. ในการถอนหุ้นคืน คณะทำงานต้องทำการตรวจสอบข้อมูลของคนถอนให้ชัดเจนก่อนอนุมัติ

สมาชิก

1. ให้สมาชิกศึกษากติกาของธนาคารชุมชนฯ ให้ชัดเจนสงสัยให้ถามคณะกรรมการ และทำตามกติกาอย่างเคร่งครัด

2. ในการออม-ส่งคืนเงินกู้ ให้เตรียมเงินมาให้พร้อมเพื่อความสะดวกในการทำงานของคณะกรรมการ

3. คนที่จะกู้ต้องเตรียมเอกสารและคนค้ำประกันให้พร้อมก่อนเข้าไปทำเรื่อง

4. ต้องยื่นสมุดกู้เมื่อคณะกรรมการเรียก ถ้าสมาชิกไม่ยื่นสมุดตอนรับเงินถือว่าสละสิทธิ์

5.อื่น ๆ

5.1. ให้ธนาคารชุมชนฯ สร้างกระบวนการเรียนรู้ การทำของกิน ของใช้ เพื่อการพึ่งตนเองให้กับสมาชิก

5.2. สมาชิกทุกคนที่สิทธิตรวจสอบกรรมการบริหารได้ทุกเมื่อ เมื่อมีข้อสงสัย และขอเปลี่ยนตัวกรรมการได้ เมื่อพบว่า “ไม่โปร่งใส”

5.3. ถ้ากรรมการติดตามหนี้สินได้ จะได้เปอร์เซ็นต์ ร้อยละ 10 แต่ทั้งนี้ต้องผ่านมติในที่ประชุมของคณะกรรมการก่อน

5.4. การเพิ่มเติมหรือแก้ไขกติกาในบางกรณีจะกระทำได้หลังจากมีการประชุมปีผลสิ้นปี
ข้อคิดเห็นของสมาชิกจากการจัดเวที ทั้ง 7 เวทีที่ผ่านมา

ข้อดี / ประโยชน์ของธนาคารชุมชน

1. กรรมการ ทำงานดี เป็นกันเอง มีน้ำใจ มีความพอเพียง และ ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่
2. การกู้ยืม - สามารถกู้ยืมได้ง่ายเมื่อขาดแคลนเงินใช้เพียงผู้ค้ำประกันเท่านั้นไม่ต้องใช้หลักทรัพย์
 - ดอกเบี้ยถูก(กว่านายทุน) ร้อยละ 1.5 บาทต่อเดือน หากมีข้อติดขัดในการชำระเงินก็สามารถพูดคุยกับคณะกรรมการได้
 - กู้ได้น้อย ใช้หนี้้น้อย ใช้หนี้หมดเร็ว
 - ทำให้สมาชิกมีเงินออมและเงินสะสมไว้ใช้ในยามจำเป็นและเรียนรู้ในการจัดการเงินร่วมกัน
 - สมาชิกมีเงินกู้ยืมยามฉุกเฉินจำเป็นต้องการใช้เงิน
3. ความสัมพันธ์ พุฒยกันง่าย บางครั้งสมาชิกหรือผู้กู้ยืม ก็มีข้อจำกัดบางประการก็สามารถพูดคุยกัน ได้ เป็นการช่วยเหลือกันของคนในชุมชน สมาชิกระหว่างชุมชนได้พบปะกันทุกเดือน
4. มีสวัสดิการช่วยเหลือสมาชิก ได้แก่ การเกิด คนแก่ คนเจ็บป่วย และคนตาย
5. มีการปันผลให้กับสมาชิกและให้ผลตอบแทนสูง คือ มีดอกเบี้ย ให้กับสมาชิกถึงร้อยละ 9 บาท / ปี
6. สถานที่ตั้งเหมาะสม เป็นเส้นทางคมนาคมหลักของคนในชุมชน
7. กฎระเบียบ เอื้อประโยชน์ให้กับสมาชิกที่สอดคล้องกับเงื่อนไขที่เป็นจริง

ข้อด้อย/ปัญหาที่พบ

1. กรรมการ
 - ตอบไม่ตรงประเด็น เมื่อถามอย่างหนึ่งกลับตอบอีกอย่างหนึ่ง
 - พุดไม่เพราะ พุดมาก (บางส่วน)
2. สมาชิกบางส่วน
 - ไม่เข้าใจระเบียบ และเงื่อนไขการกู้ยืมของกลุ่ม
 - ขาดการพูดคุยระหว่างผู้กู้ยืมกับคณะกรรมการทำให้ไม่ทราบข้อติดขัด

หรือเหตุความจำเป็นอื่นของผู้กู้

3. การกู้ยืม

- กู้ได้น้อย เนื่องจากในแต่ละเดือนจะมีคนกู้มาก ประกอบกับธนาคารชุมชนได้มีการเปลี่ยนแปลงการออมโดยในส่วนที่สมัครใจก็สามารถออมเป็นครอบครัวได้ ทำให้ไม่สามารถตรวจสอบบัญชีย้อนหลังได้ และการส่งชำระเงินต้นก็ลดลง

- คนที่กู้แล้วก็กู้อีกในลักษณะที่นำเงินมาชำระคืนทั้งหมดแล้วกู้ใหม่ทำให้เป็นการปิดกั้นโอกาสของคนที่ต้องการใช้เงินเพราะเงินกู้ในแต่ละเดือนก็จะเฉลี่ยให้กู้ตามจำนวนคน

- คนที่กู้เงินแล้วไม่ส่งเงินต้นคืนหรือส่งคืนแค่ดอกเบี้ย

4. สวัสดิการ คนแก่มีน้อยราย และยังไม่ความเข้าใจกับเงื่อนไขการขอรับสวัสดิการนี้

5. การประชาสัมพันธ์ มีการกระจายข้อมูลไม่ทั่วถึง ขาดคนกระจายข้อมูล หรือให้ข้อมูลที่ชัดเจน การนำเสนอผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเวที ในส่วนของปัญหา สาเหตุ และทางออกที่ได้แลกเปลี่ยนกันในเวที พอสรุปได้โดยสังเขป มีดังนี้

ปัญหา	สาเหตุ
1. ด้านสิ่งแวดล้อม 1.1 ดินเสื่อมโทรม	1.การใช้สารเคมี 2.ขาดความรู้ในการเพาะปลูก
1.2 แหล่งน้ำ	1.ขาดแหล่งน้ำที่มีปริมาณเพียงพอสำหรับประกอบอาชีพการเกษตร เพาะปลูกพืชที่ต้องใช้น้ำมาก เช่น พืชผักอายุสั้น
2. ด้านเศรษฐกิจ 2.1 ที่ดินทำกิน	1. ไม่มีที่ดินทำกิน/ที่ดินน้อย 2. ไม่มีมรดก 3. ขายเพื่อชำระหนี้สิน
2.2ภาวะหนี้สิน	1. การลงทุนสูง ปุ๋ย น้ำมัน สารเคมี ฯลฯ แต่ผลผลิตราคาตกต่ำ 2. การใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เช่น ซื้อของกินของใช้ ภาษีสังคม 3. อบายมุข เช่น การพนัน เหล้า บุหรี่ 4. ส่งลูกเรียน กู้ยืมเงินเรียน ลูกแต่งงาน 5. ต้องการความสะดวกสบาย เช่นรถ บ้าน โทรศัพท์ ฯลฯ 6. ความอยากรวย ขาดการวางแผนชีวิต 7. ขาดความรู้ในกลไกการตลาด/การจัดการ
3. สุขภาพ ปวดเมื่อย ความเสื่อมของ	1. รับประทานอาหาร 2 ทำงานหนัก

ร่างกาย	3. เครียดจากปัญหาต่าง ๆ 4. การใช้สารเคมีในการประกอบอาชีพ 5. การบริโภคอาหารที่ไม่มีประโยชน์ มีสารพิษปน มีโทษต่อร่างกาย เช่น เหล้า บุหรี่ ฯลฯ
4. ด้านสังคม ขาดความร่วมมือในการทำกิจกรรม	1. ขาดข้อมูลข่าวสาร ทำให้ไม่เข้าใจและมองไม่เห็นประโยชน์ของการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ 2. กลไกของระบบราชการทำให้เกิดความเคยชิน เช่น การประชุมต้องมีอาหารให้รับประทานหรือของแจก 3. การคุ้นเคยกับระบบทุนทำให้ขาดความเข้าใจกับกระบวนการที่จัดขึ้น 4. อื่น ๆ เช่น การขาดการเรียนรู้ในความรู้ท้องถิ่น 5. กระบวนการที่จะทำให้คนเข้ามามีบทบาทหรือส่วนร่วมน้อยลง
5. ความรู้/ข้อมูล	1. ขาดข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บางครั้งข้อมูลผิดพลาด 2. ไม่มีข้อมูลในการประกอบอาชีพ
6. การวางแผน	1. ขาดการวางแผนการทำงาน แผนการใช้ชีวิต และแผนการผลิตที่ดีพอ

ทางออกของปัญหา

1. ทำข้อมูลของตัวเอง

- ข้อมูลรายจ่ายที่เราต้องใช้จ่ายอยู่ทุกวัน
- ปัญหาที่มีก็จะเชื่อมโยงกับรายจ่ายของเรา
- ทรัพยากรที่มีอยู่ต้องมีการเรียนรู้เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของแต่ละคน

คน

2. ทำเรื่องการเงินตนเอง

- ด้านสุขภาพ ต้องเรียนรู้ถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลดี – ผลเสียต่อสุขภาพ
- การทำกินทำใช้เองก็จะทำให้เราสามารถได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่เรามีและส่งผลให้

รายจ่ายในครัวเรือนลดลง

3. ละ เลิกสิ่งที่ไม่จำเป็นกับชีวิต

- อบายมุข ได้แก่ เหล้า บุหรี่ การพนัน
- สิ่งฟุ่มเฟือย หรือสิ่งที่ไม่จำเป็นต่อชีวิต ช่วยทำให้เกิดความสะดวกสบาย แต่สิ่งที่ตามมาคือหนี้สิน

4. รวมกลุ่มกันมากขึ้น

- แปรรูปผลผลิตที่เราถืออยู่เพื่อลดปริมาณสินค้าเกษตรทำให้ราคาไม่ตกต่ำ สามารถเก็บรักษาได้เป็นระยะเวลานาน

- ซื้อขาย ผลผลิต/ปัจจัยการผลิตเพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับพ่อค้า

- แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างคนในชุมชนและสร้างการพึ่งพากันเองในชุมชน

5. ปลุกพืชที่ใช้น้ำน้อย ลงทุนน้อย เช่น พืชที่เคยมีอยู่ในพื้นที่ดั้งเดิม

6. ทำเรื่องการเรียนรู้กับของกินของใช้ที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต

7. ต้องรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นมากขึ้น เช่น การจัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ในการประกอบอาชีพ

8. ปลุกไม้ใช้หนี้ คือ ปลุกให้มีกิน มีใช้ มีหลักประกันได้แก่การปลุกพืชที่ตอบสนองต่อเป้าหมายการพึ่งตนเองที่วางไว้

9. ให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น แหล่งน้ำ เครื่องมือการประกอบอาชีพ

10. เริ่มลงมือทำทันทีที่บ้านเพราะเมื่อลงทำก็จะได้เรียนรู้การใช้ประโยชน์ เกิดประสบการณ์ เกิดความชำนาญ

เวทีประชุมเตรียมแผนงาน ระยะที่ 2

วันที่ 24 ตุลาคม 2550

โครงการ การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองอย่างมีส่วนร่วม ของสมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม ภาค 2
ระยะ เวลา 2 ปี 24 เดือน

นิยาม การพึ่งตนเอง คือ การคิดทำให้ตัวเองมีกินมีใช้ก่อนอย่างสร้างสรรค์ โดยไม่เบียดเบียนตัวเองและผู้อื่น

- การวางแผน การจัดการชีวิต/การใช้ชีวิต การจัดการทรัพยากร

- มีการรวมกลุ่ม พึ่งพากันเอง มีการเรียนรู้ การค้าขาย ต้องขายเอง

- ทำการผลิต ปลุกทุกอย่างที่กินได้ ใช้ได้ ลงทุนน้อย ทำตามกำลัง เช่น ทำปุ๋ยจุลินทรีย์ใช้เอง

- จ่ายให้น้อย ทำกินทำใช้เองให้มาก พึ่งคนอื่นให้น้อย เช่น ทำเอทานอลเป็นพลังงานทดแทน

- มีรายได้พอประมาณ แต่ต้อง มีกิน มีใช้อย่างเพียงพอและมีหลักประกัน (สวัสดิการ) ใน

อนาคตยามเฝ้าขวา

- เป็นเรื่องของการปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีปฏิบัติที่ต้องทำให้ตัวเองมีความสามารถในการจัดการ

กิจกรรม 1. ข้อมูลผู้เข้าร่วม ครอบครัว ชุมชน

2. ส่งเสริม สนับสนุนการเพาะกล้าไม้ตามข้อมูลการกินอยู่ 3-5 เดือน

เป้าหมายของการวิจัย

1. ทำข้อมูลตัวเองเพื่อให้รู้จักตัวเอง และการวางแผน
 - ข้อมูลรายจ่าย
 - ข้อมูลปัญหาหนี้สิน
 - ข้อมูลทรัพยากรที่มีอยู่ พันธุ์ไม้ทั้งชนิดและคุณค่า
2. เพาะพันธุ์กล้าไม้
3. ทำการผลิตเพื่อพึ่งตนเอง
 - ทำกินเองทั้งอาหารและยา ปลูกไม้กินมากกว่า 30 ชนิด
 - ทำใช้เอง
 - สร้างหลักประกันในอนาคต
4. แลกเปลี่ยนปัจจัยและผลผลิต
5. การรวมกลุ่มจัดการทรัพยากรและการแปรรูป
6. พัฒนาวัฒนธรรมการอยู่การกินเพื่อเป็นแบบอย่าง
7. จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

โครงการการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองอย่างมีส่วนร่วม ของสมาชิกธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม

ปัญหา

1. ด้านสิ่งแวดล้อม
2. ด้านสังคม
3. ด้านเศรษฐกิจ
4. สุขภาพ
5. หนี้สิน

ทางออกของปัญหา

1. ทำข้อมูลตัวเอง
2. ทำการพึ่งตนเอง
3. ลด ละ เลิกสิ่งที่ไม่จำเป็นกับชีวิต
4. รวมกลุ่มกันมากขึ้น
5. ปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อย ลงทุนน้อย
6. ทำเรื่องเรียนรู้
7. รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น

8. ปลุกไม้ไผ่หนึ่ คือปลุกให้มีกิน มีใช้ มีหลักประกัน
9. ให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือในด้านต่างๆ
10. เริ่มลงมือทำทันทีที่บ้าน

บทที่ 4

สรุปผลของการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยของธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามมีการแบ่งงานหลักออกเป็น 2 ส่วน คือ กิจกรรมการลงพื้นที่ทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายและกิจกรรมวิเคราะห์ วางแผน สรุปผลการดำเนินงาน

ในสองส่วนนี้มีเจ้าหน้าที่ที่ติดตามโครงการของ สกว. พี่เลี้ยงโครงการจากศูนย์ศึกษาและพัฒนา เกษตรร่วมให้การสนับสนุน เป็นการร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านอาชีพ และความคิด โดยใน 3 เวทีแรก ใช้โจทย์การเรียนรู้ร่วมกัน คือ ปัญหา สาเหตุ และทางออกของปัญหา ที่ชาวบ้านประสบอยู่ใน ขณะนั้น หลังจากนั้นก็มีกิจกรรมปรับโจทย์การเรียนรู้ร่วมกัน คือ ข้อดี/ ข้อเสีย ของธนาคารชุมชน ข้อดี/ ประโยชน์ของธนาคารชุมชนและข้อเสนอแนะสำหรับธนาคารชุมชนฯ รวมถึงแนวทางการพึ่งตนเอง ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมว่าเป็นอย่างไร และทีมวิจัยมีความคาดหวังอย่างไร

ทีมโครงการวิจัยได้รับสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเพื่อเข้ามา พัฒนาและหนุนเสริมกิจกรรมที่ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามได้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำและร่วมกัน วิเคราะห์และมีกลุ่มองค์กรที่กล่าวมาให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันกับชาวบ้านอัน เป็นแนวทางและกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกธนาคารชุมชน

ผลการดำเนินกิจกรรมตามแผนงานในช่วง เดือนตุลาคม 2549 - ตุลาคม 2550

สามารถสรุปได้ดังนี้

กิจกรรม	จำนวนเวที:สถานที่/วันที่	ลักษณะการดำเนินกิจกรรม	ผลการดำเนินงาน
1.เวทีวางแผนการดำเนินงาน	1 เวที ที่ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม (23 ต.ค. 49)	-รับฟังความคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะจากคณะทำงาน พร้อมทั้งวางแผนการทำงานวิจัย ร่วมกัน	เกิดการแผนการ ทำงานวิจัย
2. เวทีทำความเข้าใจ กับกลุ่มเป้าหมายและ จัดเก็บข้อมูล	7 เวที - บ้านหลุมมะขาม(18พ.ย. 49) - กลุ่มออมทรัพย์บ้าน หนองฝาระมี-วังหิน (16 ธ.ค. 49) - ร.ร.บ้านแปลง (7 ม.ค.	1. 3 เวทีแรกเป็นการ รับฟัง ความคิดเห็นข้อเสนอแนะจาก ประเด็นการพูดคุย เรื่องปัญหา สาเหตุ และทางออกของปัญหา ที่เกิดขึ้นในชุมชน 2. เวทีที่ 4 มีการเปลี่ยนประเด็น	1.ได้รับทราบ ปัญหาของคนใน ชุมชน แต่มีการ พูดคุยแลกเปลี่ยน กันน้อย

	50) - ร.ร.หนองยายหมาด(11 ก.พ. 50)	การพูดคุย ในเรื่องของ ข้อดี ข้อเสีย และข้อเสนอแนะสำหรับ ธนาคารชุมชน	2. ได้รับฟังข้อคิด เห็นของสมาชิก ธนาคารชุมชนใน เรื่องที่เกี่ยวข้องกับ ธนาคารชุมชนและ มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนมากขึ้น
3. เวทีประชุมวางแผน และสรุปผลการ ดำเนินงาน	10 เวที ธนาคารชุมชนบ้านหลุม มะขาม ทุกวันที่ 24 ของเดือน พ.ย. – ก.พ.	1. คณะทำงานได้สรุปผลการ ทำงานและวิเคราะห์ผลของเวที ที่ผ่านมา 2. คณะทำงานวางแผนการ ทำงานในเวทีต่อไป 3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในเวทีที่ ผ่านมามีความสนใจใน กระบวนการเรียนรู้เพื่อการ พึ่งตนเองสามารถเข้าร่วม กิจกรรมการเรียนรู้ได้ทุกครั้ง	1. เกิดการคิด วิเคราะห์ ของ คณะทำงาน 2. คณะทำงานมี ความเข้าใจและ ส่วนร่วมในการ สร้างกระบวนการ เรียนรู้มากขึ้น 3. มีผู้เข้าร่วม กิจกรรมการเรียนรู้ มากขึ้น
4. เวทีวิเคราะห์และ ค้นหาแนวทางสร้าง กระบวนการเรียนรู้	3 เวที ธนาคารชุมชนบ้านหลุม มะขาม 24 ม.ค. 50	1. คณะทำงานวิจัยและ กลุ่มเป้าหมายร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่ได้มี การทำกิจกรรมร่วมกันตั้งแต่เวที ที่ 1-3 2. วิเคราะห์ความเหมาะสมของ วิธีการและกระบวนการการจัด กิจกรรมในเวทีทำความเข้าใจ กับกลุ่มเป้าหมายและจัดเก็บ ข้อมูล	1. เป็นการสร้าง กระบวนการเรียนรู้ ร่วมกันระหว่างทีม วิจัยและผู้เข้าร่วม กิจกรรม 2. ผู้เข้าร่วม กิจกรรมมีความ เข้าใจในเป้าหมาย การวิจัยได้ชัดเจน ขึ้น 3. มีการปรับเปลี่ยน ประเด็นการพูดคุย ที่คิดว่าทำให้ผู้ร่วม

			กิจกรรม ส่วนใหญ่ แสดงความคิดเห็น มากขึ้น
5. เวทีสรุปและเตรียม ข้อมูล วางแผนการ นำเสนอผลการวิจัย คณาจารย์	2 ครั้ง		
6. เวทีนำเสนอข้อมูล คณาจารย์	1 ครั้ง		
7. เวทีเวทีสรุป ผลการวิจัย และ วางแผนการเรียนรู้ใน ขั้นต่อไปของชุมชน	2 ครั้ง		
8. การจัดทำรายงาน	ทุกสิ้นเดือน	มีการจัดทำรายงานทุกเวที กิจกรรมแล้วนำมาข้อมูลมาสรุป ร่วมกันทุกวันที่ 24 ของเดือน	มีการรวบรวม ข้อมูลที่ชัดเจนและ เป็นระบบ

ส่วนแผนการดำเนินงานในระยะที่ 2 ก็ยังคงปฏิบัติตามแผนงานเดิมที่วางไว้

กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ช่วยทบทวนการทำกิจกรรมร่วมกันของคณะทำงานวิจัย โดยมี อาจารย์
พีระชัย กุลชัย เป็นผู้จัดกระบวนการ
จากเดิมที่มีการวางแผนการทำงานไว้คือ

1. จัดเวทีลงพื้นที่ทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายและจัดเก็บข้อมูล
2. จัดเวทีสรุปผลและวางแผนการทำงาน
3. จัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลและค้นหาแนวทางสร้างการเรียนรู้
4. นำเสนอการแลกเปลี่ยนแนวทางการพึ่งตนเอง

สรุปผล เวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายจัดขึ้นทั้งหมด 7 ครั้ง แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ เวทีที่ 1-3 และ
เวทีที่ 4-7 มีรายละเอียดดังนี้

1. บ้านหลุมมะขาม
2. กลุ่มออมทรัพย์หนองผาละมี-วังหิน

3. โรงเรียนบ้านแปลง

ในวันที่ 1-3 จะเน้นการพูดคุยถึงปัญหาชีวิต โจทย์การพูดคุยคือ ทุกข์/ปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหา ซึ่งโจทย์การเรียนรู้ครั้งนี้ คนส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมกิจกรรมมักพูดออกมาได้น้อย และไม่ตอบสนองต่อความเข้าใจของกลุ่มเป้าหมาย โดยมีอุปสรรคที่สำคัญคือ

- คนไม่ชอบนำเสนอเรื่องของตนเอง พูดเรื่องตัวเองไม่ได้
- มีความสนใจน้อย
- ไม่เข้าใจเรื่องการฟังตนเอง

วิธีการที่ใช้ในเวที 1-3

- คุยรวมให้ทราบถึงที่มาของโครงการ แนวทางการทำงาน
- ชวนคิดถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากภายนอกและภายในชุมชนที่มีผลกระทบต่อชาวบ้าน หลังจากนั้นก็แบ่งเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละไม่เกิน 10 คนในแต่ละครั้ง โดยในเวทีที่ 1 คณะวิจัยจะแบ่งกันเข้าไปพูดคุยทั้งหมด แต่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะได้พูดน้อยและไม่ค่อยกล้าพูด ในเวทีที่ 2-3 จึงมีการปรับเปลี่ยนให้คณะทำงานเข้าไปกลุ่มละ 1 คน เพื่อชวนคุย โดยคนที่เข้าไปนั้นจะเป็นคณะทำงานวิจัยที่เข้ามาใหม่ และมีคณะทำงานที่เหลือเข้าไปร่วมพูดคุย แนวประเด็นไม่ล้นไหล

สถานการณ์เวทีที่ 1-3

- คนให้ความสำคัญน้อยลงและไม่อยากพูดเรื่องของตนเอง
- คณะทำงานวิจัยมีการวางแผนแต่ขาดประสบการณ์การทำงาน

ปัญหาที่สะท้อนได้จากเวทีที่ 1-3 ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหานี้สิน โดยอาจมาจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งหรือหลายๆสาเหตุรวมกัน ได้แก่

1. รายจ่ายมาก/รายได้น้อย
2. ลูกเรียน
3. ต้นทุนการผลิตสูง/ผลผลิตราคาต่ำ
4. ความอยากได้อะไรก็มี ใจของฟุ่มเฟือย ระบายมุข
5. สุขภาพไม่ดี
6. ขาดแรงงานเกษตรกรรม

ต่อมาในเวทีที่ 4-7 คือ

- โรงเรียนบ้านหนองยายหมาด
- บ้านหนองกระทิง
- บ้านสวนป่า
- บ้านวังหิน

มีการปรับเปลี่ยนประเด็นการพูดคุยโดยจาก 3 เวทีแรกที่ผ่านมามีคำถามกลุ่มเป้าหมายว่าทำไมไม่พูดคุยเรื่องของธนาคารชุมชน จึงได้นำเสนอเข้าที่ประชุมสรุปผลและวางแผนการทำงาน และได้รับความเห็นชอบจากทุกคน จึงได้มีการพูดคุยกันประเด็นธนาคารชุมชนและสอดคล้องด้วย ทุกข์/ปัญหาสาเหตุ และทางออก โดยมีโจทย์การพูดคุยที่เกี่ยวข้องกับธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม คือ ข้อดี/ประโยชน์ ข้อด้อย/ข้อเสีย และข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่มีต่อธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม

จากการปรับเปลี่ยนในรูปแบบนี้เวทีที่ 4 มีการพูดคุยในกลุ่มย่อยได้นานและแลกเปลี่ยนอย่างเต็มที่ ทุกคนก็อยากพูดอยากแสดงความคิดเห็น

ในส่วนของการพูดคุยนี้ทำให้เราได้ธนาคารชุมชนเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงปัญหาและทราบสาเหตุของการกู้คือ

- กู้ไปใช้หนี้ที่อื่น
- กู้เพราะกลัวเสียเปรียบคนที่ตัวเองค้าประกันให้
- กู้เพราะนำไปใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

ในวันที่ 28 มีนาคม 2550 คณะทำงานวิจัยบ้านหลุมมะขามได้มีโอกาสไปแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานวิจัยที่บ้านหนองอ้อ ทำให้มีโอกาสดูเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่ทำอยู่ ดังนี้

1. กรรมการธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขามเข้าใจไม่ชัดเจน-ไม่เข้าใจการวิจัย
2. ที่บ้านหนองอ้อมีการบันทึกทุกคน
3. มีการแบ่งหน้าที่การทำงานที่ชัดเจน
4. มีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน
5. พัฒนาวิธีคิดใหม่ เริ่มแก้ปัญหาที่กรรมการก่อน

ทำให้มีข้อคิดเห็นว่าการทำงานแก้ไขปัญหาดังกล่าว ควรเริ่มต้นที่กรรมการก่อน จากตัวอย่างที่บ้านหนองอ้อ ก็ได้เริ่มที่กรรมการ

งานวิจัย –พัฒนาวิธีคิด/พูด/ทำ-พัฒนาที่กรรมการก่อน

- ค้นคว้า/วิเคราะห์-ปัญหา, ทรัพยากร
- หน่วยทดลอง (กรรมการ)/ขยายผล-(ครอบครัว/ญาติ/ชุมชน)

การเปลี่ยนของทีมงานวิจัย

ผลการเปลี่ยนแปลงระดับกลุ่ม

1. มีการขยายผลกับชุมชนใกล้เคียงคือ กลุ่มออมทรัพย์หนองฝาละมี-วังหิน ,บ้านแปลง ได้มีการตั้งกลุ่มเรียนรู้ขึ้นมาเป็นประจำทุกเดือน โดยเกิดจากคณะทำงานวิจัยที่บ้านหลุมมะขามที่ได้เข้าไปเป็นกรรมการและเสนอความคิดทำเรื่องเรียนรู้กับกลุ่มต่างๆ

2. มีการพูดคุยกันมากขึ้น ทำให้รู้จักเพื่อนมาก

3. มีการพัฒนาตัวเองมากขึ้น รู้จักตัวเองมากขึ้นและประชุมแลกเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง

4. รู้จักแบ่งเวลา ,มีความเอื้ออาทร ,แลกเปลี่ยนสิ่งของกัน , สามัคคี ประชุมกันต่อเนื่อง ,มีความรับผิดชอบ ,แบ่งงานกันชัดเจน

5. มีกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม /ร่วมคิด /ร่วมทำ

สามารถเปลี่ยนแปลงระดับบุคคล

1. ได้เขียนบันทึกสามารถจับประเด็นได้มากขึ้น
2. ได้รู้เพื่อนมากขึ้น มีความมั่นใจและเชื่อมั่นในแนวทางการพึ่งตนเองมากขึ้น
3. ได้ประสบการณ์การเรียนรู้ มีการเรียนรู้เพิ่มเติม เช่นการใช้ประโยชน์จากต้นไม้ การทำเตาเผา

ถ่าน ทำปุ๋ย

4. ได้แลกเปลี่ยนความรู้และนำความรู้ที่ได้ไปใช้ เช่น การปลูกพืชผักสวนครัวข้างบ้าน
5. ได้รับแนวความคิดเพิ่มขึ้น เรียนรู้วิธีคิด ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นมากขึ้น
6. รู้จักตัวเองมากขึ้น กล้าพูด กล้าแสดงออก
7. รู้จักเสียสละเวลาเพื่อส่วนรวม
8. รู้จักการแผนการทำงาน แผนชีวิต
9. รู้จักและเข้าใจงานวิจัย พัฒนาทักษะการเรียนรู้ เช่นการเขียน การพูด การฟัง

สิ่งที่ทางคณะวิจัยคาดหวังไว้ตั้งแต่ก่อนเริ่มทำโครงการวิจัย และให้ความสำคัญ คือคณะทำงานวิจัยด้วยตนเอง ต้องได้ประสบการณ์ ได้การเรียนรู้ มีแนวทางและมีการพัฒนาไปในแนวทางที่ดีขึ้น ทั้งความรู้ ความคิด แนวทางการพึ่งตนเอง ฯลฯ

ภาคผนวก

1. ประสบการณ์เมื่อข้าพเจ้าได้ทำงานวิจัย

* ประไพ ฤทธิงาม

24/8 ต.หนองไม้แก่น

อ.แปลงยาว

จ.ฉะเชิงเทรา

23 ก.ย.50

เป็นผู้ร่วมกับทีมงานวิจัยอีกคนและเป็นคณะทำงานออมทรัพย์อยู่ที่ธนาคารชุมชนบ้านหลุมมะขาม แรกเริ่มการทำงานออมทรัพย์ ยังไม่รู้จักเลยว่าออมทรัพย์คืออะไร ออมทำไม พอได้ทำงานจึงได้รู้และแสนเข้าใจ เป็นกรรมการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2544 เหมือนกับคำว่างานวิจัย ครั้งแรกที่เข้ามาทำงานในทีมวิจัยไม่รู้เลยว่าวิจัยคืออะไรและหมายถึงอะไรและเริ่มเข้าใจความหมาย คำว่าวิจัยมากขึ้นที่ข้าพเจ้าเข้าร่วมโครงการนี้ก็มีคำชักชวนจากคณะกรรมการออมทรัพย์ที่ทำวิจัยมาก่อน ว่าวิจัยเพื่ออะไร ทำเพื่อค้นหาปัญหาของตัวเอง จากที่เคยเป็นอยู่ในปัจจุบัน กับหาแนวทางให้กับอนาคต เพื่อลดละ เลิก ในสิ่งที่ควรจ่ายและไม่ควรจ่าย

ก่อนที่จะมาทำงานไม่เคยมี แม้สักที่จะกินต้องซื้อดินเกือบทุกอย่าง แต่พอได้เข้าเรื่องทำงานได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานทำกิน จึงได้ข้อคิดขึ้นมาว่า นี่หรือคืองานวิจัยที่เราไม่เคยรู้มาก่อนเลย แต่ตอนนี้เริ่มเข้าใจพอสมควรแต่การที่เราเข้าใจคนเดียวไม่มีผลดีเท่าไรนัก เพราะไม่ได้แสดงความคิดเห็นอะไรกับใครผู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันดีกว่าเพื่อเป็นแนวทางไปใช้กับชีวิตประจำวันและอนาคตต่อไป

สรุป ก่อนที่ข้าพเจ้าจะเข้ามาทำงานในจุดนี้ข้าพเจ้า ไม่รู้ ไม่เข้าใจ ไม่รู้ที่จะสร้างหลักประกันให้กับตัวเอง แต่พอได้มาทำงานในจุดนี้แล้ว จึงได้รู้ว่าตัวเราต้องการอะไร มีหลักประกันตัวเองในอนาคตแล้วใช่ไหม

เมตตาธรรมคำจูนโลก

* ดิฉัน นางวีระกุล ขุดแก้ว

อยู่บ้านเลขที่ 457/1 ม.11

ค.เกาะจันทร์

กิ่งอ.เกาะจันทร์ จ.ชลบุรี

ดิฉันมีอาชีพทำการเกษตร (ปลูกผัก) เช่น ผักชี ถั่ว ต้นหอม แต่จะเน้นปลูกต้นหอมมากกว่า เพราะคิดว่าปลูกหอมนั้นจะมีราคาดีที่ปลูกมาเรื่อยๆ มาปี พ.ศ. 2548 ต้นหอมมีราคาขึ้นดิฉันจึงคิดว่าถ้าปลูกต้นหอมขึ้นเยอะๆ ก็จะได้เงินเยอะแต่ตัวเองไม่มีเงินลงทุนพอค่าที่ลงทุนให้โดยการซื้อพันธุ์หอมให้ แต่ปลูกไปแล้วหอมมีราคาแพงมากแต่หอมขายไม่ได้เลยเพราะหอมเสียหายหมด เลยเป็นหนี้ขาดตลอด

อยู่มาวันหนึ่งดิฉันก็นั่งคิดนอนคิดว่า ทำยังไงถึงจะใช้หนี้เขาหมดเพราะถ้าเราทำต่อไปก็เป็นหนี้เขาอีก เราไม่มีทุน ดิฉันจึงคิดหาวิธีลดภาระหนี้สิน จึงเริ่มมาหันปลูกผักผสมผสานเพราะลงทุนน้อยและได้ไปอบรมวิธีทำวนเกษตร เรื่องการปลูกต้นไม้แล้วเขาก็แจกพันธุ์ไม้มา เช่น ยางนา ตะเคียน พืชสมุนไพรเล็กน้อย ดิฉันได้หาพืชผักสวนครัวจากชาวบ้านที่ทำวนเกษตรแบบพออยู่พอกินมาปลูกด้วย

แล้วดิฉันก็ได้ไปดูงานที่ จ.ยโสธร แล้ได้แวะอาศรมพลังงานได้ไปดูในเรื่อง พลังงานแสงอาทิตย์ ใบโอติเชล และเตาเผาถ่านดิฉันนั้นให้ความสนใจในเรื่อง เตาเผาถ่านมากกว่าเพราะใช้วัตถุดิบหาง่ายดิฉันคิดในใจไว้ว่าจะต้องทำเตาเผาถ่านเพราะจะได้เอาน้ำส้มควันไม้มาฉีดผัก จากนั้นก็เดินทางไปที่ จ.ยโสธร ได้ไปพักที่หมู่บ้านสันติสุข อ.กุฉินทน์ และได้เห็นการใช้ชีวิตแบบพอเพียงไม่คิดว่าต้นไม้เล็กจะปลูกรวมกับต้นไม้ใหญ่ได้และได้มีการแซมพืชผักสวนครัวด้วยพอได้เห็นความเป็นอยู่อย่างพอเพียงของเขาแล้วก็คิดว่าจะกลับมาที่บ้านบ้างไม่มากก็น้อย

ขณะเดียวกันนั้นได้มีโครงการ สกว. เข้ามาที่หมู่บ้านก็ไม่ว่าโครงการมีมานานแล้วหรือยัง เพราะดิฉันเพิ่งจะเข้าร่วมเป็นครั้งแรกและได้รับเลือกเป็นกรรมการทีมที่เลี้ยงจริงๆ แล้วดิฉันไม่อยากเป็นหรอกเพราะพูดไม่เก่ง ไม่กล้าแสดงออกแต่คิดว่าถ้าเข้าร่วมประชุมอยากได้ความรู้แนวคิดว่าเขาทำอย่างไรจึงจะอยู่แบบพอกินได้หลังจากนั้นก็ได้ออกประชุม 7 เวที 3 เวทีแรก ยังไม่ค่อยถูกทางเพราะพูดแล้วชาวบ้านไม่ค่อยสนใจเท่าไรหรอกเพราะได้พูดหัวข้อทุกข์และปัญหาของชาวบ้านพอ

มาเวทีที่ 4 จากประสบการณ์ เวที 1-3 จากพวกเราจึงเปลี่ยนหัวข้อเป็นเรื่องออมทรัพย์ชาวบ้าน จึงหันมาสนใจมากขึ้นแต่พอเชิญชวนชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการ สกว. ก็ได้รับคำตอบจากชาวบ้านว่าการเกษตรที่เขาทำอยู่นั้นจะมีรายได้มากกว่าการทำเกษตรแบบพออยู่พอกินชาวบ้านจึงไม่ให้ความสำคัญเท่าไรหรอก

เมื่อปลายเดือน มีนาคมดิฉันได้ไปศึกษาดูงานที่หมู่บ้านหนองอ้อ อ.โพธาราม จ.ราชบุรี ดิฉันไม่ค่อยเข้าใจที่เขาพูดเท่าไรเป็นครั้งแรกที่ร่วมฟัง

สรุป จากการที่ได้ประชุม 7 เวที ได้ผลสรุปว่าชาวบ้านไม่ค่อยสนใจในเรื่องการทำเกษตรแบบพอกิน ที่ประชุมจึงลงความเป็นว่าให้คณะกรรมการลงมือทำเกษตรแบบพออยู่พอกินอย่างจริงจัง เพื่อจะเป็นตัวอย่างให้ชาวบ้านได้เห็น (เวลานี้ที่บ้านของดิฉันก็ได้ลงมือทำเกษตรแบบพออยู่พอกินแล้ว)

* น.ส.ประภัส ทิพพรหม

95/2 ม.9 ต. เกาะจันทร์

กิ่งอ. เกาะจันทร์

จ.ชลบุรี

ดิฉันนางสาว ประภัส ทิพพรหม ได้ร่วมงานในกลุ่มออมทรัพย์หูลุมมะขามได้แต่งตั้งขึ้นมาจากสมาชิกให้เป็นกรรมการของหูลุมมะขามสมาชิกเห็นว่าได้เคยทำงานที่หนองฝาระมีมาแล้วเพราะรู้งานมาก่อน และได้ทำงานเกี่ยวกับการวิจัยที่บ้านผู้ใหญ่วิบูลย์ ได้ไปอบรมและดูการปลูกยางพารา และปลูกมะละกอ และได้ไปดูต้นสมุนไพรรในสวนบ้านผู้ใหญ่วิบูลย์ แล้วทำกิจกรรมจากสวนของตนเองก็วาดภาพสวนว่าปลูกอะไรบ้าง ปลูกผักสวนครัว คือ พริก มะเขือ มะละกอ ตะไคร้ กถั่ว ข่า ดอกแค ว่าชมคดลูก กระชาย มะเขือพวง ผักแต้ว สมุนไพรร แล้วก็เลี้ยงปลาควักไว้กินเอง

1. การที่ได้แต่งตั้งเป็นกรรมการที่หูลุมมะขามขึ้นมารั้งแรก สมาชิกได้ เลือกลงมาเพราะจะได้กระจายข่าวสาร ได้รับรู้และประชุม ที่หนองยายหามาจะมีสมาชิกมาระชุมอยู่มาก และกล้าพูดกล้าแสดงออกความคิดเห็นชัดเจน สมาชิกอยากรู้ว่าออมมาจากไหน เงินออมมาจากสมาชิกเอามาฝากไว้

2. การได้ไปทำกิจกรรมที่หนองกระทิง มีเคยมาประชุมไม่มากเพราะคิดทำสวนกันพอคนมาเราก็เริ่มคุยกันแล้วก็จับกลุ่มคุยเรื่องเงินออมกันบางคนก็พูดว่าเวลาขาดเงินซื้อเมล็ดผักหรือปุ๋ยมาทำเกษตรก็มากู้เงินได้ไม่ต้องไปหาเงินที่อื่น

3. การได้ไปประชุมที่สวนป่าสมาชิกมามากแล้วก็มีมีการพูดคุยกันแล้วก็แยกกลุ่มออกแล้วถามว่าอยากให้ออมปรับปรุงแบบไหน ให้สมาชิกออกความคิดเห็นมาแล้ว ให้สมาชิกถามว่าต้องให้เปลี่ยนหรือแก้ไขแบบไหน เกี่ยวกับออม แล้วสมาชิกก็เอาพืชผักมาแลกเปลี่ยนกันเอาไปปลูก

การได้ไปทำกิจกรรมที่บ้านวังหินมีคนมาประชุมมาก และก็มีมีการพูดคุยกันจับกลุ่มพูดคุยกัน สมาชิกออกความเห็นพูดคุยกันชัดเจนบ้างก็พูดอยากให้ออมต่อไปนานๆเพราะเวลาเดือดร้อนจะได้ไปกู้ใช้ต่อเวลาจำเป็น

การแปรรูปผลผลิตที่เราปลูก ทำของกินของใช้ในครัวเรือนปลูกของที่ใช้ใช้น้อย ลงทุนน้อย สมาชิกต้องการกู้เงิน มาลงทุนซื้อเมล็ดผักมาปลูก สมาชิกอยากแลกเปลี่ยน ข้อมูลธนาคารชุมชน การสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกธนาคารชุมชนหูลุมมะขามต้องเสียค่าสวัสดิการ 50 บาท ออม 20 บาท สมุด

5 บาท การออมสมาชิกเห็นด้วยทุกคน สมาชิกฝากประจำไม่เกิน 100,000 บาท แต่ต้องออมกับธนาคารชุมชน

หลุมมะขามดอกเบี๋ยปีละ 9 บาท ต่อปี การออมเงินเต็ม 7,000บาท ไม่ต้องมีคนค้ำ ถ้าออมเต็ม 10,000 บาท ไม่ต้องใช้คนค้ำ

ทำงานทุกวันที่ 20 ของทุกเดือนไปประชุมวันที่ 24 ไม่ได้ขาดการทำงานเลยสักครั้ง การประชุมก็ไม่เคยขาด

* โสภณ ชูดแก้ว

ก่อนเข้าสู่งานวิจัยเราก็มีการรวมตัวพูดคุยกันทุกเดือนๆละหนึ่งครั้งมีการทำธนาคารชุมชนทำรายจ่ายตัวเองทำสวนร้อยชนิด ทำบ่อเลี้ยงปลาและมีการถอดบทเรียนว่าของธนาคารชุมชนที่ครบ 5 ปีแล้วว่าทำอะไรจะเป็นมากกว่าธนาคาร

โดยมีคุณรัชชัยและอาจารย์จากธรรมชาติ มาสร้างกระบวนการในการถอดบทเรียน ครั้งนี้มีอาจารย์พีระชัย กลชัยจากสถาบันพระจอมเกล้าลาดกระบังพานั่งฟังในการถอดบทเรียนด้วยหลังจากการถอดบทเรียนของธนาคารจบลงอาจารย์พีระชัยบอกกับพวกเราว่าถ้าเราอยากเรียนรู้โดยมีทุนสนับสนุนการเรียนรู้จากสำนักการกองทุนสนับสนุนกองทุนการวิจัยหรือ สกว. นั้นเองให้เราคุยตกลงกันว่าจะเรียนรู้เรื่องอะไรที่เกี่ยวข้องกับธนาคารชุมชนมีประชุมกันในพวกเราบอกว่าเรามีประชุมทุกวันที่ 24 ของเดือน โดยประชุมหมุนเวียนไปตามบ้านของคนที่มีร่วมโครงการ

เดือนต่อมาอาจารย์มาร่วมประชุมกับเราพร้อมทีมงาน 24 ธันวาคม 2548 ซึ่งทางทีมของเรารายงานการทำงาน 100 ชนิด ว่าเป็นอย่างไร คุณวินัย ชี้แจงว่าทำแล้วดีหมดหนี้สินถาวร บอกว่าได้หลายอย่างมี 300 กว่าชนิด เป็นของกิน 40กว่าชนิด ทำแล้วเพลินมีความสุขก็ดีบอกว่าครั้งก่อนทำอย่างเดียวนี่สินมากขึ้น มาเริ่มทำกินเหลือแล้วดีขึ้น

บุญมี บอกว่าทำงานแล้วดีขึ้นเพราะมีความรู้เรื่องหาปลูกสมุนไพรแล้วทำให้ลดรายจ่ายเพราะไม่ต้องซื้อข้างนอก

จรรยา บอกทำแล้วได้ผลดีมีกิน

จำเริญ บอกปลูกเพื่อกินแล้วได้ประโยชน์ได้เรียนรู้ไม่ต้องใช้เคมี

วิรัตน์ บอกว่าเมื่อก่อนทำเพื่อการค้าใช้เคมีมากมาทำแล้วมาทำแล้วทำให้สะดวกขึ้นในการเก็บรับประทาน

สุวิวรรณ์ บอกปลูกแล้วดีมีความสุข

ประเสริฐ บอกหนี้สินยังรบกวนอยู่ปลูกหลายอย่างแล้วทำรายจ่ายแล้วทำให้เลิกบุหรื

อุบลวรรณ บอกทำบ้านแล้วยังไม่ค่อยพร้อมเพราะมีปัญหาครอบครัว

คุณวินัย พูดถึงเรื่องการทำบ่อเลี้ยงปลา ปลูกพืชเป็นอาหาร

ทีมอาจารย์ พูดเรื่องการทำวิจัยโดยอาจารย์บอกว่าให้พวกเราและชาวบ้านวิจัยเรียนรู้กันเองว่าจะทำอะไร ก็จะสนับสนุนงบประมาณบ้านสามขามาให้ดูตัวอย่างเสร็จแล้วรับประทานอาหารร่วมกัน

หลังจากนั้นเราประชุมร่วมกัน 3-4 ครั้ง ทางเราได้ขอสรุปว่าเราจะทำวิจัยเรื่อง ทำไมคนเราจึงพึ่งตัวเองไม่ได้ 24-25 เดือนมีนาคม 2549 อาจารย์ให้ทีมงานของเราไปแลกเปลี่ยนกับทีม สกว. ที่สมุทรสงคราม เวลา 07.00 น. ออกเดินทางจากหลุมมะขามโดยนัดพบกับอาจารย์ที่ดอนหอยหลอดเราไปถึงก่อนอาจารย์นัดสักการกรมหลวงชุมพรประมาณ 12.00 น. อาจารย์เดินทางพาถึงจึงเดินทางต่อไปที่รีสอร์ทมาที่สวนหลังจากเข้าที่พักเรียบร้อยแล้วเราก็เข้าหอประชุมแลกเปลี่ยนกันทีม สกว. สมุทรสงครามมีผู้ใหญ่สมพร อาจารย์กัลยา คุณคณัย

ผู้ใหญ่สมพรบอกว่าที่เกิดการวิจัยของ ด.บางพรหมเพราะคนในชุมชนมีการขัดแย้งกันจากทางสมัครผู้ใหญ่และ อบต. จึงทำการวิจัยประวัติศาสตร์ยกตัวอย่างว่าคนแต่ก่อนเล่าเรื่องราวต่างๆเก่งก็ได้รับความนับถือผิดจากสมัยใหม่ต้องคุยเก่งมีกินจึงรวมตัวกันทำวิจัยประวัติศาสตร์ในชุมชนหลังจากทำวิจัยทำให้เกิดการทำประตุน้ำแก้ปัญหาหน้าเข้มน้ำเข้าสวนและเรื่องอื่นๆตามมา

จากนั้นให้ทางเราเล่าเรื่องของเราบ้างโดยคุณวินัยพูดว่าบ้านหลุมมะขามก่อนเป็นป่าปลูกอ้อยปลูกมันต่อมามีการแยกหมู่บ้านมีพัฒนาการตั้งอ้อมทรัพย์โดยเก็บเงินไปฝากธนาคารออมสินปี 34 ต่อมาชาวบ้านเห็นว่าเอาเงินไปฝากออมสินทุกเดือนไม่ได้ให้อะไรเรานะ จะเอามาจัดการกันเองจึงเกิดธนาคารชุมชนขึ้นในปลายปี 42 โดยนำเงินมาออมและปล่อยกู้ให้กับสมาชิกและได้จัดตั้งกองทุนสวัสดิการส่งเสริมให้ปลูกกินปลูกใช้ให้มีกินในระยะยาวโดยทำโครงการสวน 100 ชนิดและจะทำวิจัยเรื่องพึ่งตัวเอง

ผู้ใหญ่สมพรเล่าถึงชีวิตตนเองและบอกว่าทำงานวิจัยอย่าทำคนเดียวจะเจ็บตัวทีมวิจัยของ ด.บางพรหม บางคนบอกว่าเขาว่าจะได้งานในการทำวิจัยใช้เวลา 2 ปี บางท่านบอกว่าเราจะทำเรื่องพึ่งตนเองจะเอาเงินไปทำอะไรจนทีมงานที่เลี้ยงต้องแข็งแรงแก่จึงศึกษาแลกเปลี่ยนพักผ่อนกลางคืน ไปดูหิ้งห้อย 25 มีนาคมหลังรับประทานอาหารเดินทางไปแลกเปลี่ยนต่อที่บ้านผู้ใหญ่สมพร

มีผู้เข้าร่วมมาจากแม่กลองสมุทรสงคราม เพชรบุรี จะเชิงเทรามีการแจ้งเรื่อง 15-16 กรกฎาคม 2549 ทีมวิจัยพบปะและเปลี่ยนอาจารย์พิธีชัยรายงานเรื่องทีมวิจัยหลุมมะขามแนวทางของการพึ่งตนเอง

คุณวินัยชี้แจงเรื่อง 5 รู้ทำเรื่องไม่ซื้อ ชื่อน้อยที่สุดหลายคนเสนอคิดว่าการดูงานบางครั้งชุมชนไม่เหมือนกันมีผู้เสนอให้เอาครีวเรือนมาถอดบทเรียนมีคนเสนอควรเอาอันดับหนึ่งอันดับสองมาวบรวมกันแล้วจัดการ แต่ก็ยังมีคนถามว่าเรื่องพอเพียงพึ่งตนเองจะเอาเงินไปทำอะไรซึ่งคุณวินัยชี้แจงว่าเราทำเรื่องเรียนรู้เรื่องจัดการชีวิตจึงได้เงินจาก สกว. เราก็ทำ หุตุได้รับประทานอาหาร มีทีมผู้ว่าอำนาจเจริญและคุณนายผู้ว่าสมุทรสงครามมาร่วมด้วยจากการแลกเปลี่ยนเดินทางกับภูมิลาเนา

ประชุมครั้งต่อมาอาจารย์พิธีชัยให้เล่าเหตุการณ์ที่ไปแลกเปลี่ยนที่สมุทรสงคราม ใครได้อะไรบ้างทุกคนได้ตามความเห็นเหมือนกันก็ตามที่ทีมวิจัยที่นั่นมองว่าเราจะไปเอาเงินของเขาจริงแล้ว นั่นก็เงินของเราด้วยเพราะเราคือผู้เสียภาษี 23 เดือน ตุลาคม 2549 ทำแผนการวิจัยเรื่องพึ่งพาตนเอง แบ่งเป็น 2 แบบคือ ลงพื้นที่หาข้อมูลแล้วนำมาแลกเปลี่ยนข้อมูลมีการทำเวที 7 หมู่บ้าน บ้านหลุมมะขาม บ้านหนองผละมี บ้านแปลง บ้านนองยายหามาด บ้านกระทิง สวนป่าวังหิน

เวทีแรกเราตั้งโจทย์ เรื่อง ทุกข์ ปัญหา ผลปรากฏว่ามีผู้เข้าร่วมน้อยเราจึงเปลี่ยนประเด็นใหม่ เป็นเรื่องของธนาคารชุมชนแทรกปัญหาเรื่องต่างๆเข้าไปหลังจากสรุปผล เวทีทำให้เห็นว่าที่คนพึ่งตัวเองไม่ได้ เพราะไม่กล้าที่จะจัดการชีวิตของตนเอง เพราะติดปัญหานี้สินไม่กล้าหยุดจึงเป็นการสร้างหนี้ต่อไปเรื่อยๆหลังจากชี้แจงวันที่ 25 สิงหาคม ถึงวันที่ 20 กันยายน มีผู้มาแจ้งขอรับสวัสดิการข้าวสารให้คนแก่ ซึ่งเราบอกว่า การจะให้สวัสดิการคนแต่ให้มาร่วมประชุม ให้มาร่วมประชุมนำเสนอแต่ไม่มาร่วมและชี้แจงจึงมองเห็นว่าการพัฒนาคนเป็นเรื่องยาก

ฉะนั้น เรื่องที่อยากจะทำต่อไปของผมคือเรื่อง การพัฒนาคนให้มีการเรียนรู้เท่าทันและสามารถพึ่งตัวเองได้โดยการวิเคราะห์ตัวเองเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรของตัวเองต้องวางรากฐานจากการศึกษาจึงจะแก้ปัญหาได้จากการตรวจสอบคณะกรรมการทำงานธนาคารชุมชนจะไม่นับหนี้สินเพียง 1 ใน 10 ของจำนวน ขนาดเป็นผู้ที่เรียนรู้

ก่อนเข้ามาทำวิจัยผมคิดว่าการทำเวทีของเราคงจะให้หลายคนพึ่งตัวเองได้แต่เมื่อจบการทำเวทีและสรุปข้อมูล ผลปรากฏว่าส่วนใหญ่ไม่สามารถพึ่งตัวเองได้เพราะไม่กล้าทำเรื่องชีวิตตัวเองทำให้รู้ว่าการที่เราจะไปจัดการชีวิตผู้อื่นเป็นเรื่องยาก มีอย่างเดียวคือทำตัวเราให้ดีและอยู่อดซึ่งจะเป็นหนทางพิสูจน์ว่าความพอเพียงจะทำให้อยู่รอดและพึ่งตัวเองได้ เป้าหมายที่จะทำต่อไปคือเรื่องการเรียนรู้ต่อไปเรื่อยๆพร้อมกับพี่น้องในชุมชนทุกคนจะได้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์

* นายกิตติ(หรั่ง) จักย์แก้ว

81/1 ม. 4 ต. คลองตะเกรา อ.ท่าตะเกียบ

เริ่มแรกเราได้มีการประชุมอยู่แล้วทุกเดือนคุยเรื่องปากเรื่องท้องต่อมาหน่วยงานของ สกว. ได้ให้ทุนเราในการดำเนินกิจกรรม เมื่อมีทุนเข้ามากับสมาชิกเพิ่มขึ้นจากที่เราคุยกัน 5-6 คนได้เพิ่มมาเป็น 13-20 คน ส่วนดีของ สกว. ทำให้คนมีโอกาสเข้าร่วมมากขึ้น เมื่อการรวมตัวมากขึ้นก็มีปัญหา จากส่วนลึกๆในใจของแต่ละคนที่ระบายออกมาทั้งที่เปิดเผยและไม่เปิดเผย ที่เปิดเผยก็พอรู้กัน

แต่ไม่กล้าพูดให้รู้ แต่ผมพอทราบ (1) เวลาไม่มีเพราะปัญหาครอบครัว (2) ปัญหาเรื่องการเงินของตนเอง (3) ไม่เข้าใจเรื่องการวิจัย

ส่วนตัวผม ยังมีความอยากรู้ ต้องการอะไรอีกหลายๆอย่างเลยให้การทำงานค่อนข้างยุ่ง แต่พยายามแบ่งเวลาให้กับทุกเรื่องที่ได้รับผิดชอบแต่ไม่ดีเท่าที่ควรประเภทได้อย่างเสียอย่าง แต่ในเรื่องการวางแผนชีวิตนั้นได้ทำงานหรือรายได้เพิ่มจากการทำมากขึ้นเลยเหนื่อยมากขึ้นเหตุผล คือ รายจ่ายมากต้องหารายได้มากตามมาด้วย

ในเรื่องการลงเวทีต่างๆ สรุปได้ เลยว่าเป็นเรื่องเดียวกับผมเป็นส่วนมากหรือทั้งหมดก็ว่าได้ เรื่องของความอยาก เราคงจะตัดความอยากออกจากใจคนไม่ได้ แต่ทำยังไงจะลดความอยากให้น้อยลง

ส่วนเรื่องทำกิน ไร่รอบบ้านนั้นตัวผมได้ผลเกินร้อยในเรื่องลดรายจ่ายเรื่องการทำกิน

สรุป ที่ผ่านมามีได้รู้จักการวางแผนทุกเรื่องของชีวิตในปัจจุบันและอนาคต ให้มีกินมีใช้ และเหลือเก็บต้องการให้ สกว. สนับสนุนในเรื่องการทำกินทำให้เหลือเก็บทุกคนที่อยากทำ สวัสดิ์

* ข้าพเจ้า นางสมหมาย ปิดไว

9 ม.11 ต.เกาะจันทร์

อ.เกาะจันทร์

จ. ชลบุรี

ก่อนที่จะเข้าร่วมทำงานกับทีมวิจัย ข้าพเจ้าได้ออมทรัพย์มาก่อน การที่เข้าร่วมทำงานออมทรัพย์ และได้ออมทรัพย์ไว้นั้น ข้าพเจ้ายังไม่รู้ความหมายของออมทรัพย์นั้นหมายความว่าอย่างไร แต่พอได้เข้ามาสัมผัสจึงได้รู้ความหมายและออมไปเพื่ออะไร ออมเงินนี้ดินะถึงจะเป็นเงินแค่เล็กน้อยเรายังได้มีโอกาสออมดีกว่าฝากธนาคาร เพราะออม 1 หุ้่น 20 บาท ธนาคารจะรับเราหรือแค่ 20 บาทกับการเสียเวลาเขา สู้มาเก็บเงินไว้ ออมทรัพย์บ้านเราดีกว่าเวลาจัดสนก็ยังกู้ได้ด้วย

เช่นเดียวกับคำว่าวิจัย ข้าพเจ้าไม่เคยคิดว่าจะได้มีโอกาสเข้าร่วมทำงานเพราะไม่รู้ด้วยซ้ำ คำว่าวิจัยคืออะไรมีความหมายแบบไหนอย่างไรก่อนที่จะเข้าร่วมโครงการนี้ก็ได้คำชักชวนจากทีมงานที่ไปดูงานที่สมุทรสงครามว่าเข้าร่วมวิจัยกับเขาไหม ครั้งแรกก็ยังไม่คิดที่จะเข้าร่วม แต่พอมองดูผลงานคนที่ไปดูงานเขามีแนวคิดใหม่ๆหลายอย่างจึงตัดสินใจเข้าร่วม และได้ไปดูงานที่จังหวัด ยโสธร อ.กุศชุม บ้านสันติสุข บ้านนาโซ่ และบ้านแหลม อ.เริงนกทา ได้แนวคิดหลายอย่างได้เห็นการทำกินแบบพึ่งตนเองและการเผ่าถ่านที่อาศรมพลังงาน โคราช เผ่าถ่านแล้วยังได้นำส้มคว้นไม้ก

การที่ได้เข้าร่วมงานกับทีมวิจัยได้ความรู้หลายอย่าง ลงพื้นที่ทำเวทีทำที่ต่างๆ 7 เวที จึงได้รู้ปัญหาสาเหตุของสมาชิกออมทรัพย์ว่าเขาต้องการให้เราจัดระบบแบบไหน หาทางแก้ไขอย่างไร จึงมีข้อคิดหลายอย่างให้กับทีมงานเพื่อค้นหาหรือที่เรียกว่าวิจัย ล่าสุดได้ไปดูงานที่บ้านหนองอ้อ ต.บ้านสิงห์ จ.ราชบุรี ไปดูเขาจัดระบบ ระเบียบการทำงานอย่างมีแบบแผนรัดกุม แบ่งหน้าตามโซนต่างๆ ได้ดีมีระบบข้าพเจ้าจึงแน่ใจมากขึ้นกับงานที่มีคำว่าวิจัย

จากแต่ก่อนไม่มีอะไรในสวนที่ข้าพเจ้าปลูกไว้กินเลยแต่เดี๋ยวนี้มีหลายอย่าง มีทั้งไม้หลักประกันให้กับอนาคตและไม้ที่ปลูกไว้กินไม่ใช้สอยก็ได้แรงผลักดันจากพ่อผู้ใหญ่วิบูลย์นั่นแหละที่ช่วยแนะนำและส่งเสริมให้พันธุ์ไม้มาปลูกหลายอย่างเดี๋ยวนี้เดินออกจากบ้านก็มีผักกินไม่เหมือนกับแต่ก่อนที่ต้องซื้อเกือบทุกอย่าง นี่แหละคือผลสำเร็จของเราที่ได้เข้าร่วมทำงานนี้ได้ความรู้ประสบการณ์และคำชี้แนะต่างๆ และคำขอบคุณ อ.พีระชัย และทีมงานพี่เลี้ยงที่คอยช่วยชี้แนะถอดบทเรียนให้กับเรา เพราะความรู้และประสบการณ์ของเราไม่มีแต่ก็ใจที่ได้เข้าร่วมโครงการนี้ดีใจกับคณะทำงานของเราทุกท่าน ที่ทำงานประสบผลสำเร็จ ไปได้ด้วยดี ถึงได้ไม่มากกับที่ตั้งใจไว้แต่ก็ถึงว่าได้บ้าง

การที่ได้ทำงานมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทำอยู่ทำกินมีหลักประกันให้กับอนาคตบางสิ่งบางอย่างเรารู้และบางสิ่งบางอย่างที่เราไม่รู้สิ่งไหนที่เรารู้เราเข้าใจคนเดียวมันไม่มีผลดีเท่าไร สู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันดีกว่างานทุกอย่างจะสำเร็จได้เพราะความสามัคคี

สรุป มีการวางแผนให้กับตัวเองในปัจจุบันวางแผนให้กับอนาคตบางส่วนแล้ว ขอบขอบคุณะสวัสดิ์

* นางนันทา มงคลศิลป์

18/1 ม.4 ต.คลองตาเถรา

อ.ท่าตะเียบ

จ.ฉะเชิงเทรา

ฉันทานันทา มงคลศิลป์ ได้เข้าร่วมงานกับทีมวิจัยได้ยังไม่นานเท่าไร ก่อนที่จะเข้าร่วมงานฉันได้ทำงานออมทรัพย์มาก่อนโดยร่วมกันหลายคนฉันมีหน้าที่รับผิดชอบคือเป็นกรรมการและทำงานมาเรื่อยมาจนทีมงานที่เป็นคณะกรรมการออมทรัพย์ไปดูงานที่สมุทรสงครามเกี่ยวกับงานวิจัยชักชวนเข้ามาทำงาน ก็เลย ตัดสินใจทำดูก็ยังไม่แน่ใจว่าจะทำได้

แต่พอได้ไปดูไปดูงานที่หนองอ้อ ราชบุรี ได้มีความรู้ ความเข้าใจมากขึ้น เกี่ยวกับคำว่าวิจัย จึงได้ว่าวิจัยคืออะไร ต้องเริ่มจากจุดไหน ฉะนั้นจึงเข้าร่วมประชุมเปลี่ยนเรียนรู้กับทีมงานและลงเวที พื้นที่ที่ได้รับรู้ข่าวสารของชาวบ้านที่เป็นสมาชิกออมทรัพย์ถึงปัญหา สาเหตุ แนวทาง แก้ไข และรู้จักปลูกพืชผัก ไว้กินเองเพื่อลดรายจ่าย และปลูกไม้เป็นหลักประกันให้กับอนาคต ฉันทัดว่าการที่ได้เข้าร่วมงานนี้ ดีมากเลย ได้ความรู้ ได้แนวทางแก้ไขและได้รับความสนับสนุนจากบ้านพ่อผู้ใหญ่ วิบูลย์ ให้ต้นไม้มารปลูกหลายอย่าง และได้คำแนะนำจากพ่อผู้ใหญ่วิบูลย์ หลายอย่าง

ท้ายนี้ขอขอบคุณ อ. พิระชัย และทีมงานที่มาให้ความรู้ แนะนำการทำงานให้

นายสุริยธรรม อุปัญญา

26 ม. 8 ต.หนองไม้แก่น

อ.แปลงยาว

จ.ฉะเชิงเทรา

โจทย์การบ้านของอาจารย์ พิระชัย กุลชัย

เมื่อ 25 ต.ค. 50 มีดังนี้ครับ กรรมการทุกท่าน ผมอยากทราบว่าท่านได้เข้ามาทำงาน สกว. ครั้งนี้ ก่อนทำงานและเข้ามาทำงานแล้วจนถึงวันนี้ได้ทำอะไรบ้าง และต่อไปหรืออนาคตข้างหน้าจะทำหรือวางแผนไว้อย่างไร วันที่ 24 ก.ย. 50 ให้กรรมการที่ร่วมงานทุกท่านทำเรื่องมารายงานให้ผมทราบด้วย

ครับสวัสดิ์ครับผมสุริยธรรม อุปัญญา หรือลุงริหลุมมะขาม สำหรับผมมีมากมายหลายเรื่องที่ผมจะเล่าสู่ท่านฟังดังต่อไปนี้ ก่อนที่ผมจะเข้ามาทำงานวิจัยของ สกว. ร่วมงานกับอาจารย์พิระชัย ผมไม่รู้เรื่องอะไรเลยตอนนั้น ที่ผมมาก่อนหน้านั้น จะเป็นเรื่องกองทุนสวัสดิการธนาคารชุมชนหรือออมทรัพย์ก็เป็นเรื่องธรรมดา ปกติทำมาอยู่แล้วแต่ในราวเดือน มี.ค. 49 ก็มีอาจารย์พิระชัยมาร่วมด้วยและเชิญเข้าร่วมงานวิจัย หรือ สกว.

เริ่มแรกผมไม่เข้าใจอะไรเลยครับ แล้วมาวันที่ 14 มี.ค. 49 อาจารย์ก็นัดพวกเราว่า 24-25 มี.ค. 49 ไปแม่กลองทั้งคู่คนะ เพื่อไปดูงานที่สมุทรสงครามแล้วพอถึงวันก็มารวมตัวกันขึ้นรถตอนเข้าไป 1 คันรถ บ่ายนิดหนึ่งก็ถึงพอดี พอไปถึงพักนี้อาจารย์ก็เชิญเข้าร่วมประชุมในเวทีประชุมก็มีมากหน้าหลายตา เพราะทางสมุทรสงครามก็มารอพวกเราอยู่แล้ว พอเข้าห้องประชุมก็เจอหลายท่านนั่งอยู่ก่อนแล้ว

ที่แรกผมนึกว่าจะเป็นชาวบ้านธรรมดาเหมือนกับพวกเรา พอมารู้ทีหลังไม่ใช่เนี่ย ทางอาจารย์พิระชัยมีแต่ระดับ-ระดับทั้งนั้นเลยครับบางท่านก็เป็นอาจารย์รุ่นเก่าบ้าง และบางท่านก็เป็นระดับ ดร. ก็มีหลายท่าน พอรู้ว่าท่านที่มาร่วมประชุมมียศบรรดาศักดิ์ผมก็ชักประหม่าผิดๆ และในเวทีประชุมก็จะพูดถึงความเป็นมาของกลุ่มต่างๆแต่ละท้องถิ่น ว่ามันเป็นมาอย่างไรและจะหาวิธีแก้ไขจุดบกพร่องและหาทางช่วยเหลือเป็นบางสิ่งบางอย่าง ส่วนพวกเราก็จะเล่าถึงความเป็นมาและการพึ่งพาตนเอง

แบบมีส่วนร่วม และอีกอย่าง ก็หาทางแก้ไขจุดบกพร่องบางประการ เพราะดูแล้วพวกเรามีชาวบ้านธรรมดาๆ อยู่ตามประสาพื้นๆ ใครหรือจะกล้าเอ่ยปากให้มากความ มีอาจารย์ท่านหนึ่งท่านพูดออกมาทำให้ผมคิด

ทีนี้ผมขอย้อนกลับมาทางอาจารย์สักหน่อย คือ ผมจำชื่อท่านไม่ได้สักคนเลย จำได้แต่อาจารย์พีระชัย คนเดียวทั้งๆที่ท่านกลับบอกชื่อทุกคน แต่คิดไปคิดมา ก็มาคิดถึงอาจารย์พยาชอ แต่ชื่อจริงก็จำไม่ได้อยู่ดี นั่นแหละครับและทางเราก็เข้าร่วมประชุมประมาณ 10 คน แล้วก็นั่งล้อมวงประชุมกันแต่ส่วนใหญ่เราจะพูดถึงเรื่องการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก แต่ถ้าจะให้ช่วยแต่เฉพาะปัญหาบางประการเท่านั้นแหละครับ

แต่วันนั้นมีอาจารย์ท่านหนึ่งผมจำชื่อไม่ได้เหมือนเดิมท่านพูดว่าทางกลุ่มเราจะขอความช่วยเหลือไปทำไม เพราะทางกลุ่มเราก็พึ่งตนเองอยู่แล้ว ถ้าจะให้ช่วยก็ต้องทำตามข้อเสนอแนะของเขา ผมเลยคิดว่าไม่ให้ก็ไม่เอา พอเลิกประชุมก็อาบน้ำอาบท่ากินข้าวกินปลา พอดกกลางคืนเขาก็มีเรือพาเที่ยวชมหิ่งห้อย ตามคันไม้ริมตลิ่งเห็นเรือสวนกันไปสวนกันมาก็สนุกดีเหมือนกัน พื้นที่แถบนั้นอุดมสมบูรณ์มากเลยมะพร้าวแถวนั้นก็ลูกบานตะไท กุ้ง หอย ปู ปลา ก็มากมายน่าดูถึงตอนนั้นผมอยากจะหาตัววิจัยสาวแก่แม่มาัยสักคนได้ก็ยังดีแต่ที่นั่นหาไม่ได้ก็จำใจลากลับ ขยับไปขยับมาก็เข้าพอดี

แต่พอเข้ามาก็รวมตัวอยู่บ้านพยาชอ และทางพยาชอก็เล่นละครคล้ายหนังตะลุงให้ดู และวันนั้นก็ยังมีผู้ว่าจังหวัดอำนาจเจริญมาร่วมอีกและเครือข่ายทางอาจารย์ก็เยอะ ก็เลยสนุกสนานกันเลย พอสมควร ทานข้าวปลาอาหารเสร็จก็ลากลับ

จากนั้นก็คุยกันที่รถต่างคนก็ต่างเข้าใจไปในทางเดียวกัน อาจารย์ท่านนั้นพูดในตอนประชุมก็เลยตกลงว่าไม่ต้องให้เขาช่วยหรอก เราช่วยตัวเองได้อยู่แล้ว และตั้งใจว่าจะล้มเลิกแค่นั้น

อยู่มาไม่นานทางอาจารย์พีระชัย ก็ตอบตกลงว่าจะช่วยก็เลยมาประชุมวางแผนที่ธนาคารชุมชน หลุมมะขามก็เลยได้ข้อมูลออกมาหลายอย่างหลายประเด็นในที่สุดก็จัดขึ้นได้ตั้ง 7 เวที 7 ชุมชน พอทำมาบ่อยเข้าบ่อยเข้าก็พอจะเข้าใจบ้างแล้วนิดๆ แต่คนอื่นจะเข้าใจรึเปล่ายังไม่รู้แต่ตอนทำที่แรกจริงยังเสนอปัญหาในเชิงลึกอยู่ ชาวบ้านเลยไม่ค่อยจะเข้าใจ พอมาได้ 2-3 เวทีและแก้ไขในเวทีที่ 4 เป็นเรื่องของธนาคารชุมชน ที่ชาวบ้านเขาได้สัมผัสกันทุกเดือนอยู่แล้ว เขาก็จะเข้าใจในเนื้อหาที่เราเสนอออกไป แล้วเราหาส่วนร่วมจากชาวบ้านง่ายขึ้นกว่าเดิมและการทำมาแต่ละครั้งก็จะเกี่ยวโยงไปถึงการพึ่งพาตนเอง เพราะจะได้แก้ไขปัญหานี้สินที่มีอยู่ทุกวันนี้ให้ลดน้อยถอยไปเรื่อยๆ แต่ผมคิดว่างานวิจัยที่เราทำอยู่คืออยู่แล้ว เพราะจะได้เป็นกระจุกส่องตัวเองให้ทะลุโปร่ง แต่ตอนนี้ยังไม่แน่ว่าพอหรือครับ เราต้องทำไปเรื่อยจนกว่าทุกคนชินและเข้าใจจนกว่าจะได้ในส่วน 4 ของชุมชน

และผมจะขอเล่าประสบการณ์อีกนิดหนึ่ง คือ อยู่มาวันหนึ่งทางทีมงานก็ชวนกันไปดูงานที่หนองอ้อ ราชบุรี ก็ไปกันวันที่ 28 มีนาคม 2550 ทางหนองอ้อเขามีดีหลายอย่าง เช่น การให้ความสัมพันธ์กับผู้มาเยือน และประทับใจกระบวนการเก็บข้อมูลของหนองอ้อ ที่เห็นชัดคือการสร้าง

ส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมเวทีได้เป็นอย่างดี จนทำให้ทีมงานของเราเห็นความสำคัญมากๆเลย และตอนขา กลับก็ถือวิสาสะเป็นกันเองมากเลยครับ

และถ้าถามผมว่าต่อไปข้างหน้า หรือว่า อนาคตกาลไกลผมจะวางอย่างไร ผมก็จะขอแผนต่อ ว่าถ้าทางอาจารย์หรือว่าทางกลุ่มทำอย่างที่ว่าแผนหรือตามที่ตกลงกันไว้ได้อย่างเสมอดั้นเสมอปลาย ไม่ มีการเข้าออกออกในให้เป็นที่น่ารำคาญผมก็จะติดตามไปเรื่อยๆ จนกว่าชุมชนของเราจะเข้าใจใน เนื้อหาของงานวิจัยของเราครับท่าน แต่ถ้าทางกลุ่มของเราไม่ทำตามที่ตกลงกันไว้ ผมก็อาจเปลี่ยน แนวคิดไปทางอื่นก็ได้เพราะทุกวันนี้ผมเน้นกลุ่มมากเลยครับ แต่ถ้าไม่ได้ตั้งใจคิดและผิเคเพี้ยนไปทาง อื่น ผมอาจขอตัวไปทางส่วนตัวมากขึ้น เพื่อจะฟื้นแนวคิดให้ในทันเหตุการณ์ ตามที่เราประสานมา แต่ต้นจนอวสาน ก็ขอจบลงคงไว้แต่เพียงเท่านี้ สวัสดีครับ

นายถาวร สุวรรณไตร

58 หมู่ 8 ต.หนองไม้แก่น

อ. แปลงยาว

จ.ฉะเชิงเทรา

การสื่อสารคือการพัฒนา การค้นหาคือการวิจัย

เกิดเป็นคนมันซ้งอลเวง คนไปคนมาก็เลยยุ่งเหยิงเหมือนเส้นก๋วยเตี๋ยวะหมี คนเขาเขาเรียกผู้ ยุ่งเหยิง ส่วนมนุษย์เขาเรียกผู้เจริญ คนทั่วไปมักคิดว่า คนไทยเป็นชอบอิสระ ทำอะไรตามใจคือไทย แท้ อิสระก็เหมาเอาว่าไม่มีระเบียบ กฎเกณฑ์ไม่มีวินัย ไม่จนถึงทำอะไรเป็นทีม เป็นหมู่คณะ เป็น กลุ่ม ไม่เป็นไม้เก้ง

แต่บทพิสูจน์ก็ปรากฏให้เห็นแล้วว่า คนในชุมชนหลุมมะขามและชุมชนใกล้เคียงได้รวมตัวกัน ก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมาจนกลายมาเป็นธนาคารชุมชนจนถึงทุกวันนี้แล้วก็ไม่มีวันที่จะหยุดแค่นั้นยัง พร้อมใจกันมาเป็นคนวิจัยกันมาจนเริ่มจะเก่งกันแล้ว เริ่มตั้งแต่ไม่รู้คำว่าวิจัยคืออะไร ทูนกี้ยังรู้ตัวผมเองก็เริ่มไม่เข้าใจกว่าจะรู้และเข้าใจก็ ทหลายเวทีทางพี่เลี้ยงและทีมก็พยายามทำความเข้าใจให้พวกเราอยู่ บ่อยๆ ทุกวันนี้รู้แล้วว่าวิจัยคืออะไร ปกติเราก็ค้นหาข้อมูลอยู่แล้วทั้งข้อมูลตัวเองและข้อมูลชุมชน ก็เลยได้เป็นคณะทำงานวิจัยจากการทำงานวิจัยมา 1 ปี ถามว่าได้อะไรบ้าง

สิ่งที่ได้กับตัวเอง

จากคนที่ไม่ชอบบันทึกก็ต้องบันทึกข้อมูลลงในสมุดปกติจะชอบบันทึกไว้ในคอมพิวเตอร์ ส่วนตัว แต่ทุกวันนี้ต้องจดบันทึกในสมุด

- เกิดความมั่นใจในการนำเสนอในเวที ด้วยข้อมูลที่เป็นความจริง

- รู้จักพูด คุยและเปลี่ยนกับคนอื่นมากขึ้น (คนพูดไม่เก่ง)
 - รู้จักการหาทางออกของปัญหาโดยใช้สติปัญญา
 - ได้นำเสนอในสิ่งที่ตัวเองคิดแล้วทำอยู่แล้ว
 - ภูมิใจในตัวเองที่มีการพัฒนาตัวเองที่ดีขึ้น
- สิ่งที่ได้กับชุมชน**
- เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การร่วมเวที การทำกิจกรรม การให้ข้อมูล
 - ทุกคนมีส่วนร่วมเสมอเป็นญาติเป็นพี่เป็นน้องกัน
 - เกิดการสร้างความสัมพันธ์ให้กับคนในชุมชน
 - เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
 - สมาชิกธนาคารชุมชนได้มีโอกาส แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางชุมชนของเรา

อนาคต

อยากให้ธนาคารของเราเป็นมากกว่าในปัจจุบัน ความหมายคืออยากให้ธนาคารเป็นแหล่งเงินทุน สำหรับเรียนรู้และทำกิจกรรมในการพึ่งตนเองได้กับสมาชิกและบุคคลทั่วไป

- อยากทำงานวิจัยต่ออีก เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการเรียนรู้พึ่งตนเองแบบมีส่วนร่วมต่อไป
- อยากให้ สกว.ให้ทุนในการเรียนรู้ต่อไป
- อยากให้ทุกคนเห็นคุณค่าและประโยชน์ของผักพื้นบ้านอาหารท้องถิ่นของบ้านเรา จะได้ไม่ต้องเอาชีวิตไปเสี่ยงกับผักที่มีสารปนเปื้อน

* สมใจ สุขเจริญ

33 ม. 8 ต.หนองไม้แก่น

อ.แปลงยาว

จ.ฉะเชิงเทรา

เศรษฐกิจพอเพียงสร้างความอยู่ดีกินดี ปฏิบัติการแก้จนแบบเข้าถึงทุกครัวเรือน คนจำนวนไม่น้อยจะรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่สำคัญในชีวิต แต่จนแล้วจนรอบก็ไม่มีเวลากับสิ่งดังกล่าว วุ่นวายอยู่กับเรื่องจิปาถะสถานพินกว่าจะรู้เวลาในชีวิตก็เหลือน้อยเต็มที ฉันทึกว่าควรจะทำลูกต้นไม้ลงในใจคนก่อน

แล้วคนเหล่านั้นก็จะปลูกต้นไม้ลงในแผ่นดิน และรักษาต้นไม้ตัวเอง อนุรักษสิ่งแวดล้อมใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นเป็นหมู่บ้านหน้าอยู่ อาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่น รู้จักการจัดการทรัพยากรครัวเรือนรู้จักการออมในชุมชนมีกลุ่มออมทรัพย์ ประชาชนเป็นศูนย์กลางมีส่วนร่วมในครัวเรือน ให้พ้นความยากจนเพิ่มความสามารถให้ชุมชน มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาแบบชุมชนการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐร่วมกันเหมือนเป็นพี่เลี้ยง ช่วยชี้แนะแนวทางขอขอบคุณ

เรียนประธานกลุ่มออมทรัพย์ บ้านหลุมมะขาม

ที่ประธานพูดว่าผู้กู้เงินมารับเงินตั้งแต่บ่ายโมงครึ่ง ถ้าใครมาตอนที่ประชุมแล้วให้รอถึงปิดประชุม ฉันเห็นว่าไม่สมควรกรรมการที่ตั้งหลายคน ก็ควรจะมาปล่อยเงินกู้สักสองคนที่ประชุมก็ประชุมกันไป ไม่สมควรให้ผู้กู้เข้ามารอ เพราะว่าผู้กู้เขาก็เสียคอกเบี้ยกันทุกคน เขารับเงินแล้วก็จะได้กลับไปทำงานกัน ประธานเปรียบเหมือนเป็นผู้นำ เราจะเป็นผู้นำเขาเราก็ต้องฟังคนอื่นเขาบ้าง ไม่ใช่จะต้องฟังประธานข้างเดียว

*จากนายบุญมี เหนียวแน่น ผู้มีความรู้น้อย

68 หมู่ 4 ต.คลองตะเกรา

อ.ท่าตะเกียบ

จ.ฉะเชิงเทรา

ขั้นตอนการทำวิจัย สกว. เพื่อฟังตนเอง

เริ่มจากมีการถอดบทเรียนของหมู่บ้านจาก อาจารย์พีระชัย และคณะได้ให้ความรู้ และได้เริ่มต้นทำวิจัยต่อมา อาจารย์พีระชัยได้นำคณะของเราได้ไปดูงานที่ จ. สมุทรสงครามไปถึงได้มีการต้อนรับ และพูดคุยกันดีมากและได้ลงเรือไปดูหิ้งห้อยพอกลับมาก็ไม่ได้คุยอะไรกันมากนักเพียงแต่พูดคุย พอรุ่งเช้าทานข้าวเสร็จก็มาที่บ้านพยาซอ พอมาถึงก็ได้ทำพยาซอต้อนรับดีมาก และคู่สองพระนางเชิดหุ่นให้ดูดีมาก

พอเครือข่ายจากหลายพื้นที่มาพูดคุยกัน อย่างมีรสนิยมและมีตอนหนึ่งคนในกลุ่มที่เขาทำวิจัยอยู่แล้วถามว่าพวกเราเอาเงินมาทำอะไร พวกเรากลับมาในรถพุดอย่างกับจะไม่ทำโครงการนี้ แต่ถึงเราไม่ทำโครงการนี้เราก็จะทำวิจัยของกลุ่มเราอยู่แล้ว และประชุมเรื่อยมาต่ออีกไม่นานอาจารย์ให้ลองนำและโครงการผ่านก็ประชุมมาสองสามเวที ก็ไม่คิดกันร่วมน้อยกรรมการเข้าร่วมน้อยและไม่เข้าใจในการประสานงาน

และต่อมาพี่เลี้ยงของคณะ สกว. ได้พาไปดูงานที่บ้านหนองอ้อ ราชบุรี ก็ได้รับความชัดเจนในการทำงาน คณะกรรมการชัดเจนวาระระเบียบการทำงานของกรรมการมากขึ้น การประชุมครั้งที่ 4 – 7 คื ตลอดคั้งนั้นเราคิดว่าการไปดูงานที่บ้านหนองอ้อคืออาจารย์ของเราแต่บางเวทีก็มีความอยากทำทุกอย่าง แต่เราชวนให้มาทำทุกวันที 24 ของเดือน ก็ไม่มาคั้งนั้นเราก็เข้าใจว่าชาวบ้านบางกลุ่มไม่ได้คิดทำเอง แต่คิดอยากให้คณะกรรมการเป็นผู้ทำเอง

ได้รู้ปัญหาของตนเองและปัญหาของชาวบ้านมากขึ้นปัญหาจากสิ่งแวดล้อมดินเสื่อมโทรมจากการใช้สารเคมีขาดความรู้ในการเพาะปลูก ขาดแหล่งน้ำ ที่ดินไม่พอทำกิน ไม่เพียงพอการกู้เงินจากธนาคารได้น้อยไม่พอทำอะไรได้ กรรมการธนาคารที่เป็นใหญ่พูดจากนั้น พูดน้ำมากกว่าเนื้อถาจะหนี้สินจากการลงทุนมากได้ผลผลิตได้น้อย เป็นหนี้เพราะอยากมีหน้ามีตาให้เหมือนเพื่อนบ้านเช่น ซื้อโทรศัพท์ ซื้อรถ เช่าของผ่อน เป็นต้น ด้านสุขภาพไม่แข็งแรงปวดเมื่อยตามร่างกาย ทำงาน ทรภาพตามวัย และสั้งงานด้านสังคมยังขาดความร่วมมือในการทำกิจกรรมเพราะไม่เข้าใจในกิจกรรมต่างๆที่ทำ เพราะขาดการเรียนรู้อย่างชัดเจน

ต่อมาได้มีการวางแผนเอาความคิดแต่ละเวทีมาทำ ข้อมูลของตัวเองลดสิ่งที่ไม่จำเป็นให้น้อยลง ทำข้อมูลรายจ่าย-รายรับของทุกวัน และจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ กับวิถีชีวิตของครอบครัวของเรา และครอบครัวที่สนใจ

ในด้านส่วนตัวก็มีการจดบันทึกการประชุมกล้าพูดกล้าแสดงออกความคิดเห็นซึ่งเมื่อก่อนที่ไม่กล้าทำ แต่ตอนนี้เราพอทำได้(และได้รู้สิ่งที่เราไม่รู้ก็ได้รู้และได้รู้จักของเพื่อนร่วมทีม)

ในอนาคตต่อไป ก็ต้องทำต่อเนื่องอย่างที่เราทำอยู่และเรียนรู้ต่อเนื่องแต่ต้องรู้ตัวเองให้มากขึ้นกว่านี้ สุดท้ายนี้ต้องขอบคุณเพื่อนร่วมงานที่ช่วยกันทำงานมาตลอด และขอบคุณอาจารย์พีระชัย และพี่เลี้ยงของทีมงานสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเป็นอย่างสูง

*สมใจ กวางทอง

11 ม. 4 ต.คลองตะเกรา

อ.ท่าตะเกรา

จ.ฉะเชิงเทรา

ครั้งแรกก่อนที่ผมจะเข้าโครงการ ก็ทำน้ำมันไปโอดีเซล ก็ลองทำหาหนังสือมาอ่านแล้วก็ทำดูแต่ไม่ได้ผลเท่าที่ควร น้ำมันเก่าก็พอทำได้ก็ไปเก็บเอาผลปาล์มที่ปลูกไว้ตามชายไร่ลองทำน้ำมันแต่กลับไม่เป็นน้ำมัน กินก็ไม่ได้มันเป็นไขมัน ก็คิดจะหาดูแหล่งความรู้ก็มองๆดูอยู่ เห็นที่หลุมมะขามที่จะมีแหล่งที่จะทำได้

ก็พอดี อบต.กิตติ เขามาที่บ้าน ก็คุยกัน เขาบอกว่าที่หลุมมะขามนั้นแหละเพราะเราก็เป็นสมาชิกอยู่แล้ว ให้เข้าร่วมประจำเดือนกับเขา ก็เลยเข้าร่วมประชุมกับเขา แล้วก็ได้ไปดูงานที่กำแพงแสน ก็ไปแบบงงๆ ไปแล้วก็ได้รับความรู้หลายอย่าง ดูโรงงานทำสบู่ดำ รวมพลคนวิจัย ก็ได้รับหนังสือแจกมาหลายเล่ม อ่านแล้วก็เข้าใจบ้างที่ไม่เข้าใจ ก็มีแต่เรื่องวิจัยสิ่งแวดล้อม เรื่องเผ่าพันธุ์ของคน ก็เข้าประชุมกับเขามาเรื่อยและก็ได้ลงเวที

ครั้งแรกที่บ้านนายสอยก็ไม่ค่อยรู้เรื่องอะไร เพราะพูดถึงเรื่องทุกข์ เรื่องสุข เรื่องหนี้สิน รู้สึกว่าหาคำตอบได้ยากมาก เพราะเป็นเรื่องส่วนตัว เราก็ให้คำตอบกับตัวเองไม่ได้อยู่แล้ว ก็มันเป็นของมันอยู่แล้ว ก็ไม่กล้าจะพูดจะคุย เพราะมันเป็นกันทุกคน พอเข้าเวทีที่ 2 ก็พบกับคำถามที่เราให้คำตอบกับเขาไม่ได้ เขากล่าวว่าเขามีหนี้อยู่ 400,000 บาทถ้วนมีใครพอจะช่วยให้ได้ ที่มาประชุมนี้จะช่วยให้ได้ไหม เราเองก็ตอบไม่ได้ ก็ตามเขามาจนแหละ ก็ถอดใจหยุดไป 2 เวที

เวทีที่ 3 เขาว่าด้วยเรื่องออมทรัพย์ เห็นว่ามีคนสนใจมากพอสมควร เวทีที่ 4 ก็พอสมควร ก็มารวมกับเขาใหม่ที่สวนป่า รู้สึกว่าเข้าใจหน่อยเพราะมีเรื่องพูดกันได้สะดวกหน่อย ก็เลยตามมาทุกเวทีจนครบ ก็ได้รับความคิดหลายอย่าง อย่างน้อยก็รู้ว่าวิธีหาทางออกให้กับตัวเองรู้กว่าเป็นอย่างไร ชอบอย่างไร ไม่ชอบอย่างไร รู้จักตนเอง คนฟังฟังแล้วก็กล้าเสนอแนะเพียงเราพูดขึ้นเขาก็แย้งกันตอบ เราก็มีคำพูดได้มากขึ้นเป็นกันเอง เขาไม่มองเราอย่างดูถูกเหมือนแต่ก่อน พอมีทางที่จะหาแนวร่วมได้มากขึ้น จึงได้รู้ว่าพูดเรื่องส่วนตัวพูดได้น้อย พูดเรื่องไกลตัวพูดได้มากหน่อย เพราะเป็นงานที่ทำอยู่

ต่อมาได้ไปดูงานที่หนองอ้อ ได้ประโยชน์หลายอย่างและรู้เรื่องวิจัยมากขึ้น เพราะมีเรื่องให้ทำความเข้าใจมากขึ้นเราไม่รู้เรื่องแนวคิดและการทำงาน ที่หนองอ้อจัดเวทีได้ดีมาก พร้อมทุกด้านการวางแผนได้ดีมากๆ การวางตัวบุคคลก็ดูเหมาะสมมาก บอกเรื่องความเป็นไปเป็นมาของหมู่บ้าน เรื่องโครงการ การวางแผน ผู้ร่วมขบวนการ ผู้ตอบรับ เขาเปลี่ยนกันมาพูดได้เหมาะสมมาก ทำงานไปด้วยเปลี่ยนกันพูดไปด้วยโดยไม่ต้องแบ่งหน้าที่กันทำได้หมด ถึงเวลารับประทานอาหารก็เป็นกันเอง การดูงานก็อยู่ในที่เดียวกันเลยโดยไม่ต้องย้ายที่ มีเลี้ยงหมู เลี้ยงวัว เลี้ยงปลา อยู่ในพื้นที่เดียวกันหมดเลย สิ่งนี้ผมประทับใจมากแต่ก็ไม่ค่อยเห็นด้วย ก็ต้องลงทุนสูง ก็ดีที่กับคนมีทุนและก็พร้อม ซึ่งทำได้อาจยั่งยืน อาจเกิดปัญหา ผิดกับโครงการ ของเรานั้นในทางพอเพียง ไว้กินไว้ใช้ เหลือก็ต้องขายปลุกกินได้ เหลือกินแล้วค่อยขาย กินทุกอย่างที่ปลูก

สิ่งที่ได้ในโครงการนี้ คือ ก่อนจะเข้ามาจัดการตัวเองไม่เป็น ไม่กล้าพูด กล้าทำ คิดไม่เป็น หลังเข้าโครงการนี้ได้เห็นสิ่งที่ไม่เคยเห็นก็ได้เห็น กล้าพูด กล้าถาม รู้จักสังเกต รู้จักจดจำ มั่นใจในตัวเองมากขึ้น ได้ไปดูงานในที่ต่างๆ มีเพื่อนมากขึ้น มีความผูกพันกันมากขึ้น

* นายวินัย สุวรรณไตร

57 ม. 8 บ้านหลุมมะขาม

ต.หนองไม้แก่น

อ.แปลงยาว

จ.ฉะเชิงเทรา

ก่อนจะมีโครงการนี้พวกเราที่มีการเรียนรู้อยู่แล้วแต่ว่าขาดการวางแผน การจัดระบบให้เป็นรูปแบบ พอทำครั้งแรก พวกเราไม่เข้าใจคำว่าวิจัย ไปแลกเปลี่ยนมาก็หลายที่ประทับใจที่สุดคือที่หนองอ้อ ราชบุรี มีกระบวนการชัดเจน พวกเราได้มาปรับกระบวนการอีกครั้ง วางแผน ประชาสัมพันธ์ ประสานงาน จัดเตรียมเวที ความพร้อมก็เกิดขึ้นงานเดินดีมาก แต่ละที่นั่นทีมงานพร้อม สมาชิกพร้อมและตื่นตัว

กระบวนการเชิงลึกนั้น พวกเรายังไม่ได้ทำให้เป็นจริงจัง องค์กรความรู้ ประสบการณ์ พวกเราพอมีเวทีสุดท้าย คนพร้อมมากกระบวนการก็ดี แต่ที่ยังขาดก็คือเวทีการเรียนรู้ สร้างการมีส่วนร่วมเต็มรูปแบบยังไม่ได้ทำ ทำเนียบเวทีขาดลง และที่ผมนอยากเห็นก็คือทีมงานมองงานวิจัย เป็นกระบวนการที่พวกเราค้นหาจุดพึ่งตนเองและเป็นคนที่เรียนรู้ตลอดเวลาจากประสบการณ์ของผมนั้น สรุปให้ทุกคนฟังได้เลย คือ เมื่อก่อนนี้นั้นผมใช้ชีวิตที่ขาดทุนเรียนแต่เรื่องผิดๆ ทำทุกอย่างเพื่อให้ได้เปรียบคนอื่น ขาดทุนมาตลอด

พอได้เรียนรู้กับผู้คิดดีทำดี ผมก็ได้ทบทวนตัวเอง และทำสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อตัวเองและสิ่งที่ได้ก็คือ ได้ช่วยเหลือคนอื่นด้านความคิด วิธัทำ และมีกำไรที่ได้ทำให้ครอบครัวไม่เดือดร้อนมีวิธัคิดคล้ายกัน ทำคล้ายกัน ผิดกับเมื่อก่อนนั้น ผมขาดทุน ขาดความคิด ขาดการมีน้ำใจ ไม่เปิดรับความคิดของคนอื่น ขาดทุนทางสังคม ขาดทุนทางศีลธรรม ขาดทุนทางด้านเศรษฐกิจ ขาดทุนทางด้านวัฒนธรรม ขาดทุนอีกมากมาย ที่บรรยายทั้งหมดเป็นอันว่าทั้งหมดก่อนที่ผมจะพบคนดีผม ขาดทุนการใช้ชีวิตประจำวันจนเอาตัวแทบไม่รอด

ฉะนั้นงานวิจัยครั้งนี้ เป็นประสบการณ์อีกรูปแบบหนึ่งที่มีทีมงานที่มีใจ ที่ผมได้งานวิจัย 7 เวที นั่นคือเพื่อนร่วมงานที่รู้ใจรู้ทาง และได้รู้จักคำว่าวิจัย คือการค้นหาพวกเราทำเรื่องวิจัยเชิงพัฒนา ก็คือการค้นหา การมีส่วนร่วม โดยเฉพาะมีสมาชิกเสนอแนะหลายอย่างพวกเราพยายามทำตามที่สมาชิกเสนอแนะอยู่แล้วพวกเราพร้อมที่จะเดินหน้าต่อไปจนกว่าชีวิตจะหาไม่

สุดท้ายนี้ผมขอขอบคุณ ผู้ประสานงาน เจ้าหน้าที่ สกว. ทีมงานทุกท่าน สมาชิกธนาคารชุมชนทุกคนที่ให้กำลังใจ ให้ข้อมูลต่างๆ กับผมและทีมงานทำให้ผมสู้ต่อไป จนกว่าชุมชนแห่งนี้จะมีคนพึ่งตนเองได้ ไม่ทุกข์ร้อน ชีวิตที่หลุดพ้นจากสิ่งไม่ดีต่างๆ ได้โดยไม่ต้องอาศัยภายนอกมากมายเช่นทุกวันนี้ สวัสดิ์

2. รายชื่อคณะกรรมการวิจัย

1	นาย	วินัย	สุวรรณไตร	หัวหน้าคณะวิจัย
2	นาย	ศักดิ์ชัย	ชาดาดี	พี่เลี้ยงโครงการ
3	นาย	ประไพ	ฤทธิงาม	คณะกรรมการ
4	นาย	พนม	ทองดี	คณะกรรมการ
5	นาย	สมชัย	กวางทอง	คณะกรรมการ
6	นาย	บุญมี	เหนียวแน่น	คณะกรรมการ
7	นาย	สุวิพรรณ	อุปัญญา	คณะกรรมการ
8	นาย	โสภณ	ชูตแก้ว	คณะกรรมการ
9	นาย	กิตติ	จักษ์แก้ว	คณะกรรมการ
10	นาย	กิตติศักดิ์	โชคชัยชำนาญกิจ	คณะกรรมการ
11	นาย	ประเสริฐ	จำนงค์ผล	คณะกรรมการ
12	นาง	นันทา	มงคลศิลป์	คณะกรรมการ
13	นาง	สมหมาย	ปิดไว	คณะกรรมการ
14	นาง	วีระกุล	ชูตแก้ว	คณะกรรมการ
15	นาง	ระตรี	สุวรรณไตร	คณะกรรมการ
16	นาง	จรวย	จันทร์กระจ่าง	คณะกรรมการ
17	นาง	สงกาญ	โชคทำดี	คณะกรรมการ
18	นาง	ถาวร	สุวรรณไตร	คณะกรรมการ
19	นาง	ประภัส	ทิพพรหม	คณะกรรมการ
20	นาง	สมใจ	สุขเจริญ	คณะกรรมการ
21	นาง	กานา	เพชรพลอย	คณะกรรมการ

